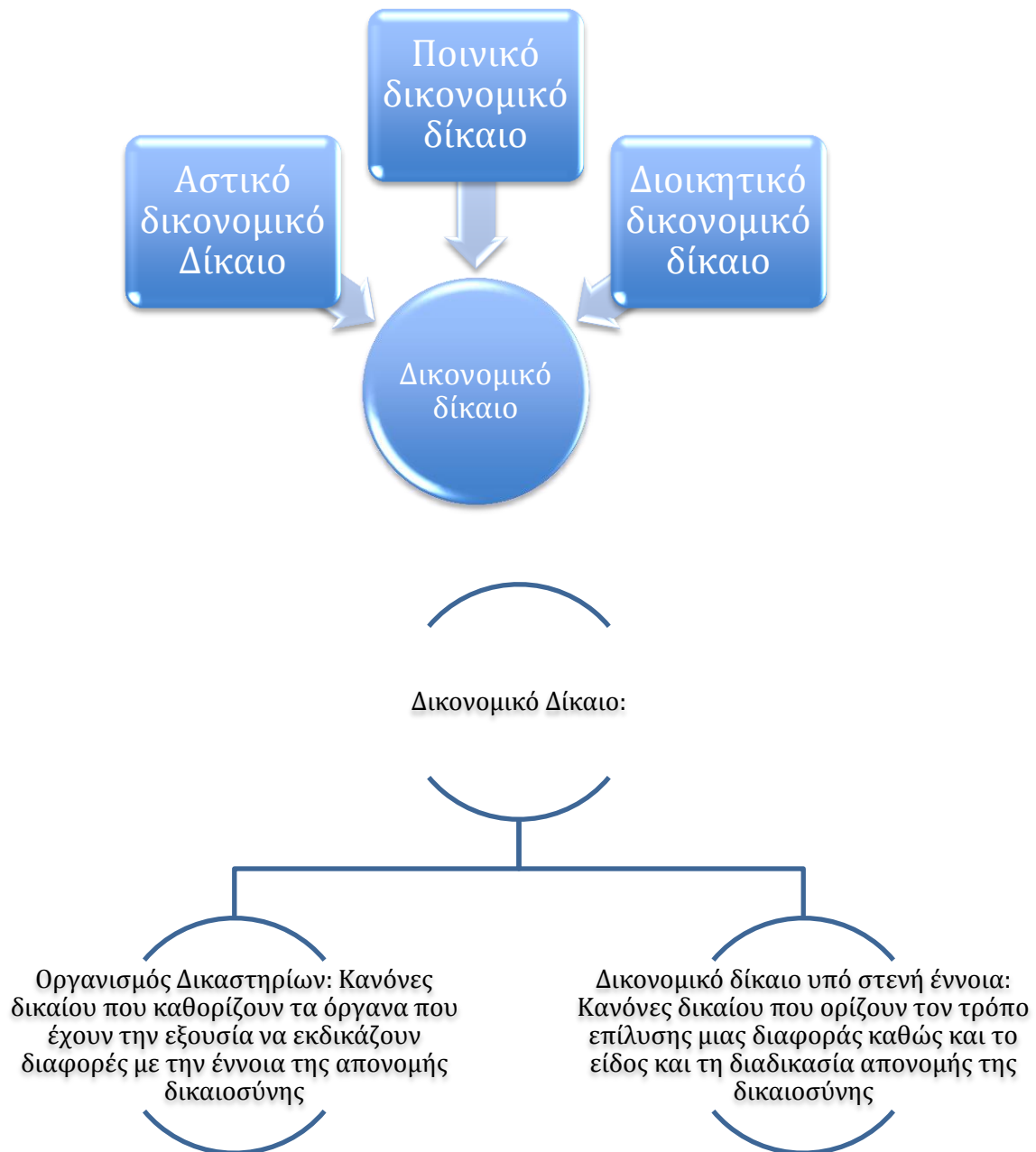
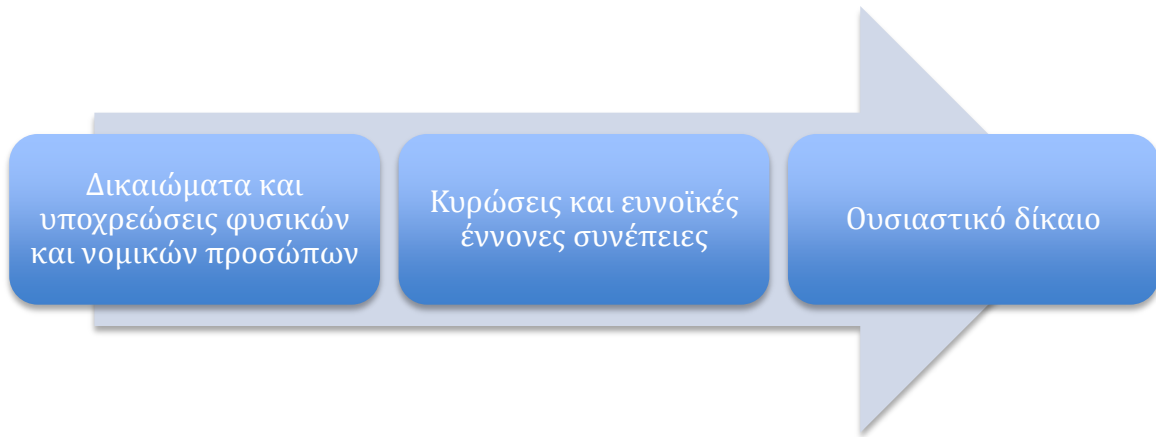

Σημειώσεις Πολιτικής Δικονομίας

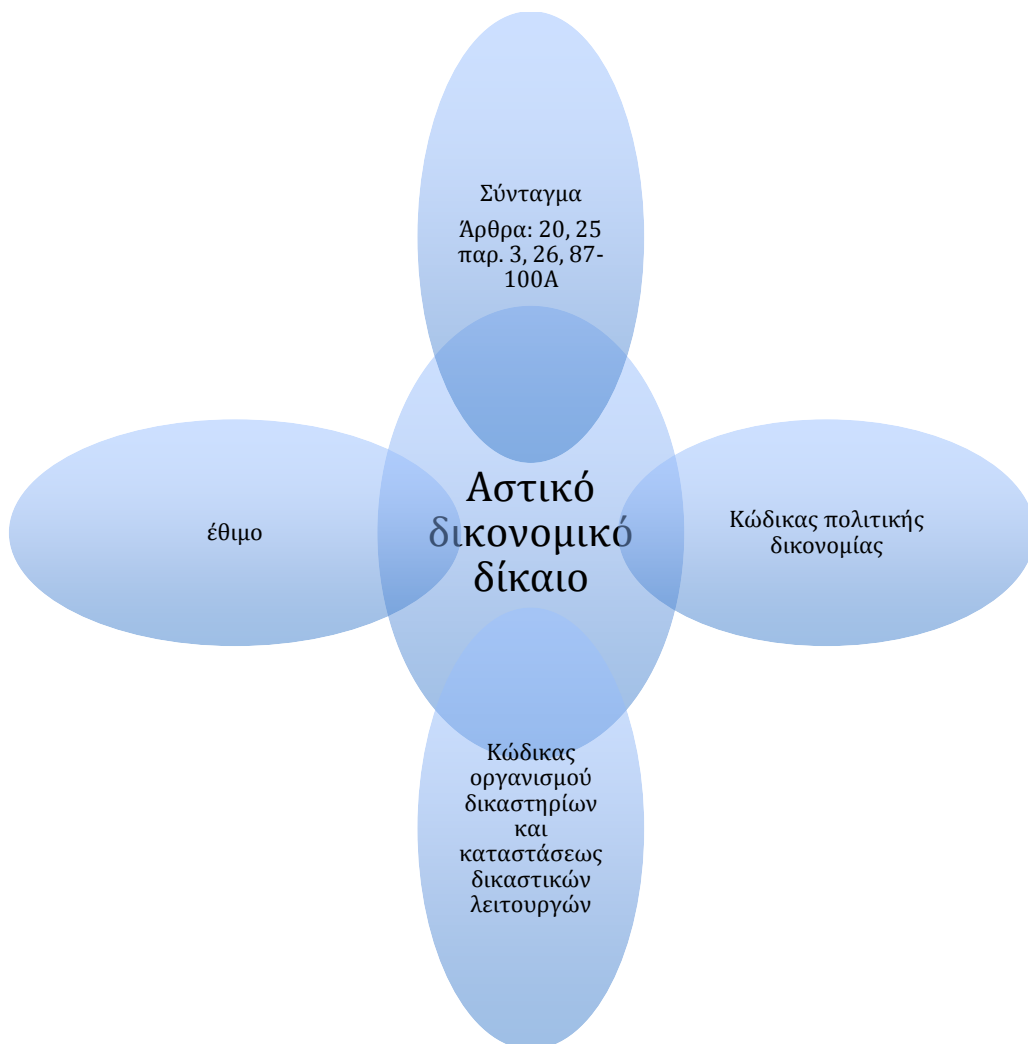
Βιβλίο: «Πολιτική Δικονομία» Κλαμαρή-Κουσουλές-Πανταζόπουλος

Διαφορά Δικονομικού και ουσιαστικού δικαίου

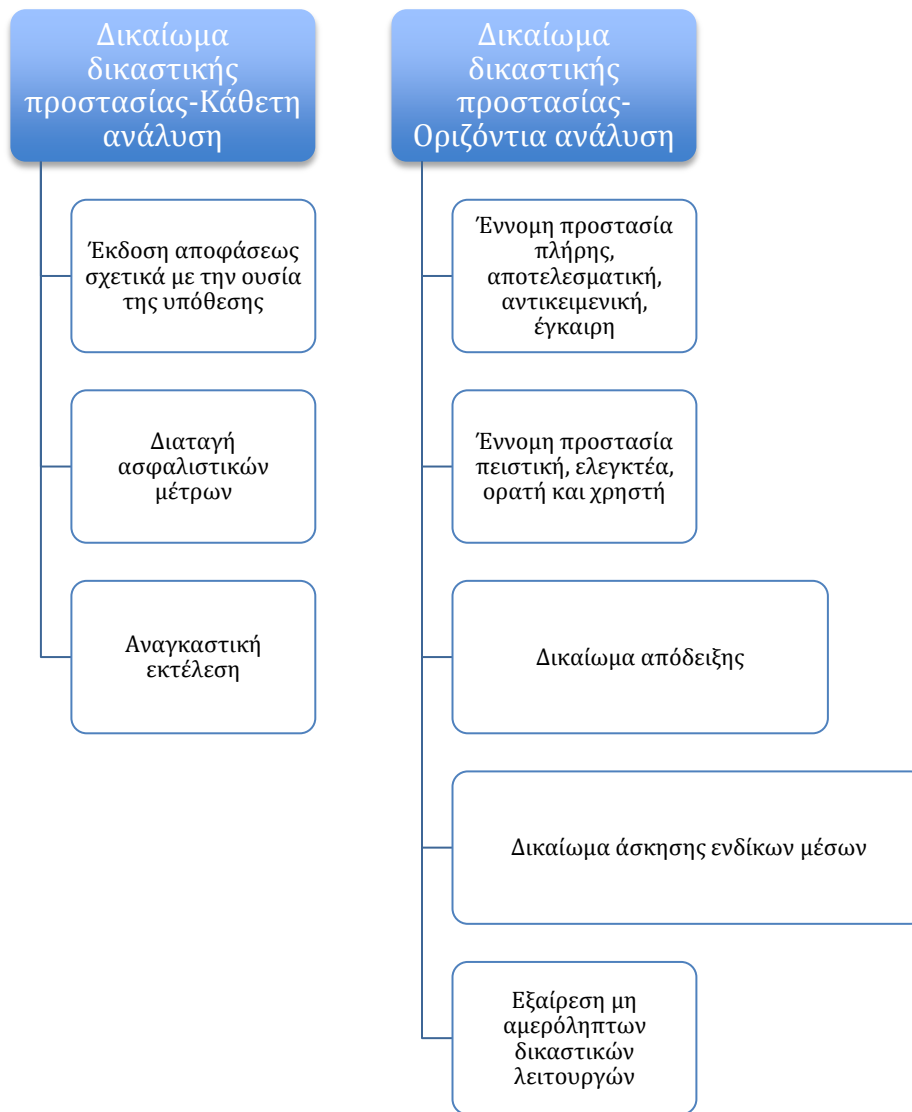

Πηγές αστικού δικονομικού δικαίου

Η συνταγματική διάσταση του αστικού δικονομικού δικαίου, τα συνταγματικά θεμέλια της ανεξαρτησίας και της αντικειμενικότητας της δικαιοδοτικής λειτουργίας, τα συνταγματικά δικονομικά δικαιώματα και τα συνταγματικά δικονομικά αξιώματα

Άρθρο 20 Σ: Συνταγματικό-Δικονομικό δικαίωμα για την παροχή δικαστικής προστασίας από τα δικαστήρια. Αντίστοιχη πολιτειακή υποχρέωση για ίδρυση δικαστηρίων και υπαγωγή σ αυτά των αντίστοιχων διαφορών ή υποθέσεων. Ειδικότερα:

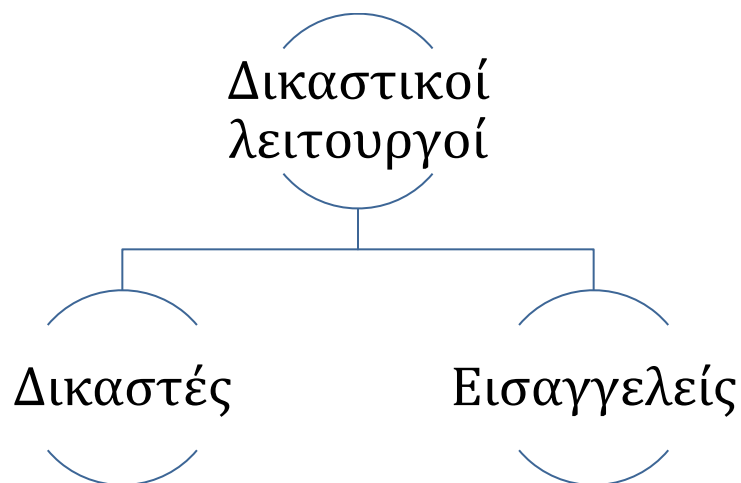

Δικαστήρια

Παρατήρηση: Το πολυμελές πρωτοδικείο ως δικαστήριο δευτέρου βαθμού δικάζει αποφάσεις εκδοθείσες από τα ειρηνοδικεία.

Δικαστικοί λειτουργοί

Διαφορά: Οι δικαστές ψηφίζουν για την έκβαση της δίκης και το περιεχόμενο της απόφασης που θα εκδοθεί, οι εισαγγελείς

όχι. Αυτοί απλώς προτείνουν ή γνωμοδοτούν χωρίς να δεσμεύουν το δικαστήριο.

Άρθρο 87 Σ: Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές.

Ανεξαρτησία της δικαιοδοτικής λειτουργίας

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων

Άρθρο 93 παρ. 4 Σ: Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα.

Άρθρο 87 παρ. 2 Σ: Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν θεσπιστεί κατά κατάλυση του Συντάγματος.

Από τις δύο αυτές διατάξεις συνάγουμε: Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων αναφέρεται σε όλα τα δικαστήρια και αποτελεί γι αυτά τόσο δικαίωμα όσο και υποχρέωση. Αν το δικαστήριο θεωρήσει ένα νόμο

αντισυνταγματικό, τότε δεν τον εφαρμόζει στην επίδικη περίπτωση κατά την οποία προέκυψε το θέμα της αντισυνταγματικότητας αυτού. Κατά τ άλλα δεν θίγεται η ισχύς του παραπάνω νόμου. Συνεπώς άλλο δικαστήριο μπορεί να τον θεωρήσει σε άλλη υπόθεση σύμφωνο με το σύνταγμα. Άρα η άποψη ενός δικαστηρίου για την αντισυνταγματικότητα ενός νόμου δεν δεσμεύει κανένα άλλο δικαστήριο. Εξαιρέσεις στην παραπάνω θέση είναι η υποχρεωτική δέσμευση δικαστηρίου ως προς την άποψη του Αρείου Πάγου περί συνταγματικότητας (ΚΠολΔ 580 παρ. 5) ή μη και η νομική δέσμευση δικαστηρίου από την άποψη άλλου δικαστηρίου που αποφάνθηκε για την συνταγματικότητα ή μη συγκεκριμένου εφαρμοστέου νόμου για την ίδια επίδικη περίπτωση.

Τα συνταγματικά θεμελιώδη δικονομικά αξιώματα

Ειδικότερα:

Αρχή ισότητας

Ισότητα διαδίκων: Τα δικαστήρια πρέπει κατά τη διάρκεια της δίκης και της διαδικασίας να μεταχειρίζονται με ισότητα τους διαδίκους, παρέχοντας τα ίδια δικονομικά δικαιώματα και τις ίδιες δυνατότητες.

Ισότητα δικονομικών όπλων: Οι δικονομικοί νόμοι οφείλουν να παρέχουν σε όλους τους διαδίκους σε όμοιες περιπτώσεις τα ίδια ή αντίστοιχα δικονομικά δικαιώματα ή δικονομικές δυνατότητες ή δικονομικές ευχέρειες.

Η θέση του διαδίκου ως ενάγοντος ή εναγομένου δεν είναι δυνατόν να του προσπορίζει ευμενέστερη ή δυσμενέστερη δικονομική θέση, εκτός αν αυτό επιβάλλεται από τη φύση του πράγματος και απο εξειδικασμένες δικονομικές σταθμίσεις (πχ δυνατότητα ενάγοντος να επιλέξει μεταξύ πολλών αρμοδίων δικαστηρίων ΚΠολΔ 41, ή ο εναγόμενος ασκεί ανταγωγή χωρίς την τήρηση προδικασίας ΚΠολΔ 268)

Αρχή νόμιμου/φυσικού δικαστή

Δεν επιτρέπεται να αφαιρεθεί από κανέναν, χωρίς τη θέλησή του ο δικαστής που ορίζει ο νόμος γι αυτόν. Ο καθορισμός της αρμοδιότητας των δικαστηρίων επιτρέπεται να γίνει μόνο με γενικούς και αφηρημένους κανόνες δικαίου, αποκλείεται η δια νόμου αναδρομική μεταβολή της αρμοδιότητας του δικαστηρίου στο οποίο ήδη εκκρεμεί η υπόθεση. Το αρμόδιο δικαστήριο δεν μπορεί να απεκδύεται της αρμοδιότητας που του έχει αναγνωρίσει ο νόμος και οι διάδικοι πρέπει να ακολουθούν τους γενικούς κανόνες καθορισμού της αρμοδιότητας των δικαστηρίων αν και συμβατικά επιτρέπεται να αποκλίνουν (ΚΠολΔ 42).

Αρχή δημοσιότητας

Οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι δημόσιες εκτός αν η δημοσιότητα αντίκειται στα χρηστά ήθη, ή συντρέχουν λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων. Πάντως η διάσκεψη για την έκδοση της απόφασης γίνεται μυστικά. Η απόφαση ανακοινώνεται δημοσίως. Επίσης, η προδικασία (το

διαδικαστικό στάδιο από την κατάθεση της αγωγής μέχρι τη συζήτηση) είναι δημόσια έναντι των διαδίκων όχι όμως και έναντι του κοινού. Το ίδιο ισχύει και για τη διαδικασία έξω από το ακροατήριο.

Αρχή αιτιολογημένου των δικαστικών αποφάσεων

Η δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένη και να απαγγέλεται σε δημόσια συνεδρίαση. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικώς. Στην απόφαση πρέπει δηλαδή να αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν τον δικαστή να σχηματίσει την πεποίθησή του.

Αρχή της μη καταχρηστικής συμπεριφοράς

Οι διάδικοι, οι νόμιμοι αντιπρόσωποι και οι πληρεξούσιοί τους (όχι οι δικαστές) οφείλουν να τηρούν τους κανόνες των χρηστών ηθών και της καλής πίστεως, να αποφεύγουν ενέργειες που φανερά οδηγούν στην παρέλκυση της δίκης, να εκθέτουν τα πραγματικά γεγονότα που αναφέρονται στην υπόθεση, έτσι ακριβώς όπως τα γνωρίζουν με πληρότητα και σύμφωνα με την αλήθεια (ΚΠολΔ 261), αποφεύγοντας διαφορούμενες και ασαφείς εκφράσεις. Περιπτωσιολογικά: απαγορεύεται η κακόπιστη διαδικαστική συμπεριφορά, η δόλια δημιουργία ευνοϊκών δικονομικών καταστάσεων, η αντιφατική δικονομική συμπεριφορά, η άσκηση αποδυναμωθέντος δικονομικού δικαιώματος ή η άσκηση δικονομικού δικαιώματος κατά τρόπο που να υπερβαίνει τα επιβαλλόμενα από το σκοπό του δικαιώματος όρια.

Η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως

Προβλέπεται στα άρθρα 20 παρ. 1 Σ, 6 ΕΣΔΑ και ΚΠολΔ 110 παρ. 2. Καθιερώνεται το δικαίωμα (όχι η υποχρέωση) των διαδίκων να παρίστανται σε όλες τις συζητήσεις της υποθέσεως. Άρα καθιερώνονται και α) η υποχρέωση εμπρόθεσμης κλητεύσεως του διαδίκου πριν από κάθε

συζήτηση από τον άλλο διάδικο που αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να κινεί τη δίκη και β) το δικαίωμα ακροάσεως κάθε διαδίκου. Ειδικότερα στην ΚΠολΔ 228 ρυθμίζεται η εμπρόθεσμη κλήτευση του εναγομένου εκ μέρους του ενάγοντος για τη συζήτηση της αγωγής και στην ΚΠολΔ 229 η κατάθεση αντιγράφου της αγωγής στον εναγόμενο για να του γίνει γνωστό το περιεχόμενό της. Έλλειψη εμπρόθεσμης κλητεύσεως καθιστά την συζήτηση απαράδεκτη. Έλλειψη επιδόσεως της αγωγής οδηγεί σε ακυρότητα της διαδικαστικής πράξεως της επιδόσεως και περαιτέρω της συζητήσεως, μόνο αν ο διάδικος ο οποίος εμφανίζεται στη δίκη, επικαλεσθεί εντεύθεν βλάβη (ΚΠολΔ 159 αριθ. 3).

Τα θεμελιώδη δικονομικά αξιώματα που δεν κατοχυρώνονται συνταγματικά

Ειδικότερα:

Το αξίωμα της συζητήσεως (εν ευρεία εννοία)

ΚΠολΔ 106: Το δικαστήριο ενεργεί μόνο μετά από αίτηση ενός από τους διαδίκους και αποφαίνεται με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που πρότειναν και απόδειξαν οι διάδικοι, καθώς και με βάση τις αιτήσεις που υπέβαλαν αυτοί, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από το νόμο.

Συνεπώς, οι διάδικοι έχουν α) την πρωτοβουλία για να αρχίσει, να εξελιχθεί και να περατωθεί η δίκη β) την εξουσία να διαμορφώσουν και να προσδιορίσουν το νομικό και υλικό αντικείμενο της δίκης καθώς και το αποδεικτικό της υλικό, καθορίζοντάς το ή διευρύνοντας ή συρρικνώνοντας το ποιοτικά και ποσοτικά γ) την εξουσία να ερευνήσουν και να επικαλεστούν τα αποδεικτικά μέσα δ) την πρωτοβουλία για την επιχείρηση διαδικαστικών πράξεων.

Ειδικότερα, οι εξουσίες υπό β και γ αποτελούν το αξίωμα της συζητήσεως υπό στενή έννοια. Δηλαδή οι διάδικοι πρέπει χονδρικά να εισφέρουν το υλικό που θα συζητηθεί. Πρέπει να επικαλεσθούν και να αποδείξουν τα πραγματικά περιστατικά που θα αποτελέσουν τη βάση του ιστορικού της δικαστικής αποφάσεως και από τα οποία απορρέουν γι αυτούς ευνοϊκές συνέπειες τις οποίες και επικαλούνται.

ΚΠολΔ 106: Το δικαστήριο δεσμεύεται να αποφασίσει μόνο με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που επικαλέσθηκαν και απέδειξαν οι διάδικοι και γενικότερα με βάση τις αιτήσεις που υπέβαλαν. Αντίστροφα, το δικαστήριο απαγορεύεται να να λάβει υπόψη γεγονότα τα οποία δεν έχουν επικαλεσθεί οι διάδικοι στους πραγματικούς τους ισχυρισμούς.

ΚΠολΔ 216: Η αγωγή πρέπει να περιέχει σαφή έκθεση των γεγονότων που θεμελιώνουν σύμφωνα με το νόμο την αγωγή και δικαιολογούν την άσκησή της από τον ενάγοντα κατά του εναγομένου.

Η επίκληση πραγματικών γεγονότων και η προβολή πραγματικών ισχυρισμών γίνεται με τα εισαγωγικά της δίκης δικόγραφα (πχ αγωγή) και με τις προτάσεις. Άρα οι διάδικοι είναι υποχρεωμένοι να εισφέρουν στη δίκη τους πραγματικούς τους ισχυρισμούς, να εκφέρουν δηλαδή την κρίση τους για την αλήθεια της πραγματικής παραστάσεως την οποία έχουν, να τους προτείνουν και να τους επικαλεσθούν, δηλαδή να εκφράσουν τη βούλησή τους οι ισχυρισμοί αυτοί να συγκαταλεχθούν στο πραγματικό υλικό της δίκης και τρίτον να τους αποδείξουν με τα διαθέσιμα μέσα αποδείξεως. Αν ο διάδικος δεν ανταποκριθεί στις δύο πρώτες υποχρεώσεις του, δεν συγκροτείται νομίμως εισφερόμενο πραγματικό υλικό και δεν επιτρέπεται να το λάβει υπόψη το δικαστήριο, διαφορετικά η απόφασή του αναιρείται (ΚΠολΔ 559 αριθ. 8). Δεν αποτελεί νομίμως εισφερόμενο υλικό η απλή εκφορά της παραστάσεως του διαδίκου για ορισμένο γεγονός χωρίς αυτός να την κρίνει και ως αληθινή. Επίσης, δεν εντάσσεται στο πραγματικό υλικό της δίκης και ο επικουρικός ισχυρισμός, δηλαδή ο διάδικος τον επικαλείται σε περίπτωση που απορριφθεί ο ισχυρισμός που κυρίως προβάλλει. Επίσης ο δικαστής δεν μπορεί να λάβει υπόψη για την έκδοση της απόφασης γεγονός που προέκυψε από τη διαδικασία χωρίς να το επικαλεσθεί νομίμως ο επωφελούμενος διάδικος πχ μάρτυρας καταθέτει ότι έχει εξοφληθεί το επίδικο χρέος, όμως ο εναγόμενος δεν το έχει ισχυρισθεί.

Όταν τα προβληθέντα γεγονότα και ισχυρισμοί αμφισβητούνται από τον αντίδικο του διαδίκου που τα επικαλείται τότε το δικαστήριο μπορεί α) να λάβει υπόψη τις προσαχθείσες προαποδεικτικώς αποδείξεις (ΚΠολΔ 237 παρ. 1), β) να διατάξει αυτοψία ή πραγματογνωμοσύνη (ΚΠολΔ 270 παρ. 4), γ) να διατάξει επανάληψη της συζητήσεως (ΚΠολΔ 254) για να δημιουργηθεί σ αυτό πλήρης δικανική πεποίθηση.

Η αρχή της συζητήσεως διατρέχει όλη τη διαγνωστική διαδικασία ανεξάρτητα από το είδος του δικαιώματος που κατάγεται στη δίκη. Εξαιρέσεις από την αρχή αυτή (και συνεπώς αυτεπάγγελτος έλεγχος του δικαστηρίου)

επιτρέπεται για τα πασίδηλα γεγονότα και τα γεγονότα που είναι γνωστά στο δικαστήριο τα οποία λαμβάνονται υπόψη (ΚΠολΔ 336 παρ. 1 και 2) εφόσον τα ισχυρίστηκε ο διάδικος, ακόμα και αν δεν τα επικαλέστηκε.

Οι εξουσίες υπό α, β και δ αποτελούν την αρχή της διαθέσεως, υποκατηγορία και αυτή της αρχής της συζητήσεως υπό ευρεία έννοια. Συνεπώς, οι διάδικοι έχουν την εξουσία για να αρχίσει, να εξελιχθεί και να περατωθεί η δίκη και να καθορίσουν το νομικό και υλικό της αντικείμενο. Με λίγα λόγια έχουν την εξουσία να διαθέσουν (να κάνουν προσιτή τη διαφορά τους) το αντικείμενο της δίκης στο δικαστήριο.

ΚΠολΔ 106: Το δικαστήριο ενεργεί μόνο κατόπιν αιτήσεως του διαδίκου και αποφασίζει μόνο με βάση τις αιτήσεις που υποβάλλουν οι διάδικοι.

ΚΠολΔ 216: Στην αγωγή πρέπει να περιέχεται ακριβής περιγραφή του αντικειμένου της διαφοράς και ορισμένο αίτημα.

Συνεπώς με βάση την ΚΠολΔ 106, ο ενάγων μπορεί να ασκήσει αγωγή για μέρος μόνο της απαίτησης, καθώς αυτός καθορίζει το αίτημά του, κάτι το οποίο πρέπει να περιγράφεται ακριβώς στο δικόγραφο που καταθέτει (ΚΠολΔ 216). Άρα, ο ενάγων μπορεί να περιορίσει το αρχικώς υποβληθέν αίτημα, να το μεταβάλει στα επιτρεπόμενα όρια (ΚΠολΔ 223) ή να παραιτηθεί από αυτό συμβιβαζόμενος ή καταργώντας τη δίκη (ΚΠολΔ 293,294).

Η αρχή της διαθέσεως του αντικειμένου της πολιτικής δίκης διατρέχει το σύνολο της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας και καταλαμβάνει όλο το μήκος της πολιτικής δίκης, από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή της.

Η αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων

Μερικότερη εκδήλωση της αρχής της διαθέσεως είναι η αρχή της πρωτοβουλίας ή της επιμέλειας των διαδικών στους οποίους αντίκειται η αποκλειστική ευθύνη της κινήσεως και της διεξαγωγής της δίκης.

ΚΠολΔ 108 παρ. 1: Οι διαδικαστικές πράξεις ενεργούνται με πρωτοβουλία και επιμέλεια των διαδικών.

Στην εμβέλεια της διάταξης αυτής εντάσσονται όλες οι διαδικαστικές πράξεις πλην της κατάθεσης και της επίδοσης της αγωγής που αποτελούν εκδηλώσεις της αρχής της διαθέσεως.

Έτσι λχ μετά τη ματαίωση της συζητήσεως η κλήση προς περαιτέρω συζήτηση της υποθέσεως μπορεί να προέλθει είτε από τον ενάγοντα είτε από τον εναγόμενο.

Το αξίωμα της κυριαρχίας των δικαστικών αρχών

Στο σύστημα αυτό οι προαναφερθείσες εξουσίες υπό α, β, γ, δ δεν ανήκουν στους διαδίκους αλλά στο δικαστήριο. Διακρίνεται στο αξίωμα της ανακρίσεως και στο αξίωμα της αυτεπάγγελτης ενέργειας των δικαστικών αρχών. Ειδικότερα: Το σύστημα της ανακρίσεως αφορά τις εξουσίες υπό β και γ. Στην πολιτική δίκη, ισχύει μόνο στην εκούσια δικαιοδοσία και στη διεξαγωγή των αποδείξεων.

ΚΠολΔ 107: Το δικαστήριο διατάζει και αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή απόδειξης με οποιαδήποτε κατάλληλα αποδεικτικά μέσα επιτρέπει ο νόμος, και αν δεν τα επικαλέσθηκαν οι διάδικοι.

Το αξίωμα της αυτεπάγγελτης ενέργειας των δικαιοδοτικών οργάνων αφορά τις εξουσίες υπό α, β, δ, τις οποίες στο συγκεκριμένο σύστημα έχει πάλι το δικαστήριο. Ισχύει για τις εξής περιπτώσεις: ΑΚ 1603 σχετικά με τον διορισμό επιτρόπου, στην αγωγή για ακύρωση γάμου, στην αγωγή για υποβολή σε δικαστική συμπαράσταση ΑΚ 1667 παρ. 1, στην περίπτωση του ΚΠολΔ 811 για κατάθεση διαθήκης, στην

περίπτωση του ΚΠολΔ 782 παρ. 1 για έκδοση δικαστικής αποφάσεως προς σύνταξη ληξιαρχικής πράξης.

Η αρχή της απαγορεύσεως των αιφνιδιασμών

Απορρέει εμμέσως από τις αρχές της τηρήσεως της καλής πίστης, της απαγορεύσεως της καταχρηστικής δικονομικής συμπεριφοράς, της ισότητας και της εκατέρωθεν ακροάσεως. Άμεσα καθιερώνεται από τις δικονομικές διατάξεις που σχετίζονται με τις προθεσμίες (κατά κύριο λόγο τις προπαρασκευαστικές) για την επιχείρηση μιας διαδικαστικής πράξης, οι οποίες είτε α) υποχρεώνουν το διάδικο που την επιχειρεί να ενημερώσει τον αντίδικο του β) δίδουν τη δυνατότητα στον αντίδικο να πληροφορηθεί έγκαιρα τη διαδικαστική πράξη και τα αιτήματα που επικαλείται ο άλλος διάδικος. Σχετικές διατάξεις είναι οι ΚΠολΔ 215 παρ. 1 εδ. 1, 228, 926.

Η αρχή της προδικασίας

ΚΠολΔ 111: Η διαδικασία στο ακροατήριο στηρίζεται στην έγγραφη προδικασία. Καμία κύρια ή παρεμπιπτούσα αίτηση για δικαστική προστασία δεν μπορεί να εισαχθεί στο δικαστήριο χωρίς να τηρηθεί προδικασία, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά (πχ ανταγωγή που μπορεί να ασκηθεί με τις προτάσεις-ΚΠολΔ 268 παρ. 4). Η αίτηση που έχει εισαχθεί χωρίς προδικασία απορρίπτεται ως απαράδεκτη και αυτεπαγγέλτως.

ΚΠολΔ 215: Το δικόγραφο της αγωγής πρέπει να κατατεθεί στη γραμματεία του δικαστηρίου και στη συνέχεια να επιδοθεί στον αντίδικο.

Παρατηρήσεις

Με λίγα λόγια, η δίκη δεν διεξάγεται αμέσως μόλις το ζητήσει εκείνος που υποβάλλει αίτημα για παροχή δικαστικής προστασίας. Πρέπει να κατατεθεί δικόγραφο, να

προσδιοριστεί η μέρα της δικασίμου, να επιδοθεί το δικόγραφο στον αντίδικο, να κλητευθεί αυτός στη δίκη ώστε να εκφράσει τις απόψεις του και να διαβιβαστούν στο δικαστή τα δικόγραφα προς μελέτη. Ειδικότερα, ο εναγόμενος κλητεύεται 60 μέρες πριν από τη συζήτηση (ΚΠολΔ 228) και καταθέτει τις προτάσεις του 20 μέρες πριν τη δικάσιμο (ΚΠολΔ 237 παρ. 1).

Η τήρηση της προδικασίας ελέγχεται και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο. Η νομολογία παγίως δέχεται ότι η ελλιπής εξιστόρηση των πραγματικών περιστατικών που ανήκουν στην ιστορική βάση της αγωγής την καθιστούν απαράδεκτη λόγω προσβολής της αρχής της προδικασίας.

Δεν εντάσσονται στην αρχή της ΚΠολΔ 111 αιτήματα δικονομικού περιεχομένου όπως πχ η αίτηση για εξαίρεση δικαστικού λειτουργού ή η αίτηση για επίδειξη εγγράφων. Συνεπώς, αιτήσεις παροχής δικαστικής προστασίας που έχουν κατατεθεί με τις προτάσεις είναι απαράδεκτες. Για τον ίδιο λόγο είναι απαράδεκτη η μεταβολή της βάσεως της αγωγής (ΚΠολΔ 223).

Το συγκεντρωτικό (ή άνευ επικουρίας δικάζεσθαι) σύστημα

Με λίγα λόγια σημαίνει ότι οι διάδικοι πρέπει να προβάλλουν τους ισχυρισμούς τους και τα επιχειρήματά τους όσο πιο γρήγορα και συγκεντρωμένα.

ΚΠολΔ 269: Μέσα επίθεσης και άμυνας (αυτοτελείς πραγματικοί ισχυρισμοί οι οποίοι μπορούν να προταθούν είτε από τον εναγόμενο σε αντίκρουση των ισχυρισμών που αποτελούν τη βάση της αγωγής είτε από τον ενάγοντα σε αντίκρουση αυτών των τελευταίων) προβάλλονται με τις προτάσεις διαφορετικά είναι απαράδεκτα. Δεν είναι απαράδεκτοι οι ισχυρισμοί που λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο ή μπορούν να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης. Μέσα επίθεσης και άμυνας μπορούν να προβληθούν παραδεκτά έως και τη συζήτηση με τις προτάσεις ή παραδεκτά αν α) το δικαστήριο κρίνει ότι δεν προβλήθηκαν έγκαιρα με τις προτάσεις δικαιολογημένα, αυτό ισχύει και για την ένσταση κατάχρησης δικαιώματος, β) αν

προέκυψαν για πρώτη φορά μεταγενέστερα, γ) αν αποδεικνύονται με δικαστική ομολογία του αντιδίκου και δ) αν αποδεικνύονται εγγράφως και το δικαστήριο κρίνει ότι ο διάδικος δεν γνώριζε ούτε μπορούσε να πληροφορηθεί εγκαίρως της ύπαρξης των εγγράφων αυτών. Επίσης ισχυρισμοί του ουσιαστικού δικαιού που λαμβάνονται υπόψιν αυτεπαγγέλτως (πχ ότι η άσκηση δικαιώματος υπέπεσε σε αποσβεστική προθεσμία που τάσσει ο νόμος, ΑΚ 280) και που μπορούν να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης (πχ προβολή συμψηφισμού αν η ανταπαίτηση αποδεικνύεται αμέσως ΑΚ 442) μπορούν να προταθούν χωρίς τις προτάσεις ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου το πρώτον κατά τη συζήτηση ή για πρώτη φορά ενώπιον του εφετείου (ΚΠολΔ 527 αριθ. 3).

Οι εξαιρέσεις από το συγκεντρωτικό σύστημα που αναφέρονται στο άρθρο 269 αφορούν όλες τις δίκες. Περαιτέρω όμως ισχύουν εξαιρέσεις ειδικά για τις γαμικές διαφορές (ΚΠολΔ 599 παρ. 1 περί προβολής μέσων επιθέσεως και άμυνας μέχρι την τελευταία συζήτηση σε πρώτο βαθμό).

Παρατηρήσεις

Στα μέσα επιθέσεως και άμυνας εμπίπτουν πχ ο ισχυρισμός του εναγομένου περί αφέσεως χρέους ή η προβολή ένστασης παραγραφής καθώς επίσης και οι αυτοτελείς πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος προς απόκρουση αυτών πχ ότι η σύμβαση αφέσεως χρέους ήταν άκυρη ή ότι η παραγραφή είχε ανασταλεί. Δεν εμπίπτουν στα μέσα επιθέσεως και άμυνας οι μη αυτοτελείς πραγματικοί ισχυρισμοί, δηλαδή οι αρνήσεις των αυτοτελών, οι νομικοί ισχυρισμοί των διαδίκων, τα νομικά και πραγματικά τους επιχειρήματα, η ανταγωγή και οι ισχυρισμοί που συνθέτουν την ιστορική βάση της αγωγής. Εξαιρούνται επίσης από τον κύκλο της ρυθμίσεως του άρθρου 269 ΚΠολΔ οι αυτοτελείς δικονομικοί ισχυρισμοί ή πρόταση των οποίων γνωρίζει ίδια ρύθμιση καθώς και η επίκληση και προσκόμιση των αποδεικτικών μέσων.

Τα μέσα επιθέσεως και άμυνας πρέπει να προτείνονται με τις προτάσεις διαφορετικά είναι απαράδεκτα (ΚΠολΔ 269 παρ. 1 εδ. Α) και ο διάδικος που δεν τις κατέθεσε δικάζεται ερήμην. Βέβαια για να είναι έγκυρες οι προτάσεις πρέπει να υπογράφονται από δικηγόρο. Οι αυτοτελείς πραγματικοί ισχυρισμοί του εναγομένου κατατίθενται μέσω των προτάσεων 20 μέρες (237 παρ. 1 ΚΠολΔ) πριν από τη συζήτηση ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου ή κατά την ημέρα της συζητήσεως ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου και του ειρηνοδικείου. Αντίκρουση από τον ενάγοντα με επίκληση άλλων αντίθετων ισχυρισμών πρέπει να γίνεται με τη νομίμως κατατιθέμενη προσθήκη στις προτάσεις. Άρα έχουμε κατάθεση προτάσεων και δυνάμει προσθήκη στις προτάσεις.

Η αρχή της προφορικότητας και της έγγραφης διαδικασίας

Η προφορική διαδικασία προβλέπεται στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας κατά κανόνα πρόσθετα με την έγγραφη (ΚΠολΔ 115 παρ. 2 και 237 παρ. 1, 270 παρ. 1). Άρα η διαδικασία πρέπει να γίνει και προφορικά. Ειδικά, για τα ειρηνοδικεία προβλέπεται κυριαρχικά προφορική διαδικασία στα άρθρα 215 παρ. 2 (προφορική άσκηση της αγωγής όταν στην έδρα του ειρηνοδικείου δεν υπάρχουν διορισμένοι δικηγόροι ή δικολάβοι), 115 παρ. 3 (διακριτική ευχέρεια/δικαίωμα των διαδίκων να υποβάλλουν ή όχι προτάσεις εγγράφως ενώπιον του ειρηνοδικείου) και 268 παρ. 4 (δυνατότητα προφορικής ασκήσεως ανταγωγής στις περιπτώσεις που η υποβολή προτάσεων δεν είναι υποχρεωτική).

Η έγγραφη διαδικασία αποτελεί τον κανόνα. Όλα τα αιτήματα, οι ισχυρισμοί και τα επιχειρήματα των διαδίκων πρέπει να υποβάλλονται εγγράφως σ ένα δικόγραφο που κατατίθεται στο δικαστήριο. Αυτό ισχύει για την αγωγή (άρθρο 215 παρ. 1) και τις διαδικαστικές πράξεις. Και όταν επιτρέπεται η προφορική επιχείρηση των διαδικαστικών πράξεων απαιτείται να συνταχθεί έκθεση ώστε να διατηρείται η αρχή της έγγραφης διαδικασίας (ΚΠολΔ 215 παρ. 2).

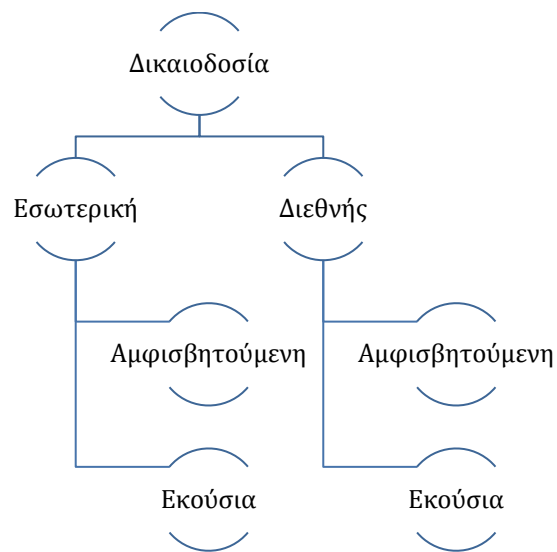
ΚΠολΔ 115: Η διαδικασία πριν τη δημόσια συνεδρίαση και η εκτός του ακροατηρίου διαδικασία είναι πάντα έγγραφες. Οι διάδικοι σε όλα τα δικαστήρια πλην των ειρηνοδικείων υποχρεούνται να υποβάλλουν προτάσεις (παρ. 3). Με βάση την παράγραφο 4, στα ειρηνοδικεία είναι δυνατή η υποβολή προτάσεων εκτός αν ο δικαστής το ζητήσει. Υποχρεωτική είναι (παρ. 4 εδ. Β) ακόμα και στην περίπτωση που όλοι οι διάδικοι συμφωνήσουν να δικαστούν κατά αντιμωλία, χωρίς όμως να παραστούν στην εκφώνηση της υπόθεσης και υπογράφουν κοινή δήλωση στο γραμματέα της συνεδριάσεως σύμφωνα με την ΚΠολΔ 242 παρ. 2.

Αν δεν κατατεθούν προτάσεις από ένα διάδικο όταν υποχρεούνται προς τούτο, συνάγεται δικονομική απουσία αυτού (ΚΠολΔ 271 επ.) και άρα αυτός ερημοδικεί. Άρα, σε περίπτωση που κανείς διάδικος δεν καταθέσει προτάσεις ενώ υποχρεούνται, θεωρούνται και οι δύο απόντες και συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ματαιώσεως της δίκης κατά ΚΠολΔ 260. Συνεπώς η κατάθεση προτάσεων είναι υποχρεωτική για όλα τα δικαστήρια, πλην των ειρηνοδικείων στα οποία η κατάθεση είναι δυνατή.

Δικαιοδοσία και αρμοδιότητα

Δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων είναι η εξουσία αυτών να παρέχουν με βάση τη συνταγματικώς κατοχυρούμενη ιδιότητά τους ως δικαιοδοτικά όργανα, δικαστική προστασία σε εκείνες τις ιδιωτικές διαφορές ή υποθέσεις ιδιωτικού δικαίου (διαφορές εκούσιας δικαιοδοσίας) ακόμα και αρμοδιότητες διοικητικής φύσεως που σύμφωνα με το Σύνταγμα ή τους νόμους υπάγονται στα δικαστήρια αυτά. Άρα η δικαιοδοσία ταυτίζεται με το σύνολο της δικαστικής εξουσίας που ασκείται από το κράτος.

ΚΠολΔ 4: Το πολιτικό δικαστήριο εξετάζει την έλλειψη δικαιοδοσίας του και αυτεπαγγέλτως και αν διαπιστώσει ότι δεν έχει εξουσία για την επίλυση της διαφοράς, απορρίπτει την αγωγή ως απαράδεκτη. Άρα η ένσταση ελλείψεως δικαιοδοσίας μπορεί να προταθεί πρώτη φορά και ενώπιον του Εφετείου, ακόμα και ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Αμφισβητούμενη δικαιοδοσία: Χαρακτηρίζεται έτσι η δικαιοδοσία όταν το αντικείμενο της δίκης είναι η επίλυση της διαφοράς με την έννοια της αμφισβήτησης ως προς την ύπαρξη, την έκταση, το περιεχόμενο και τα υποκείμενα των ιδιωτικών δικαιωμάτων.

Εκούσια δικαιοδοσία: Είναι η εξουσία των δικαστηρίων όταν δεν υπάρχει διαφορά να παρέχουν δικαστική προστασία με την μορφή της διαπλαστικής ή βεβαιωτικής πράξης με σκοπό τη διασφάλιση ιδιωτικών δικαιωμάτων ή τη διάπλαση έννομης σχέσης.

Μόνο οι εκδοθείσες κατά την αμφισβητούμενη δικαιοδοσία αποφάσεις επιλύουν με δεσμευτικότητα ιδιωτικές διαφορές. Οι αποφάσεις της εκούσιας δικαιοδοσίας δεν δημιουργούν δεδικασμένο κατά ΚΠολΔ 324.

Διεθνής δικαιοδοσία

ΚΠολΔ 3: Στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων υπάγονται ημεδαποί και αλλοδαποί, εφόσον υφίσταται αρμοδιότητα ελληνικού δικαστηρίου.

Άρα, η διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών πολιτικών δικαστηρίων δεν επηρεάζεται κατ' αρχήν από την ιθαγένεια των διαδίκων. Εξαρτάται αποκλειστικά από την ύπαρξη κατά

τόπον αρμοδιότητας στην περιφέρεια οποιουδήποτε ελληνικού πολιτικού δικαστηρίου. Η τοπική αρμοδιότητα μπορεί να προκύπτει είτε από τα υποκείμενα της επίδικης έννομης σχέσεως ή από τους λόγους που δημιούργησαν τη διαφορά (πχ σύμβαση πώλησης καταρτισμένη στην Ελλάδα, κατά την οποία ζητείται δικαστικώς η καταβολή του τιμήματος της πώλησης, διαφορά μεταξύ Ελλήνων κατοίκων των ΗΠΑ από αδικοπραξία που συνέβη στην Ελλάδα). Εξαίρεση αποτελούν οι γαμικές διαφορές στις οποίες τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία λόγω ιθαγενείας (ΚΠολΔ 612), όπως και οι διαφορές για σχέσεις γονέων και τέκνων (ΚΠολΔ 622). Οι διάδικοι πάντως με συμφωνία τους μπορούν να θεμελιώσουν (με συμφωνία ή σιωπηρά όταν ο παριστάμενος εναγόμενος δεν προτείνει εγκαίρως με τις προτάσεις του την ένσταση ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας) ή να αποκλείσουν (εξαιρείται η διαφορά ως προς ακίνητα που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια ΚΠολΔ 4) την διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων. Τα δικαστήρια την ερευνούν αυτεπαγγέλτως, αν ο εναγόμενος δεν παρίσταται κατά τη συζήτηση ή αν πρόκειται για διαφορές από ακίνητα που βρίσκονται στην αλλοδαπή (ΚΠολΔ 4 εδ. Α) και αν κρίνει ότι ελλείπει αυτή, τότε απορρίπτει την αγωγή ως απαράδεκτη χωρίς να την παραπέμψει στο αρμόδιο δικαστήριο.

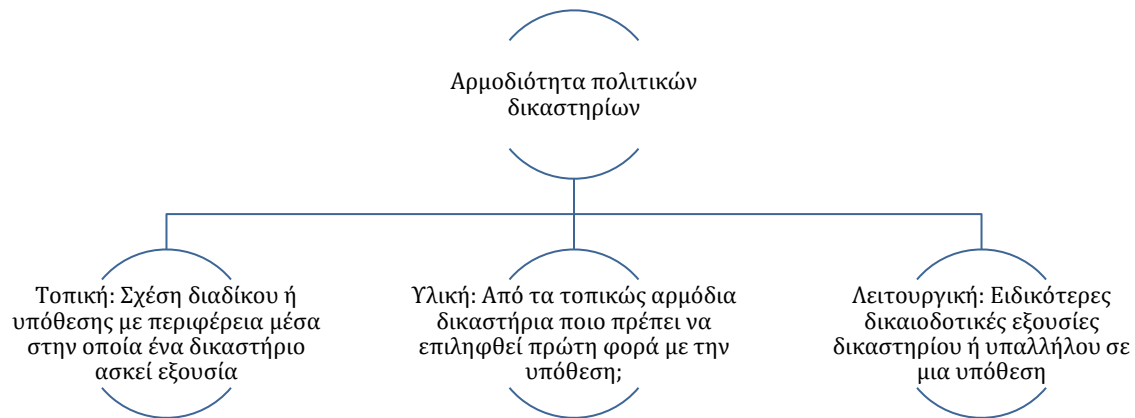
Η συνύπαρξη περισσότερων ετεροειδών ή ομοειδών τακτικών πολιτικών δικαστηρίων με τα οποία ασκείται η δικαιοδοσία, επιβάλλει την παραδοχή και ειδικότερων εννοιών που να εκφράζουν την εξουσία κάθε είδους δικαστηρίου. Έτσι έχουμε την έννοια της αρμοδιότητας.

Καθ' ύλην αρμοδιότητα ονομάζεται το ποσοστό της δικαιοδοσίας που ανήκει σε ορισμένο είδος δικαστηρίων (δηλαδή ποιές υποθέσεις δικάζονται από το μονομελές πρωτοδικείο;).

Κατά τόπον αρμοδιότητα ονομάζεται το ποσοστό της καθ' ύλην αρμοδιότητας που ανήκει σε ατομικά ορισμένο δικαστήριο.

Ενώ δηλαδή υποκείμενο της δικαιοδοσίας είναι το κράτος με τη δικαστική του λειτουργία, υποκείμενο της καθ' ύλην αρμοδιότητας είναι κάθε είδος δικαστηρίων (ειρηνοδικείο, μονομελές πρωτοδικείο, εφετείο) και υποκείμενο της κατά τόπον αρμοδιότητας είναι κάθε συγκεκριμένο δικαστήριο (Πολυμελές πρωτοδικείο Αθηνών).

Με άλλα λόγια, η καθ' ύλην αρμοδιότητα είναι το σύνολο των κατά τόπο αρμοδιοτήτων όλων των ομοειδών δικαστηρίων και δικαιοδοσία το σύνολο των καθ' ύλην αρμοδιοτήτων ομοειδών ή και ετεροειδών δικαστηρίων.

Το δικαστήριο ερευνά την αρμοδιότητά του στηριζόμενο στα πραγματικά περιστατικά που συνέτρεχαν κατά την άσκηση της αγωγής. Το δικαστήριο που με βάση τις συγκεκριμένες συνθήκες κατά τον χρόνο που η αγωγή κατατέθηκε στην γραμματεία (ΚΠολΔ 221 παρ. 1 στοιχ. Β) αποτελεί το φυσικό δικαστή και η αρμοδιότητα αυτή δεν μεταβάλλεται αν και κατά τη διάρκεια της δίκης μεταβληθούν τα πραγματικά περιστατικά που την προσδιόρισαν (ΚΠολΔ 45). Ο έλεγχος της καθ' ύλην και της λειτουργικής αρμοδιότητας γίνεται αυτεπαγγέλτως (άρα μπορεί να προταθεί πρώτη φορά και ενώπιον του Εφετείου ή του Αρείου Πάγου) ενώ ο έλεγχος της τοπικής αρμοδιότητας εξετάζεται μόνο κατόπιν σχετικής ένστασης από τον εναγόμενο, εκτός αν αυτός ερημοδικεί ή αν δεν επιτρέπεται σιωπηρή παρέκταση (ΚΠολΔ 42 παρ. 1 εδ. Β) οπότε το δικαστήριο την εξετάζει εξ επαγγέλματος. Αν ο

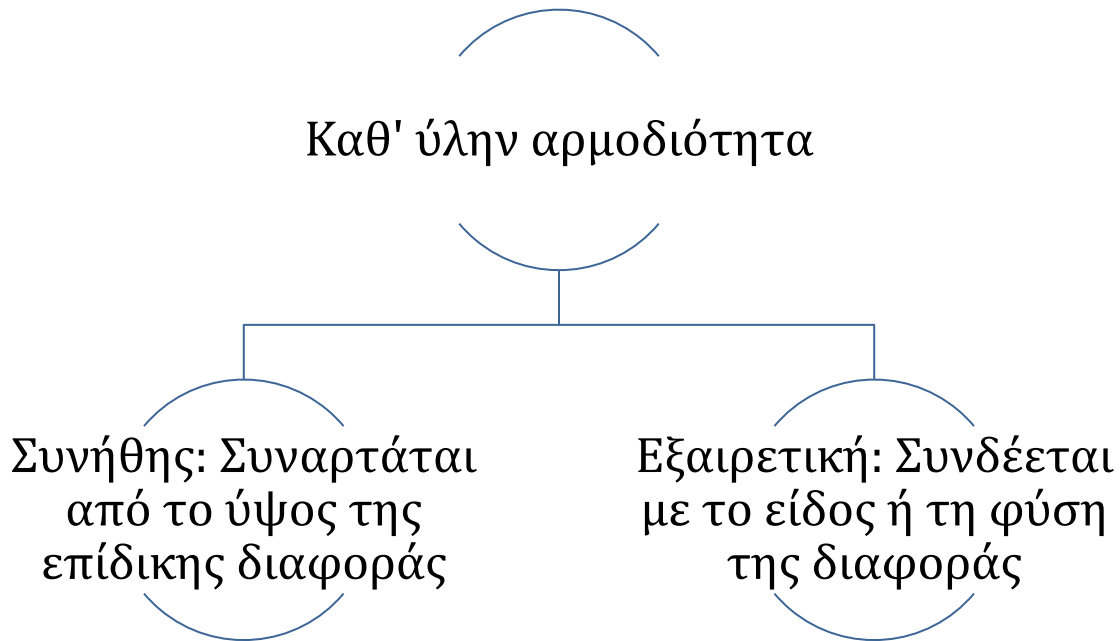
έλεγχος της αρμοδιότητας (κατά τόπο ή καθ' ύλην) αποβεί αρνητικός, το δικαστήριο προσδιορίζει το αρμόδιο δικαστήριο στο οποίο παραπέμπει την υπόθεση, συγχρόνως όμως διατηρούνται οι συνέπειες της ασκήσεως της αγωγής. Η παραπεμπτική απόφαση προσβάλλεται αυτοτελώς με ένδικα μέσα, με έφεση (ΚΠολΔ 513) ή αναίρεση (ΚΠολΔ 553 παρ. 1 στοιχείο α). Το δικαστήριο στο οποίο έγινε η παραπομπή δεν δεσμεύεται κατ' αρχήν ως προς την αρμοδιότητά του και έχει τη δυνατότητα να παραπέμψει την υπόθεση περαιτέρω στο κατ' αυτό αρμόδιο δικαστήριο. Αν όμως η παραπεμπτική απόφαση τελεσιδικήσει καθίσταται υποχρεωτική τόσο για την αναρμοδιότητα του παραπέμπσαντος και την αρμοδιότητα του δικαστηρίου στο οποίο έγινε η παραπομπή (ΚΠολΔ 46). Τέλος το άρθρο 47 του ΚΠολΔ ορίζει ότι η απόφαση πολυμελούς ή μονομελούς πρωτοδικείου δεν προσβάλλεται με ένδικο μέσο αν η υπόθεση άνηκε στην αρμοδιότητα του ειρηνοδικείου, όπως και όταν δίκασε το πολυμελές υπόθεση που άνηκε στο μονομελές πρωτοδικείο.

Ειδικά για τη λειτουργική αρμοδιότητα απαρτίζεται από την ειδική εξουσία ενός δικαστικού υπαλλήλου σε μια υπόθεση με βάση την υπηρεσιακή τους ιδιότητα (πχ ο γραμματέας συντάσσει τα πρακτικά ΚΠολΔ 256 παρ. 1 και ο δικαστής διευθύνει τη συζήτηση και κάνει ερωτήσεις ΚΠολΔ 235) και από την ειδική αρμοδιότητα του δικαστηρίου να εκδικάζει την υπόθεση ως δικαστήριο πρώτου ή δεύτερου βαθμού. Ως πρωτοβάθμια δικαστήρια λειτουργούν το ειρηνοδικείο, το μονομελές και το πολυμελές πρωτοδικείο ενώ ως δεύτερου βαθμού το εφετείο και το πολυμελές πρωτοδικείο (όταν εκδικάζει κατά ειρηνοδικαϊκών αποφάσεων). Ισχύει ο κανόνας των δύο βαθμών δικαιοδοσίας (ΚΠολΔ 12). Σημαίνει ότι δύο είναι οι βαθμοί τους οποίους μπορεί να διέλθει μια αίτηση για παροχή δικαστικής προστασίας και μια υπόθεση για να τελεσιδικήσει πρέπει να διέλθει και τους δύο βαθμούς εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.

Για την καθ' ύλην αρμοδιότητα ισχύουν τα ακόλουθα. Γενική καθ' ύλην αρμοδιότητα για τις ιδιωτικές διαφορές αναγνωρίζεται από το νόμο στο πολυμελές πρωτοδικείο. Άρα

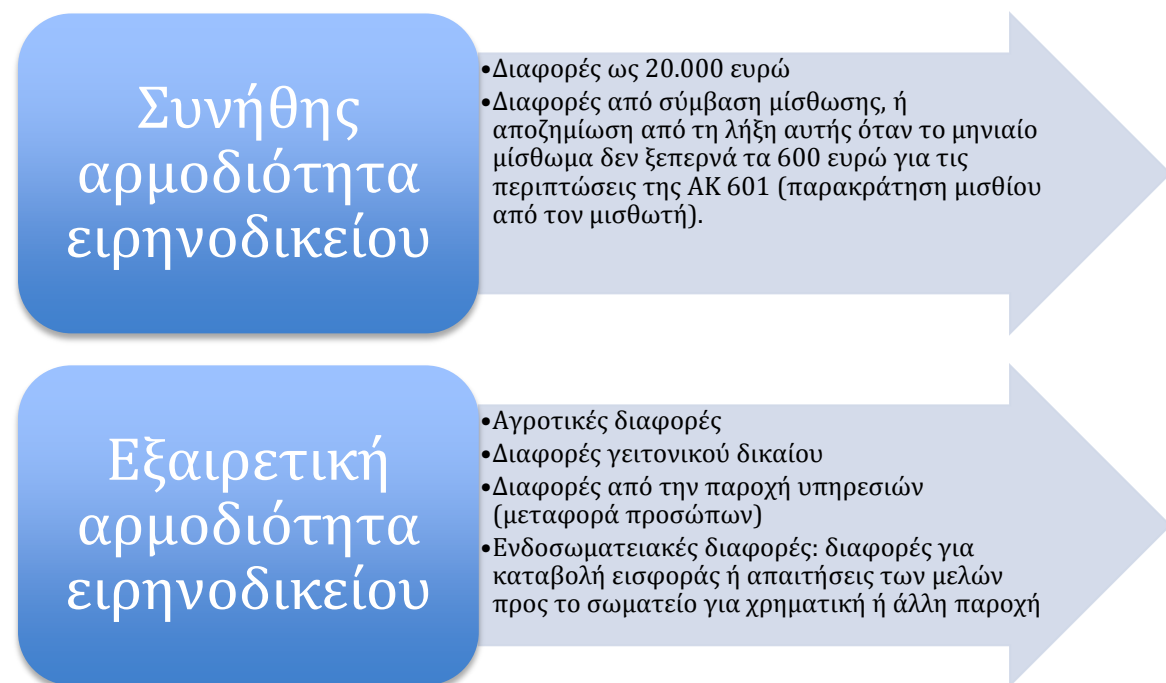
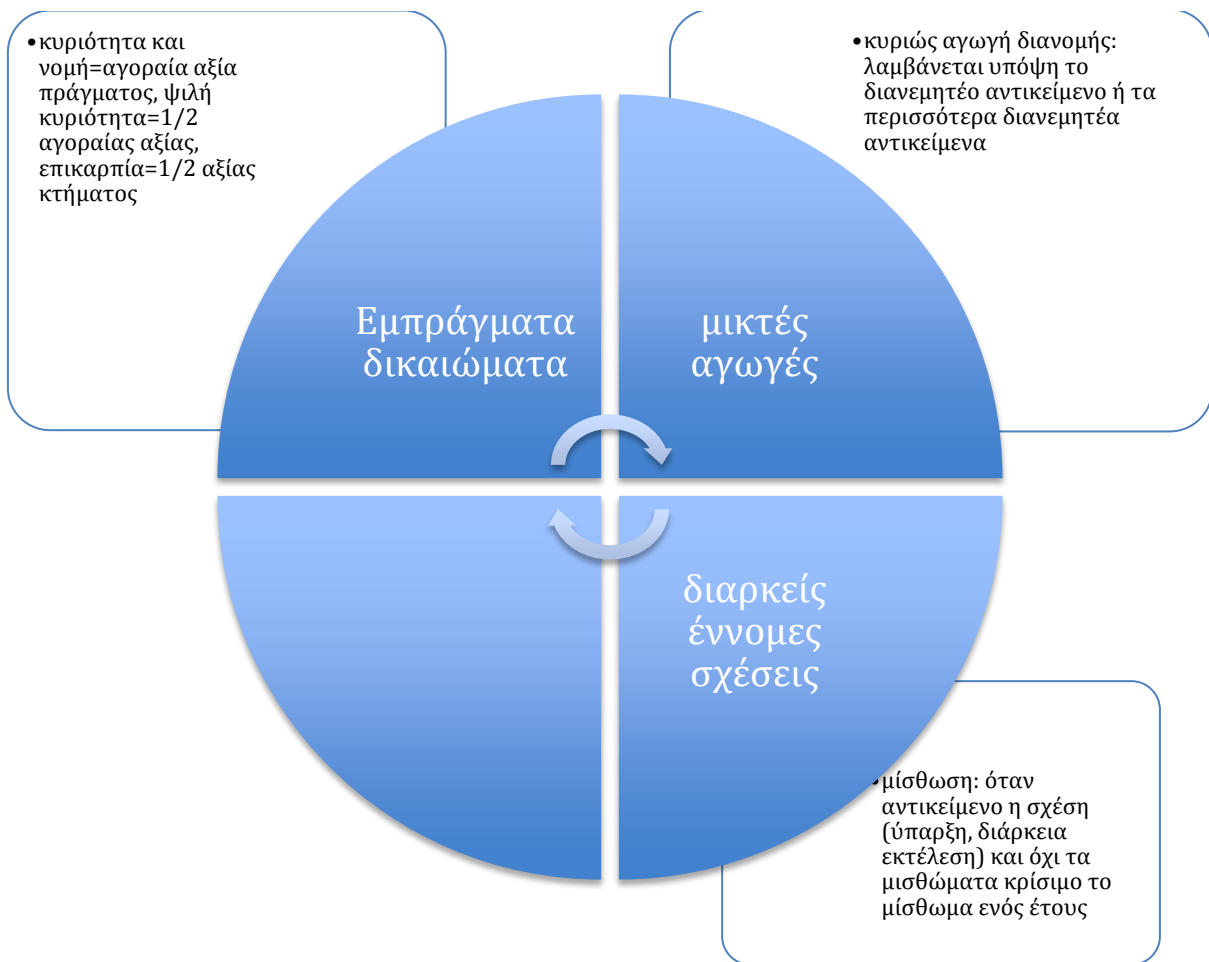
στην αρμοδιότητα του μονομελούς πρωτοδικείου και του ειρηνοδικείου εμπίπτουν μόνο όσες διαφορές τους έχει ρητώς εμπιστευθεί ο νόμος (ΚΠολΔ 18).

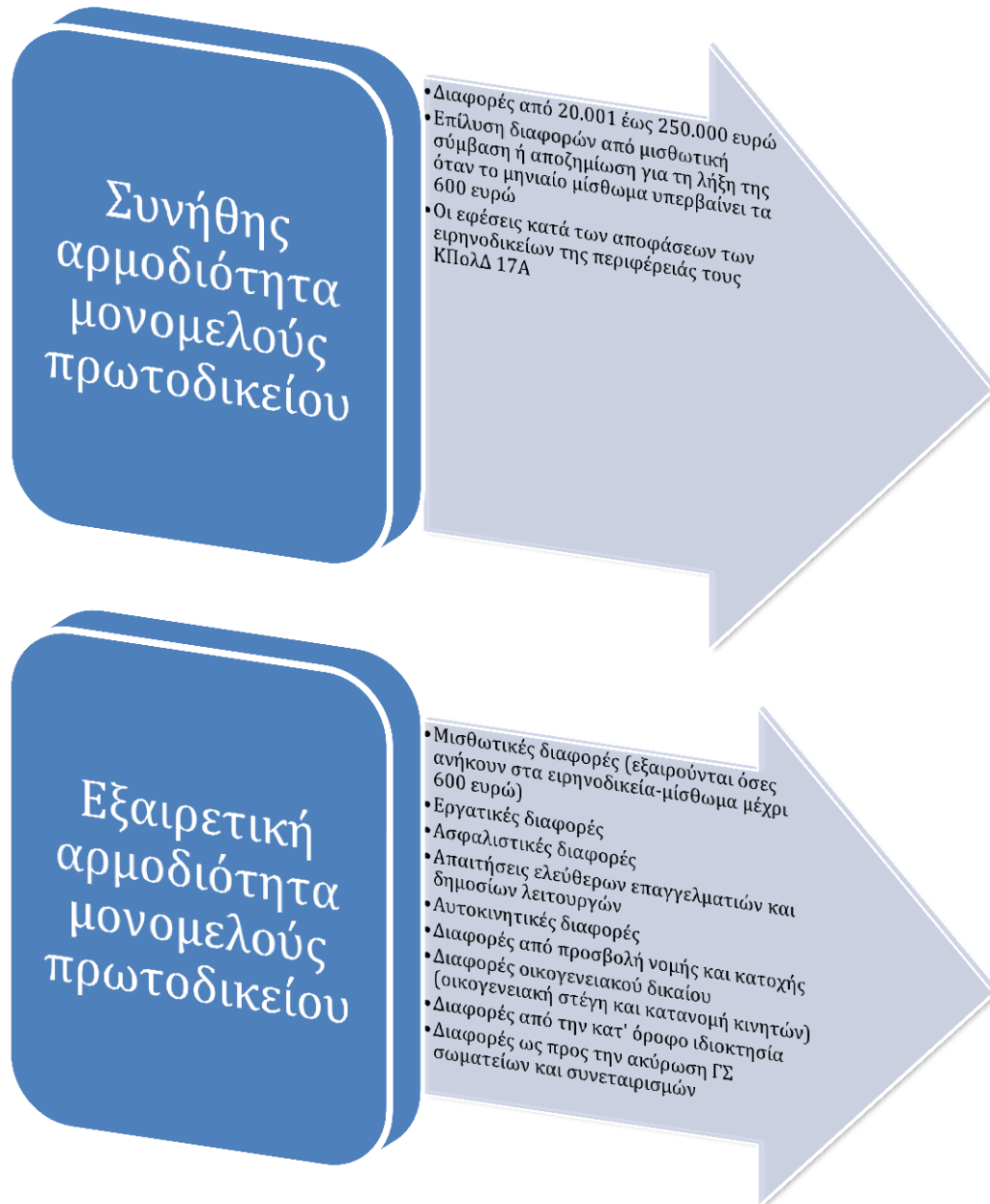
Η καθ' ύλην αρμοδιότητα διακρίνεται ως εξής:

Επί συνήθους καθ' ύλην αρμοδιότητας, κατά ΚΠολΔ 8, ο προσδιορισμός της αξίας της διαφοράς ανήκει στην ελεύθερη κρίση του δικαστηρίου το οποίο αν χρειαστεί μπορεί να διατάξει αποδείξεις. Κατά κανόνα δεσμεύεται ως προς την αξία του αντικειμένου μόνο αν αυτό αποδεικνύεται από έγγραφα, αλλά όχι αν αποδεικνύεται με ομολογία ενός από τους διαδίκους. Οι κανόνες υπολογισμού του ύψους της διαφοράς αναφέρονται τόσο στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εκτιμηθεί το αντικείμενο της δίκης όσο και στην αξία την οποία παρουσιάζουν συγκεκριμένα δικαιώματα κατά το χρόνο που ασκείται η αγωγή (ΚΠολΔ 10). Επομένως, τυχόν περιορισμός του αιτήματος δεν επηρεάζει την αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Ειδικότερα για την εκτίμηση του αντικειμένου της δίκης λαμβάνεται υπόψη το αίτημα της αγωγής, χωρίς να συνυπολογίζονται οι παρεπόμενες του κυρίου αιτήματος αιτήσεις για καρπούς, τόκους και έξοδα (ΚΠολΔ 9 εδ. Α, Β). Στην περίπτωση αντικειμενικής σώρευσης αγωγών (σώρευση περισσότερων αιτημάτων σε

ένα δικόγραφο) συνυπολογίζονται οι περισσότερες συνασκούμενες απαιτήσεις εφόσον βέβαια είναι αυτό δυνατό (ΚΠολΔ 9 εδ. Γ). Δεν χωρεί πχ συνυπολογισμός αν οι σωρευόμενες απαιτήσεις δεν είναι αποτιμητές σε χρήμα ή εμπίπτουν στην εξαιρετική αρμοδιότητα δικαστηρίου. Επί υποκειμενικής σωρεύσεως αγωγών (απλή ομοδικία) ελέγχουμε αν πρόκειται για διαιρετό ή για αδιαίρετο δικαίωμα (σχετικά με τις αγωγές που αφορούν κυριότητα: όταν το αντικείμενο της αγωγής είναι η άρση της αποβολής από το ακίνητο, το ασκούμενο δικαίωμα είναι διαιρετό, αν είναι οποιοδήποτε άλλο δικαίωμα τότε είναι αδιαίρετο). Επί αδιαίρετου δικαιώματος, κρίσιμη είναι η αξία του πράγματος που αποτελεί το αντικείμενο της αδιαίρετης παροχής. Επί διαιρετού δικαιώματος, λαμβάνεται υπόψη το αίτημα κάθε ενάγοντος ή το αιτούμενο από κάθε εναγόμενο και αν οι απαιτήσεις υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα πολλών δικαστηρίων, αρμόδιο είναι το ανώτερο από αυτά (ΚΠολΔ 9 εδ. Δ). Στην περίπτωση επικουρικής σώρευσης αγωγών, η αξία του αντικειμένου της διαφοράς προσδιορίζεται από το ανώτερο ως προς την αξία αίτημα (ΚΠολΔ 9 εδ. Ε). Ειδικότερα όταν τα αιτήματα αφορούν εμπράγματα δικαιώματα, μικτές αγωγές ή διαρκείς έννομες σχέσεις ισχύουν τα ακόλουθα

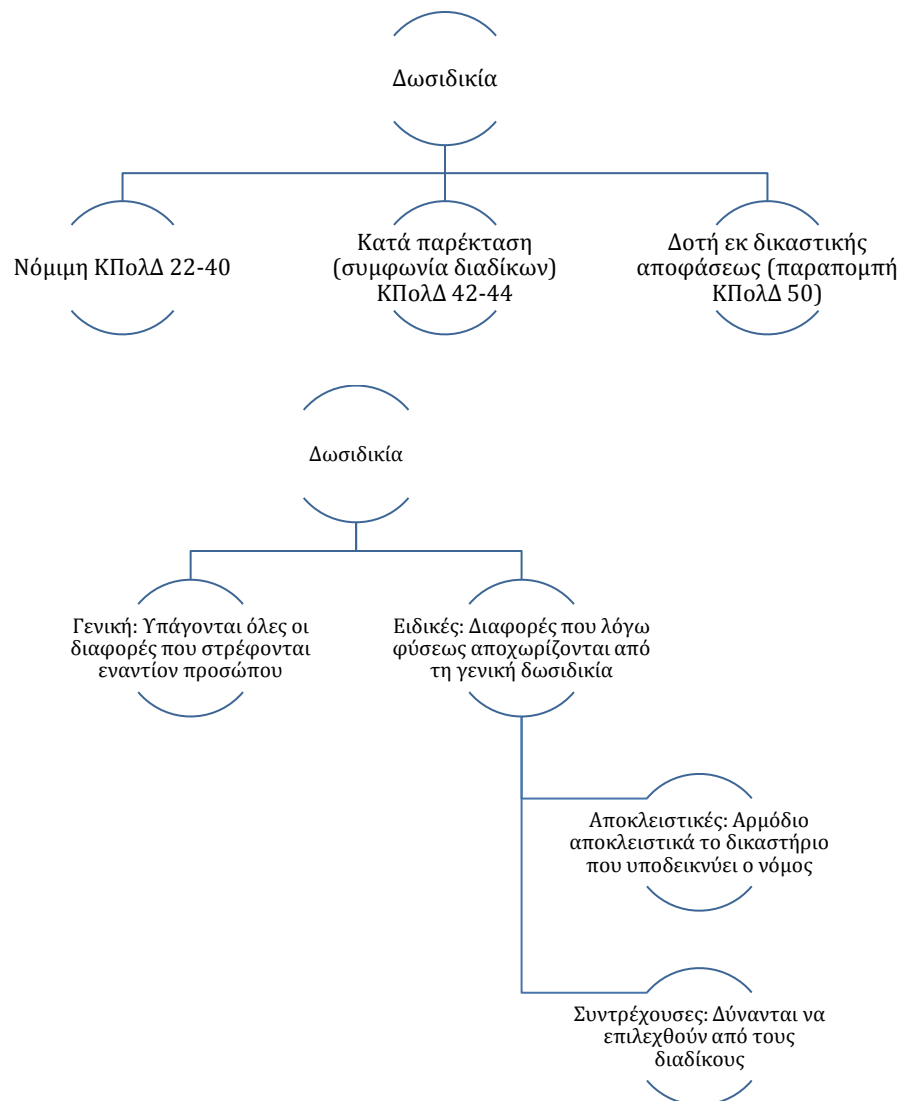

Ειδική αρμοδιότητα Μονομελούς πρωτοδικείου: Διαφορές από διαζύγια, ακύρωση γάμου, αναγνώριση ύπαρξης ή ανυπαρξίας αυτού και διαφορές ανάμεσα σε διαχειριστές ιδιοκτησίας κατ' ορόφους και ιδιοκτήτες οροφодιαμερισμάτων.

Καθ' ύλην αρμοδιότητα πολυμελούς πρωτοδικείου: Διαφορές χρηματικώς άνω των 250.000 ευρώ που δεν καλύπτονται από την εξαιρετική αρμοδιότητα του ειρηνοδικείου και του μονομελούς πρωτοδικείου και όσες διαφορές δεν έχουν χρηματική αποτίμηση.

Η κατά τόπον αρμοδιότητα

Ταυτίζεται με την έννοια της δωσιδικίας, δηλαδή σε ποιο δικαστήριο ο διάδικος θα δώσει την υπόθεση ώστε αυτό να αποφασίσει δεσμευτικά ως προς αυτήν. Για τη δωσιδικία ισχύουν οι ακόλουθοι πίνακες:

Ειδικότερα:

Η γενική δωσιδικία

Ρυθμίζεται στο άρθρο 22 του ΚΠολΔ. Αποτελεί την συνήθη περίπτωση. Ισχύει, λοιπόν, ότι αρμόδιο δικαστήριο για να δικάσει μια υπόθεση είναι αυτό που βρίσκεται στην περιφέρεια στην οποία έχει την κατοικία του ο εναγόμενος, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από το νόμο. Δύο είναι οι περιπτώσεις που ο νόμος ορίζει διαφορετικά. Πρώτον στην περίπτωση των ειδικών δωσιδικιών και δεύτερον στην περίπτωση που κριτήριο δεν είναι η κατοικία του εναγομένου, αλλά άλλος σύνδεσμος. Βέβαια υπάρχει και η περίπτωση του ΚΠολΔ 39 Α η οποία ορίζει ότι διαφορές που αφορούν αξιώσεις διατροφής μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο του τόπου όπου έχει την κατοικία του ή τη διαμονή του ο δικαιούχος της διατροφής.

Η έννοια της κατοικίας που αποτελεί σημαντική για να ευρεθεί το δικαστήριο της γενικής δωσιδικίας ορίζεται στην ΑΚ 51 ως ο τόπος, στον οποίο έχει κανείς την κύρια και μόνιμη εγκατάστασή του. Άρα απαιτείται πραγματική εγκατάσταση και βούληση του προσώπου αυτός ο τόπος να αποτελεί τη μόνιμη εγκατάστασή του. Την κατοικία διέπουν οι αρχές:

Α) της αποκλειστικότητας: Υπάρχει μόνο μία για κάθε πρόσωπο (ΑΚ 51 εδ. Β). Όταν υπάρχουν πολλές κατοικίες, θεωρείται ως κατοικία ο τόπος της κύριας εγκατάστασης. Για υποθέσεις που αναφέρονται στην άσκηση επαγγέλματος λογίζεται ως ειδική εμπορική κατοικία του προσώπου ο τόπος που ασκεί το επάγγελμά του (ΑΚ 51 εδ. Γ). Συνεπώς για τις διαφορές από την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας συντρέχουν επομένως τα δικαστήρια τόσο της γενικής όσο και της ειδικής κατοικίας του εναγομένου (ΚΠολΔ 23 παρ. 2).
Β) της αναγκαιότητας: Η κατοικία διατηρείται έως ότου αποκτηθεί νέα (ΑΚ 53).

Η κατοικία αποκτάται εκουσίως. Όμως για ορισμένα πρόσωπα η κατοικία τους, ως συνάρτηση της γενικής νόμιμης

δωσιδικίας καθορίζεται αμέσως από το νόμο. Μιλάμε για αναγκαία κατοικία που διακρίνεται σε αυτοτελή (προσδιορίζεται ανεξάρτητα από την κατοικία άλλου) και σε παρεπόμενη (προσδιορίζεται σε συνάρτηση με την κατοικία άλλου).

Αυτοτελή αναγκαία κατοικία έχουν:

α) οι Έλληνες που έχουν ετεροδικία και οι κρατικοί υπάλληλοι που είναι διορισμένοι στο εξωτερικό, οι οποίοι υπάγονται στην τοπική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου κατοικούσαν πριν από την αποστολή τους και επικουρικώς στα δικαστήρια της πρωτεύουσας του κράτους (ΚΠολΔ 24 εδ. Α)

β) Αυτοί που έχουν διορισθεί σε ισόβια υπηρεσία και έχουν κατοικία στον τόπο που υπηρετούν (πχ δικαστικοί λειτουργοί) (ΑΚ 54). Εδώ ισχύουν ειδικά για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους στρατιωτικούς ότι ο τόπος που ασκούν τα καθήκοντά τους αποτελεί παρεπόμενη αναγκαία κατοικία, με αποτέλεσμα να μπορούν να εναχθούν τόσο στον τόπο της γενικής νόμιμης δωσιδικίας (εκεί που εκουσίως κατοικούν) όσο και στον τόπο της αναγκαίας κατοικίας τους (όπου υπηρετούν).

γ) Δικηγόροι και συμβολαιογράφοι υπάγονται στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου ασκούν τα καθήκοντά τους (ΚΠολΔ 26). Ενάγονται επομένως αποκλειστικώς στον τόπο όπου ευρίσκεται ο αντίστοιχος Σύλλογος και στον οποίο είναι αυτοί εγγεγραμμένοι ανεξάρτητα από το είδος των διαφορών (αν αφορούν την άσκηση των καθηκόντων τους ή μη).

Παρεπόμενη αναγκαία κατοικία έχουν:

α) ο ανήλικος

β) οι σύζυγοι και τα τέκνα των Ελλήνων που υπηρετούν στο εξωτερικό ή έχουν ετεροδικία, που επομένως δικάζονται στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου είχε ο διορισμένος Έλληνας την κατοικία του πριν την αποστολή και επικουρικά στο δικαστήριο της πρωτεύουσας του κράτους.

Σχετικά με τα νομικά πρόσωπα τώρα, η έννοια της κατοικίας προσιδιάζει με την έδρα τους (ΑΚ 64). Ενάγονται στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έχουν την έδρα τους (ΚΠολΔ 25 παρ. 2). Η έννοια του νομικού προσώπου καλύπτει τόσο και τις ενώσεις προσώπων όσο και τις εταιρίες χωρίς νομική προσωπικότητα που έχουν την ικανότητα να είναι διάδικοι κατά ΚΠολΔ 62 εδ. Β. Ως έδρα λογίζεται ο τόπος που λειτουργεί η διοίκηση του νομικού προσώπου, άρα μπορεί να αποκλίνει από την έδρα που αναγράφεται στο καταστατικό. Το γεγονός αυτό μπορεί να θεμελιώσει ακόμα και διεθνή δικαιοδοσία (νομικό πρόσωπο με καταστατική έδρα στη Λιβερία και πραγματική στον Πειραιά ενάγεται στα ελληνικά δικαστήρια). Παράλληλα προς την πραγματική έδρα του νομικού προσώπου μπορεί να συντρέχει και ειδική εμπορική κατοικία αυτού (όταν ασκεί εμπορική δραστηριότητα) οπότε να μπορεί να εναχθεί τόσο στο δικαστήριο της έδρας του όσο και σ αυτό της ειδικής εμπορικής κατοικίας του.

Σχετικά με το δημόσιο, αυτό κάθε φορά υπάγεται στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου είναι η έδρα της αρχής που θα το εκπροσωπήσει (ΚΠολΔ 25 παρ. 2).

Αν ελλείπει η βούληση, τότε στοιχειοθετείται η έννοια της διαμονής. Η διαμονή παίζει ρόλο στις εξής περιπτώσεις:

ΚΠολΔ 23 παρ. 1 εδ. Α: Όταν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στην Ελλάδα ή το εξωτερικό

ΑΚ 53: Όταν δεν μπορεί να αποδειχθεί η τελευταία κατοικία του εναγομένου, οπότε ως κατοικία θεωρείται ο τόπος της διαμονής του

ΚΠολΔ 23 παρ. 1 εδ. Β: Όταν είναι άγνωστος ο τόπος διαμονής του εναγομένου, οπότε κρίσιμος αποβαίνει ο τόπος της τελευταίας κατοικίας του και αν δεν είχε, ο τόπος της τελευταίας του διαμονής στην Ελλάδα.

Αποκλειστικές ειδικές δωσιδικίες

Δωσιδικία εταιρικών διαφορών

- Διαφορές από εταιρική σχέση (εταίροι εναντίον εταιρίας, εταίροι εναντίον εταιρών-διανομή εταιρικής περιουσίας λόγω εκκαθάρισης εφόσον η αγωγή ασκηθεί μέσα σε 2 χρόνια από την περάτωση) υπάγονται αποκλειστικά στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου υπάρχει η πραγματική έδρα της εταιρίας ΚΠολΔ 27. Η μορφή της εταιρίας δεν αφορά. Η δωσιδικία δεν αφορά αγωγές εταιρίας κατά τρίτων ή τρίτων κατά εταιρίας.

Δωσιδικία διαχειρίσεως ύστερα από δικαστική εντολή

- Διαφορές από τη διαχείριση ύστερα από εντολή του δικαστηρίου (πχ σύνδικος πτώχευσης ΕΝ 549) υπάγονται στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου που έδωσε την εντολή διαχείρισης ΚΠολΔ 28. Αφορά αξιώσεις διαχειριστή κατά κυρίου ή κυρίου κατά διαχειριστή, όχι αγωγές διαχειριστή κατά τρίτου ή τρίτου κατά διαχειριστή

Δωσιδικία ακινήτου

- Διαφορές για ακίνητο ως αντικείμενο εμπραγμάτου δικαίου υπάγονται στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο ΚΠολΔ 29. Άρα υπάγονται αγωγές για προστασία κυριότητας, αγωγές για δουλεία, αγωγή για εξάλειψη υποθήκης, αγωγές για νομή και κατοχή, αγωγές διανομής, αγωγές για απόδοση του μισθίου, καταβολή μισθωμάτων, αποζημίωση χρήσεως, όχι αγωγές για μεταβίβαση κυριότητας. Στην περίπτωση που το ακίνητο βρίσκεται σε πολλές περιφέρειες ο ενάγων διαλέγει ΚΠολΔ 29.

Δωσιδικία κληρονομιάς

- Σε περίπτωση επαγωγής της κληρονομιάς αρμόδιο δικαστήριο για διαφορές σχετικά μ αυτήν είναι το δικαστήριο της κληρονομιάς, άρα το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου ο κληρονομούμενος είχε όταν πέθανε την κατοικία ή τη διαμονή του (ΚΠολΔ 30). Αφορά διαφορές για αναγνώριση κληρονομικού δικαιώματος, διανομή κληρονομιάς (προσοχή αν αφορά μόνο ένα ακίνητο μεταξύ πολλών ισχύει η ΚΠολΔ 29, αν όλα η ΚΠολΔ 30) και εφόσον η αγωγή ασκηθεί έως 2 χρόνια από το θάνατο του κληρονομούμενου οι απαιτήσεις τρίτων λόγω των χρεών του κληρονομούμενου, διεκδικητική αγωγή τρίτου κατά του κληρονόμου για κινητό πράγμα που βρίσκεται στην κληρονομιά

Δωσιδικία συνάφειας

- Αφορά δίκες με σχέση κύριου και παρεπόμενου (παρεπόμενη αγωγή, παρέμβαση) και στις συναφείς κύριες δίκες (αγωγή αγοραστή για παράδοση πωληθέντος και αγωγή πωλητή για ακύρωση πώλησεως-ίδιο βιοτικό συμβάν ή σχέση προδικαστικότητας). Τότε αρμόδιο είναι καθ' ύλην και κατά τόπον το δικαστήριο της κύριας δίκης και το δικαστήριο που επιλήφθηκε πρώτο της υποθέσεως ΚΠολΔ 31

Συντρέχουσες ειδικές δωσιδικίες

Δωσιδικία της δικαιοπραξίας

- Διαφορές από δικαιοπραξία κατ'επιλογή του ενάγοντος εισάγονται στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου καταρτίστηκε η δικαιοπραξία ή είναι εκπληρωτέα η παροχή ΚΠολΔ 33 (ύπαρξη ή κύρος δικαιοπραξίας, αγωγές για αρνητικό διαφέρον, πταίσματος κατά της διαπραγματεύσεις). Δεν αφορά το είδος της δικαιοπραξίας.

Δωσιδικία της αδικοπραξίας

- ΚΠολΔ 35: Διαφορές από αδικοπραξία (ΑΚ 914) μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο του τόπου όπου συνέβη ή πρόκειται να επέλθει το ζημιόγνο γεγονός. Αν ο τόπος τελέσεως της πράξης και ο τόπος επελεύσεως του ζημιόγνου γεγονότος διαφέρουν, τότε αρμόδια καθίστανται συντρέχοντως τα δικαστήρια και των δύο αυτών τόπων.

Δωσιδικία της διαχειρίσεως χωρίς δικαστική εντολή

- ΚΠολΔ 36: Διαφορές από διαχείριση χωρίς δικαστική εντολή μπορούν κατ'επιλογή του ενάγοντος να εισαχθούν συντρέχοντως στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έγινε η διαχείριση. Αφορά διαχείριση λόγω σύμβασης, διαθήκης, ή εκ του νόμου (διοίκηση αλλοτρίων) και διαφορές μεταξύ διαχειριστή και κυρίου όχι μεταξύ διαχειριστή ή κυρίου και τρίτων

Δωσιδικία της ταυτότητας δικαίου

- Αφορά απλή ή αναγκαία ομοδικία ή ακίνητα που βρίσκονται σε περισσότερες δικαστηριακές περιφέρειες. Ο ενάγων μπορεί να ασκήσει την αγωγή σε οποιοδήποτε δικαστήριο έχει την κατοικία ή τη διαμονή του ένας εκ των ομοδίκων (ΚΠολΔ 37 παρ. 1). Αν ένας διάδικος καλύπτεται από αποκλειστική ειδική δωσιδικία ενάγονται όλοι στο δικαστήριο αυτής. Αν όλοι καλύπτονται δεν λειτουργεί η ομοδικία και ενάγονται ξεχωριστά. Για τα ακίνητα ισχύει ότι όταν δύο διάδικοι έχουν εμπράγματος διαφορές για ακίνητα που βρίσκονται σε διαφορετικές περιφέρειες, μπορούν όλες να εισαχθούν στο δικαστήριο από οποιαδήποτε περιφέρεια ΚΠολΔ 37 παρ. 2)

Δωσιδικία γαμικών διαφορών

- Οι γαμικές διαφορές μπορούν να εισαχθούν είτε στο δικαστήριο του εναγομένου είτε στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου είχαν την τελευταία διαμονή τους οι σύζυγοι ΚΠολΔ 39.

Δωσιδικία περιουσίας

- ΚΠολΔ 40: Για πρόσωπα που δεν έχουν κατοικία (μπορεί να έχουν διαμονή) στην Ελλάδα και η διαφορά είναι περιουσιακή μπορεί να εισαχθεί στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η περιουσία αυτού ή το επίδοκο αντικείμενο.

Δωσιδικία μακρότερης διαμονής

- ΚΠολΔ 38: Κατ'επιλογή του ενάγοντος πρόσωπα που έχουν δικαστική παράσταση, όμως για ειδικούς λόγους έχουν ορισμένο τόπο διαμονής με μακρότερη διάρκεια μπορούν να εναχθούν σ' αυτόν (πχ φοιτητές).

Ειδική δωσιδικία διατροφών

- ΚΠολΔ 39Α: Αξιώσεις διατροφής μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έχει την κατοικία ή τη διαμονή του ο δικαιούχος της διατροφής

Παρέκταση αρμοδιότητας

Η προβλεπόμενη στο νόμο τοπική αρμοδιότητα μπορεί να παραμερισθεί, όταν οι διάδικοι συμφωνήσουν ότι πρωτοβάθμιο δικαστήριο που δεν είναι εκ του νόμου αρμόδιο να γίνει αρμόδιο (ΚΠολΔ 42 παρ. 1 εδ. Α). Συνέπεια της σύμβασης αυτής, που ονομάζεται παρέκταση, είναι η δημιουργία αποκλειστικής αρμοδιότητας υπέρ του παρεκτεινόμενου δικαστηρίου (ΚΠολΔ 44), η οποία αποκλείει τις άλλες συντρέχουσες ή αποκλειστικές δωσιδικίες. Μπορεί να αφορά είτε υφιστάμενες είτε μελλοντικές διαφορές.

Η συμφωνία των διαδίκων μπορεί να είναι είτε ρητή είτε σιωπηρή (αν δεν προβληθεί από ένα διάδικο έγκαιρα ισχυρισμός περί αναρμοδιότητας ΚΠολΔ 42 παρ. 2, 263-πρώτη συζήτηση της αγωγής). Η συμφωνία πρέπει να είναι ρητή όταν υπάρχει διαφορά για την οποία ισχύει αποκλειστική ειδική δωσιδικία (ΚΠολΔ 42 παρ. 1 εδ. Β). Δεν υπόκειται σε ορισμένο τύπο αν αφορά τρέχουσες διαφορές. Αν αφορά μελλοντικές πρέπει να είναι έγγραφη και να αναφέρεται σε ορισμένη έννομη σχέση από την οποία θα προκύψουν οι διαφορές (ΚΠολΔ 43). Συμφωνία με περιεχόμενο την επίλυση όλων γενικά των διαφορών μεταξύ δύο προσώπων από τα δικαστήρια ορισμένου τόπου είναι άκυρη. Το αντικείμενο των διαφορών απαιτείται να είναι περιουσιακό.

Για την κατάρτιση σύμβασης παρεκτάσεως απαιτείται ικανότητα δικαστικής παραστάσεως και αρκεί γενική πληρεξουσιότητα.

Η πολιτική δίκη

Πολιτική δίκη είναι το σύνολο των εννόμως ρυθμισμένων ενεργειών δικαστικών οργάνων και ιδιωτών, οι οποίες κατατείνουν στην αυθεντική διάγνωση της αληθινής νομικής καταστάσεως και στην αναγκαστική προσαρμογή της πραγματικής καταστάσεως προς τη νομική. Αντικείμενό της είναι η επίλυση μιας διαφοράς ιδιωτικού δικαίου, δηλαδή η άρση της αμφισβητήσεως ως προς την ύπαρξη, την έκταση,

το περιεχόμενο και τα υποκείμενα των ιδιωτικών δικαιωμάτων. Μεταξύ των συμμετεχόντων προσώπων στη δίκη, δημιουργείται η έννομη σχέση της δίκης, η οποία δημιουργεί για τους διαδίκους δικονομικές υποχρεώσεις και δικονομικά βάρη. Υποκείμενα της έννομης σχέσης αυτής είναι το δικαστήριο, ο ενάγων και ο εναγόμενος μεταξύ των οποίων αναπτύσσονται διμερείς σχέσεις με χαρακτήρα δημοσίου δικαίου.

Σε περίπτωση που αδυνατεί να συγκροτηθεί το συγκεκριμένο δικαστήριο στο οποίο έχει εισαχθεί η διαφορά, προβλέπεται παραπομπή της υπόθεσης σε άλλο ισόβαθμο και ομοειδές δικαστήριο (ΚΠολΔ 48).

Σε περίπτωση που εκλείψει κάποιος από τους διαδίκους (πχ θάνατος ενός) κατά κανόνα υπεισέρχονται στη θέση του οι καθολικοί του διάδοχοι και προβλέπεται μηχανισμός για τη συνέχιση της δίκης (ΚΠολΔ 286). Αποβίωση όμως ενός από τους διαδίκους επιφέρει κατάργηση της δίκης όταν το αντικείμενό της είναι έννομες σχέσεις αυστηρώς προσωποπαγείς (πχ γαμικές διαφορές ΚΠολΔ 604, σχέσεις γονέων και τέκνων ΚΠολΔ 617). Επέρχεται σύγχυση και κατάργηση της δίκης όταν συμπέσει στο ίδιο πρόσωπο η ιδιότητα του ενάγοντος και του εναγομένου (πχ ο ενάγων κληρονομεί τον αποβιώσαντα εναγόμενο, η ενάγουσα εταιρία απορροφά την εναγόμενη).

Οι διάδικοι

Ως διάδικος νοείται το πρόσωπο που είναι φορέας της έννομης σχέσης της δίκης και καθίσταται φορέας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που διαγιγνώσκονται με τη δικαστική απόφαση.

Ικανότητα να είναι διάδικος έχει όποιος έχει κατά το ουσιαστικό δίκαιο την ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων-ικανότητα δικαίου (ΚΠολΔ 62 εδ. Α). Διάδικος επομένως μπορεί να είναι κάθε άνθρωπος (ΑΚ 34), ο κυοφορούμενος αν γεννηθεί ζωντανός (ΑΚ 36) καθώς και τα νομικά πρόσωπα (ΑΚ 61) μέχρι να περατωθεί η εκκαθάρισή τους (ΑΚ 72). Ικανότητα διαδίκου αναγνωρίζεται

και σε συσσωματώσεις προσώπων, που όμως κατά το ουσιαστικό δίκαιο δεν έχουν ικανότητα δικαίου (ΚΠολΔ 62 εδ. Β) (πχ σωματεία που δεν έχουν ακόμα αναγνωριστεί, πολιτικό κόμμα, η ομάδα των συνιδιοκτητών της πολυκατοικίας) και σε εταιρίες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα (πχ κοινοπραξία, υπό ίδρυση ΑΕ).

Το δικονομικό αντίκρουσμα της ικανότητας προς δικαιοπραξία είναι η ικανότητα δικαστικής παραστάσεως. Συνεπώς:

Α) όποιος έχει πλήρη ικανότητα για δικαιοπραξία (έχει συμπληρώσει 18 έτος ηλικίας και δεν βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που επηρεάζει αποφασιστικώς τη λειτουργία της βούλησής του) έχει ικανότητα δικαστικής παραστάσεως (ΚΠολΔ 63 παρ. 1 εδ. 1)

Β) όποιος έχει περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία έχει ικανότητα δικαστικής παραστάσεως για δίκη με αντικείμενο δικαιοπραξία την οποία είναι ικανός να επιχειρήσει (ΚΠολΔ 63 παρ. 1 εδ. Β).

Γ) όποιος μπορεί να τελέσει ορισμένες δικαιοπραξίες κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις πχ ο υπό επικουρική συμπάρσταση τελών διεξάγει τις αναφερόμενες δίκες μόνο με έγγραφη συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη (ΑΚ 1678, 1683)

Δ) όποιος δεν έχει ικανότητα προς δικαιοπραξία (ανήλικος, τελών υπό πλήρη στερητική δικαστική συμπάρσταση,) έχει ικανότητα διαδίκου αλλά όχι ικανότητα δικαστικής παραστάσεως στο δικαστήριο και πρέπει να εκπροσωπείται από το νόμιμο αντιπρόσωπό του (κηδεμόνα και δικαστικό συμπαραστάτη αντίστοιχα) (ΚΠολΔ 64 παρ. 1 ΚΠολΔ). Εξαιρείται η λήψη ασφαλιστικών μέτρων (ΚΠολΔ 63 παρ. 2). Κατ' εξαίρεση επίσης είναι δυνατή η δικαστική παράσταση με εκούσιο αντιπρόσωπο για τις μικροδιαφορές (ΚΠολΔ 472) και τις εργατικές διαφορές (ΚΠολΔ 665).

Ε) Τα νομικά πρόσωπα έχουν ικανότητα διαδίκου, αλλά εκπροσωπούνται από το φυσικό πρόσωπο που κατά το νόμο ή το καταστατικό τους τα εκπροσωπεί (ΚΠολΔ 64 παρ. 2 εδ. α) και επικουρικά από αυτόν που τα εκπροσωπεί στις συναλλακτικές τους σχέσεις (ΚΠολΔ 64 παρ. 4). Οι ενώσεις

προσώπων που δεν αποτελούν σωματείο και οι εταιρίες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα παρίστανται στο δικαστήριο με το πρόσωπο στο οποίο έχει ανατεθεί η διαχείριση των υποθέσεών τους (ΚΠολΔ 64 παρ. 3).

Η ικανότητα δικαστικής παραστάσεως ελέγχεται σε κάθε στάση της δίκης αυτεπαγγέλτως (ΚΠολΔ 73) και σε περίπτωση έλλειψης οδηγεί σε απαράδεκτο της αγωγής ή σε ακυρότητα της διαδικαστικής πράξεως που επιχειρήθηκε χωρίς τη συνδρομή της (ΚΠολΔ 159 αριθμ. 2 μαζί με 544 αριθμ. 2). Αν το αλλοδαπό φυσικό ή νομικό πρόσωπο δεν έχει σύμφωνα με το δίκαιο της ιθαγένειας ή της έδρας του αντιστοίχως ικανότητα για δικαστική παράσταση, παρίσταται νομίμως αν έχει την ικανότητα αυτή κατά το ελληνικό δίκαιο (ΚΠολΔ 66). Αν πάντως υπάρχουν ελλείψεις ως προς την ικανότητα των διαδίκων για δικαστική παράσταση στο όνομά τους ή τη νόμιμη εκπροσώπησή τους, το δικαστήριο αναβάλλει την πρόοδο της δίκης και ορίζει προθεσμία για τη συμπλήρωση των ελλείψεων (ΚΠολΔ 67).

Δικαστική πληρεξουσιότητα: Η ύπαρξη ικανότητας διαδίκου και δικαστικής παραστάσεως δεν σημαίνει ότι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο μπορεί να παρασταθεί αυτόνομα στο δικαστήριο. Πρέπει να έχει για δικαστικό πληρεξούσιο δικηγόρο. Όσοι είναι δικηγόροι μπορούν να παρασταθούν αυτοπροσώπως χωρίς δικαστικό πληρεξούσιο. Επίσης δεν χρειάζεται ο διορισμός δικαστικού πληρεξουσίου για διαφορές στο ειρηνοδικείο εφόσον το αντικείμενο της διαφοράς δεν ξεπερνά τα 20000 ευρώ, στα ασφαλιστικά μέτρα, και σε περίπτωση δίκης για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος (ΚΠολΔ 94 παρ. 2). Στις περιπτώσεις που είναι η υποχρεωτική η παράσταση με δικηγόρο, αν ο διάδικος δεν το πράξει αυτό, η αγωγή του καθώς και οι διαδικαστικές πράξεις που επιχείρησε είναι άκυρες (ΚΠολΔ 159 αριθμ 2 και 544 αριθμ 4). Οι πράξεις του πληρεξουσίου δικηγόρου δεσμεύουν τον διάδικο, εφόσον γίνονται στα πλαίσια της πληρεξουσιότητας που χορηγήθηκε. Πάντως ο διάδικος μπορεί να ανακαλέσει τις ομολογίες που έκανε ο δικηγόρος του (ΚΠολΔ 99). Η πληρεξουσιότητα δίδεται κατά κανόνα

συμβολαιογραφικώς ή με προφορική δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά ή στην έκθεση ή με ιδιωτικό έγγραφο με βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής από δημόσια ή ιδιωτική αρχή ή δικηγόρο (ΚΠολΔ 96 παρ. 1). Βέβαια στην εκούσια δικαιοδοσία και στις εργατικές διαφορές η πληρεξουσιότητα δίδεται και με απλό ιδιωτικό έγγραφο.

Ο πληρεξούσιος δικηγόρος έχει το δικαίωμα να παριστά στο δικαστήριο τον πληρεξουσιοδοτούντα και να ενεργεί τις διαδικαστικές πράξεις που συνθέτουν τη δίκη από την άσκηση της αγωγής έως την αναγκαστική εκτέλεση (ΚΠολΔ 97 παρ. 1). Κάνουμε λόγο για γενική πληρεξουσιότητα όταν δίδεται και αφορά σε όλες τις δίκες αυτού που τη χορήγησε και για μερική όταν αφορά συγκεκριμένη δίκη. Υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία, η ειδική πληρεξουσιότητα η οποία δίδεται για την επιχείρηση διαδικαστικών πράξεων που αναφέρονται στην ΚΠολΔ 98 (μαζί με τις υπόλοιπες διαδικαστικές πράξεις). Τέτοιες είναι η αγωγή κακοδικίας, οι αγωγές για γαμικές διαφορές, οι διαδικαστικές πράξεις για διάθεση του ασκούμενου ουσιαστικού ή δικονομικού δικαιώματος (συμφωνία δικαστικού συμβιβασμού). Αυτός που πάντως χορηγεί την πληρεξουσιότητα μπορεί να την περιορίσει ρητώς ως προς συγκεκριμένες διαδικαστικές πράξεις πχ για τη διενέργεια δικών περί την εκτέλεση (ΚΠολΔ 97 παρ. 2)

Η πληρεξουσιότητα παύει:

Α) όταν πεθάνει ο πληρεξούσιος δικηγόρος ή μεταβληθεί η ικανότητά του για δικαστική παράσταση οπότε επέρχεται βίαια διακοπή της δίκης (ΚΠολΔ 286 δ). Αν πεθάνει αυτός που έδωσε την πληρεξουσιότητα οδηγεί σε παύση αυτής, μόνο αν η δίκη διεκόπη για το λόγο του θανάτου του (πχ δίκη για ακύρωση γάμου) (ΚΠολΔ 101).

Β) όταν ο πληρεξούσιος δικηγόρος απωλέσει τη δικηγορική του ιδιότητα ή επιβληθεί σ αυτόν πειθαρχική ποινή παύσης του επαγγέλματος για περισσότερους από τρεις μήνες, με συνέπεια τη βίαια διακοπή της δίκης (ΚΠολΔ 286 δ).

Γ) όταν παραιτηθεί ο πληρεξούσιος ή ο πληρεξουσιοδοτών ανακαλέσει την πληρεξουσιότητα. Τότε όμως προβλέπονται πρόσθετες διατυπώσεις για την ισχύ αυτών των πράξεων

έναντι του αντιδίκου (ΚΠολΔ 102) και επιβάλλεται η υποχρέωση στον παραιτηθέντα πληρεξούσιο να συνεχίσει επί ένα μήνα να επιχειρεί τις αναγκαίες πράξεις (ΚΠολΔ 103).

Δ) όταν περάσουν πέντε χρόνια από τη χορήγησή της αν είναι γενική (ΚΠολΔ 97 παρ. 3), μόλις περατωθεί η δίκη ή οι δίκες για τις οποίες δόθηκε αν είναι μερική και όταν επιχειρηθεί η πράξη για την οποία δόθηκε η ειδική πληρεξουσιότητα.

Η ύπαρξη και η έκταση της δικαστικής πληρεξουσιότητας ελέγχεται και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο σε κάθε στάση της δίκης (ΚΠολΔ 104 εδ. Β). Η ύπαρξη αυτής τεκμαίρεται για τις προπαρασκευαστικές πράξεις (κατάθεση προτάσεων, επίδοση αγωγής) έως τη συζήτηση της υπόθεσης, υπό την αίρεση ότι θα αποδειχθεί κατά τη συζήτηση. Αν υπάρχουν ελλείψεις ως προς αυτήν το δικαστήριο μπορεί να τάξει σύντομη προθεσμία προτού προχωρήσει στην εκδίκαση της υπόθεσης (ΚΠολΔ 105). Αν η πληρεξουσιότητα δεν αποδειχθεί οι προπαρασκευαστικές πράξεις αποβαίνουν άκυρες.

Ο δικαστικός πληρεξούσιος είναι εκ του νόμου και αντίκλητος του πληρεξουσιοδοτούντος για όλες τις επιδόσεις που αναφέρονται στη δίκη ακόμα και για την επίδοση της οριστικής αποφάσεως με την έννοια ότι παραλαμβάνει όλα τα έγγραφα που απευθύνονται στον διάδικο που εκπροσωπεί (ΚΠολΔ 143 παρ. 1). Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση που ο διάδικος έχει την κατοικία του ή τη διαμονή του στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής οπότε οι επιδόσεις γίνονται είτε σ αυτόν είτε στον αντίκλητο κατ' επιλογή του ενάγοντος (ΚΠολΔ 143 παρ. 2). Υποχρεωτικός στον διάδικο επιδίδονται έγγραφα που επιβάλλουν την αυτοπρόσωπη ενέργειά του (πχ απόφαση που διατάσσει αυτοπρόσωπη εμφάνισή του).

Νομιμοποίηση: Είναι η εξουσία διεξαγωγής της δίκης. Προκύπτει από τον ισχυρισμό του ενάγοντος ότι αυτός είναι φορέας του επίδικου δικαιώματος και ο εναγόμενος φορέας της επίδικης υποχρέωσης. Διακρίνεται σε ενεργητική (από τη σκοπιά του ενάγοντος) και παθητική (από τη σκοπιά του

εναγομένου). Δεν μας αφορά αν όντως ο ενάγων είναι πράγματι δικαιούχος του επίδικου ουσιαστικού δικαιώματος και ο εναγόμενος ο υπόχρεος της επίδικης ουσιαστικής υποχρέωσης, καθώς αυτό θα αποδειχθεί μέσα στη δίκη. Απλά αρκεί πιθανολόγηση ότι μπορεί να ισχύει η παραπάνω κατάσταση. Η ύπαρξη νομιμοποίησης ελέγχεται και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο και σε περίπτωση κατάφασης ελλείψεως αυτής, η αγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη. Συνεπώς είναι απαράδεκτη η αγωγή που ασκεί ο μεγαλομέτοχος ΑΕ για αξίωση αυτής κατά προμηθευτή της. Περαιτέρω η νομιμοποίηση διακρίνεται σε κανονική και κατ' εξαίρεση.

Κανονική νομιμοποίηση: Είναι η νομιμοποίηση που προκύπτει από τον ισχυρισμό του ενάγοντος για το ότι αυτός είναι φορέας του επίδικου δικαιώματος και ο εναγόμενος φορέας της επίδικης υποχρέωσης.

Κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση: είναι η εκ του νόμου απονομή της εξουσίας σε ορισμένα πρόσωπα να διεξάγουν μια δίκη, παρότι δεν έχουν προβεί στον παραπάνω ισχυρισμό (καθώς γι αυτά δεν ισχύει). Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι τα συγκεκριμένα πρόσωπα παρουσιάζουν μια ιδιαίτερη σχέση με το επίδικο αντικείμενο ή μια συγκεκριμένη ιδιότητα. Τα πρόσωπα αυτά ενεργούν στη δίκη ως μη δικαιούχοι ή μη υπόχρεοι διάδικοι. Η νομιμοποίηση αυτή διακρίνεται περαιτέρω σε αποκλειστική ή σωρευτική με κριτήριο το αν η εξουσία του μη δικαιούχου ή μη υπόχρεου διαδίκου αποκλείει την εξουσία του φορέα του δικαιώματος ή συντρέχει μ αυτήν.

Αποκλειστική κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση έχουν: ο σύνδικος της πτώχευσης (ΠτΚ 17 παρ. 4), ο εκτελεστής της διαθήκης (ΑΚ 2025) και ο εκκαθαριστής της κληρονομιάς (ΑΚ 1914).

Σωρευτική κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση έχουν: τα επαγγελματικά σωματεία που δικαιούνται να ασκούν συντρέχόντως τα δικαιώματα των μελών τους που απορρέουν από συλλογική σύμβαση (ΚΠολΔ 669 αριθμ. 1), η μητέρα η οποία δικαιούται να ζητήσει μαζί με το τέκνο της την αναγνώριση της πατρότητας αυτού, όταν γεννήθηκε

εκτός γάμου (ΑΚ 1479) και ο συγκύριος, ο οποίος δικαιούται να ασκεί τα δικαιώματα και των άλλων συγκύριων από την κυριότητα (ΑΚ 1116).

Η πλαγιαστική αγωγή: Είναι ειδική περίπτωση κατ' εξαίρεσης νομιμοποίησεως που προβλέπεται στην ΚΠολΔ 72. Με την άσκησή της δημιουργείται τριμερής έννομη σχέση μεταξύ του δανειστή Δ1 του οφειλέτη Ο και του δανειστή Δ2 του πρώτου δανειστή. Μ αυτή τη σχέση ο Δ2 μπορεί να ζητήσει απευθείας της παροχή του Ο στον Δ1. Ο Δ2 ενάγει τον Ο ως μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος διάδικος. Συνεπώς με την πλαγιαστική αγωγή ο ενάγων ασκεί ο ίδιος τα δικαιώματα του οφειλέτη του. Αφορά περιουσιακά δικαιώματα τα οποία ο οφειλέτης αδρανή να ασκήσει ο ίδιος εμπροθέτως ή μη. Δεν αφορά προσωποπαγή δικαιώματα όπως η αξίωση αποζημίωσης από ηθική βλάβη (ΑΚ 932). Πάντως, τυχόν άσκησή των δικαιωμάτων από τον ίδιο τον οφειλέτη οδηγεί σε στέρηση της αντίστοιχης κατ' εξαίρεσης νομιμοποίησεως του δανειστή. Αν πάντως ο δικαιούχος δεν ασκήσει παρέμβαση ή αγωγή δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο της απόφασης μεταξύ του δανειστή του και του οφειλέτη του.

Το έννομο συμφέρον: Ταυτίζεται με την ανάγκη παροχής έννομης προστασίας.

ΚΠολΔ 68: Δικαστική προστασία έχει το δικαίωμα να ζητήσει όποιος έχει άμεσο έννομο συμφέρον.

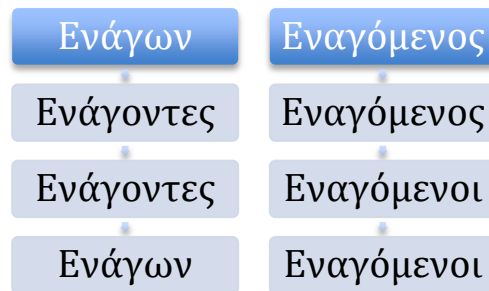
Άμεσο είναι το συμφέρον όταν αναφέρεται σε προστασία έννομης σχέσεως ενεστώσας και όχι απλώς μελλοντικής ή ενδεχόμενης.

Έννομο είναι το συμφέρον όταν συμπορεύεται εν γένει με τους σκοπούς της πολιτικής δίκης και η ύπαρξή του στηρίζεται σε κανόνες δικαίου.

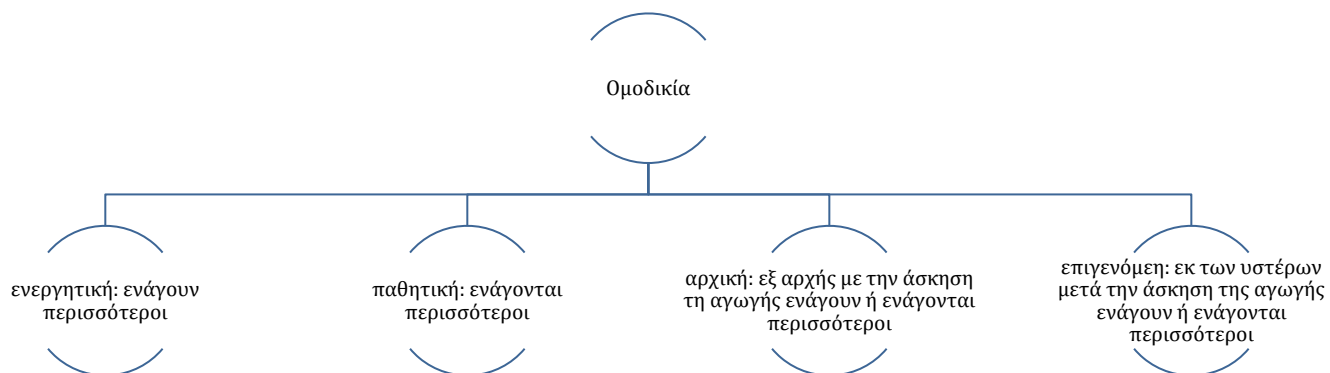
Η πλειονότητα των διαδίκων

Στην πολιτική δίκη έχουμε δύο αντιμαχόμενες πλευρές: αυτή του ενάγοντος και αυτή του εναγομένου. Σε κάθε πλευρά ευρίσκεται κατά κανόνα ένας διάδικος. Όμως μπορούν σε

κάθε πλευρά να βρίσκονται και περισσότεροι από ένας διάδικοι. Συνεπώς έχουμε το ακόλουθο σχήμα:

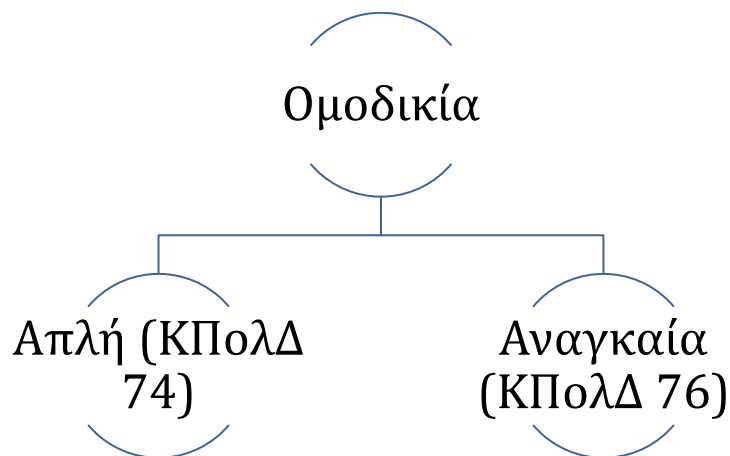

Στις περιπτώσεις β, γ, δ έχουμε το φαινόμενο της ομοδικίας. Η ομοδικία πρόκειται κατά κύριο λόγο για «υποκειμενική σώρευση αγωγών» δηλαδή αγωγών οι οποίες ασκούνται σωρευτικώς σε ένα δικόγραφο και συνεκδικάζονται στο πλαίσιο κοινής διαδικασίας. Η ομοδικία ως έννοια διακρίνεται ως εξής:

Παρατήρηση σχετικά με την επιγενόμενη ομοδικία:
Παραδείγματα: Υπείσλευση στη θέση του διαδίκου των περισσότερων καθολικών διαδόχων του, άσκηση αυτοτελούς πρόσθετης παρέμβασης υπέρ κάποιου από τους αρχικούς διαδίκους.

Περαιτέρω η ομοδικία διακρίνεται:

Απλή ομοδικία: Χαρακτηριστικό της είναι η ύπαρξη περισσότερων δικών, τόσων όσοι είναι και οι περισσότεροι διάδικοι από την ενάγουσα ή την εναγόμενη πλευρά. Οι δίκες αυτές συνεκδικαζόμενες ευρίσκονται σε ουσιαστικό δεσμό που δικαιολογεί χωρίς όμως και να επιβάλλει την υποβολή τους σε κοινή διαδικασία. Γι αυτό η δημιουργία της είναι δυνατότητα της ενάγουσας πλευράς (ΚΠολΔ 74).

Ο νόμος (ΚΠολΔ 74) επιτρέπει τη θεμελίωσή της σε τρεις περιπτώσεις. Αν δεν συντρέχει καμία από αυτές, το δικαστήριο διατάζει τη χωριστή εκδίκαση των περισσότερων δικών (ΚΠολΔ 78). Οι περιπτώσεις αυτές είναι:

Α) Ύπαρξη κοινωνίας δικαιώματος ή υποχρέωσης: πχ κοινωνία δικαιώματος (ΑΚ 785), συγκυριότητα (ΑΚ 1113), συγκληρονομιά (ΑΚ 1884), ενεργητική και παθητική εις ολόκληρον ενοχή (489-481 ΑΚ).

Β) Όταν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των περισσότερων διαδίκων είναι διάφορα, στηρίζονται όμως στην ίδια νομική και πραγματική αιτία: πχ αγωγή περισσότερων που τραυτίστηκαν συγχρόνως (ΑΚ 914) σε αυτοκινητικό ατύχημα, αγωγή κυρίου ακινήτου κατά αυτού που αμφισβητώντας την κυριότητα του πρώτου πώλησε το ακίνητο και κατά του

αγοραστή με αίτημα την αναγνώριση της ακυρότητας της πωλήσεως

Γ) Όταν οι απαιτήσεις ή οι υποχρεώσεις των περισσότερων διαδίκων είναι ομοειδείς (πχ όλοι οι εναγόμενοι οφείλουν καταβολή αποζημίωσης ή απόδοση πράγματος), στηρίζονται σε όμοια κατά τα ουσιώδη στοιχεία της ιστορική και νομική βάση και συγχρόνως το δικαστήριο έχει αρμοδιότητα (καθ' ύλην-ΚΠολΔ 9 εδ. Δ και κατά τόπον-ΚΠολΔ 37 παρ. 1) για καθένα από τους εναγομένους: πχ περισσότεροι ασφαλισμένοι ενάγουν την ασφαλιστική εταιρία στηριζόμενοι σε διάφορες, αλλά ομοιάζουσες κατά τα βασικά τους στοιχεία ασφαλιστικές συμβάσεις, αγωγή του δανειστή κατά του οφειλέτη και του εγγυητή (δεν υφίσταται ταυτότητα αντικειμένων των δύο δικών).

Συνέπειες απλής ομοδικίας: Όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της, οι δίκες των περισσότερων ομοδίκων διεξάγονται από κοινού. Οι ομόδικοι μπορούν να παρασταθούν με κοινό δικηγόρο και να καταθέσουν κοινές προτάσεις. Δεν αίρεται πάντως ο κανόνας της υποκειμενικής ενέργειας των διαδικαστικών πράξεων, τις οποίες επιχειρεί ο κάθε ομόδικος. Συνεπώς, η διαδικαστική θέση κάθε ομόδικου κρίνεται αυτοτελώς και ανεξάρτητα από τη θέση των άλλων ομοδίκων. Έτσι οι πράξεις (πρόταση ενστάσεων) και οι παραλείψεις (πχ έλλειψη απαντήσεως στην αγωγή) του καθενός δεν επηρεάζουν τους άλλους (ΚΠολΔ 75 παρ. 1). Μάλιστα κάθε ομόδικος μπορεί να επισπεύσει τη δίκη χωρίς να καλεί και τους υπόλοιπους, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει αναγκαία την ενιαία διεξαγωγή της δίκης (ΚΠολΔ 75 παρ. 2). Η απόφαση που μπορεί να είναι διάφορη για κάθε ομόδικο προσβάλλεται με ένδικα μέσα ακόμα και αν δεν έχει κρίνει για όλες τις συνεκδικαζόμενες δίκες.

Πάντως, το δικαστήριο που είναι κατά τόπο αρμόδιο για έναν ομόδικο καθίσταται αρμόδιο και για τους άλλους (ΚΠολΔ 37 παρ. 1) και η επιμήκυνση της προθεσμίας κλητεύσεως για τον ομόδικο που διαμένει στο εξωτερικό ισχύει και για τους άλλους (ΚΠολΔ 228). Επίσης, τα αποδεικτικά μέσα που επικαλέσθηκε ο ένας ομόδικος μπορούν να τα επικαλεσθούν

και οι άλλοι και να ληφθούν υπόψη για την απόδειξη των ισχυρισμών τους (ΚΠολΔ 346). Το δικαστήριο μπορεί επίσης αν το κρίνει αναγκαίο να εξετάσει ένα μάρτυρα για κάθε ομόδικο (ΚΠολΔ 270 παρ. 3). Τέλος η απόφαση που δέχεται την έφεση ισχύει και υπέρ των ομοδίκων οι οποίοι δεν άσκησαν το ένδικο μέσο (ΚΠολΔ 537).

Αναγκαία ομοδικία: Και στην περίπτωση αυτή γίνεται λόγος για περισσότερες συνεκδικαζόμενες δίκες (τόσες όσοι είναι οι αναγκαίοι ομόδικοι) στο πλαίσιο κοινής διαδικασίας. Δικαιολογείται από την ανάγκη έκδοσης ενιαίας αποφάσεως επί της διαφοράς. Υπάρχουν 4 περιπτώσεις αναγκαίας ομοδικίας:

Α) Όταν η διαφορά επιδέχεται μόνο ενιαία ρύθμιση: πχ λόγω αδιαίρετου αντικειμένου ή δικαιώματος (δικαίωμα πραγματικής ή περιορισμένως προσωπικής δουλείας) ή λόγω κοινής ενοχής (ενάγεται θίασος για μη εκπλήρωση της παροχής). Συνεπώς αγωγή από περισσότερους ή κατά περισσοτέρων για αναγνώριση δουλείας δόδου στοιχειοθετεί αντιστοίχως ενεργητική και παθητική αναγκαία ομοδικία. Στην περίπτωση αυτή εντάσσεται και η περίπτωση αδιαίρετης παροχής προς όλους από κοινού (ΑΚ 495 παρ. 1) πχ περισσότεροι συνεκμισθωτές συνενάγουν τον κοινό μισθωτή για απόδοση του μισθίου, εφόσον από τη συμφωνία δεν προκύπτει ότι πρόκειται για δανειστές εις ολόκληρον.

Β) Όταν η ισχύς της αποφάσεως που θα εκδοθεί εκτείνεται σε όλους τους ομοδίκους: πχ όταν ενάγονται από κοινού η ομόρρυθμη εταιρία και ο ομόρρυθμος εταίρος για χρέος της εταιρίας (ΚΠολΔ 329), όταν ο εκμισθωτής συνενάγει τον μισθωτή και τον υπομισθωτή για απόδοση του μισθίου (ΚΠολΔ 659).

Γ) Όταν οι ομόδικοι μόνο από κοινού μπορούν να ασκήσουν αγωγή ή να εναχθούν: Η προϋπόθεση πληρούται όταν κατά τις διατάξεις του ουσιαστικού (553 ΑΚ-αγωγή αναστροφής της πώλησης-πάντως δεν έχουμε αναγκαστική ομοδικία όταν το αίτημα είναι η μείωση του τιμήματος της πώλησης, 771 ΑΚ-αγωγή για αποκλεισμό εταίρου) ή του δικονομικού δικαίου (478 αγωγή διανομής, 936 παρ. 2 ΚΠολΔ)

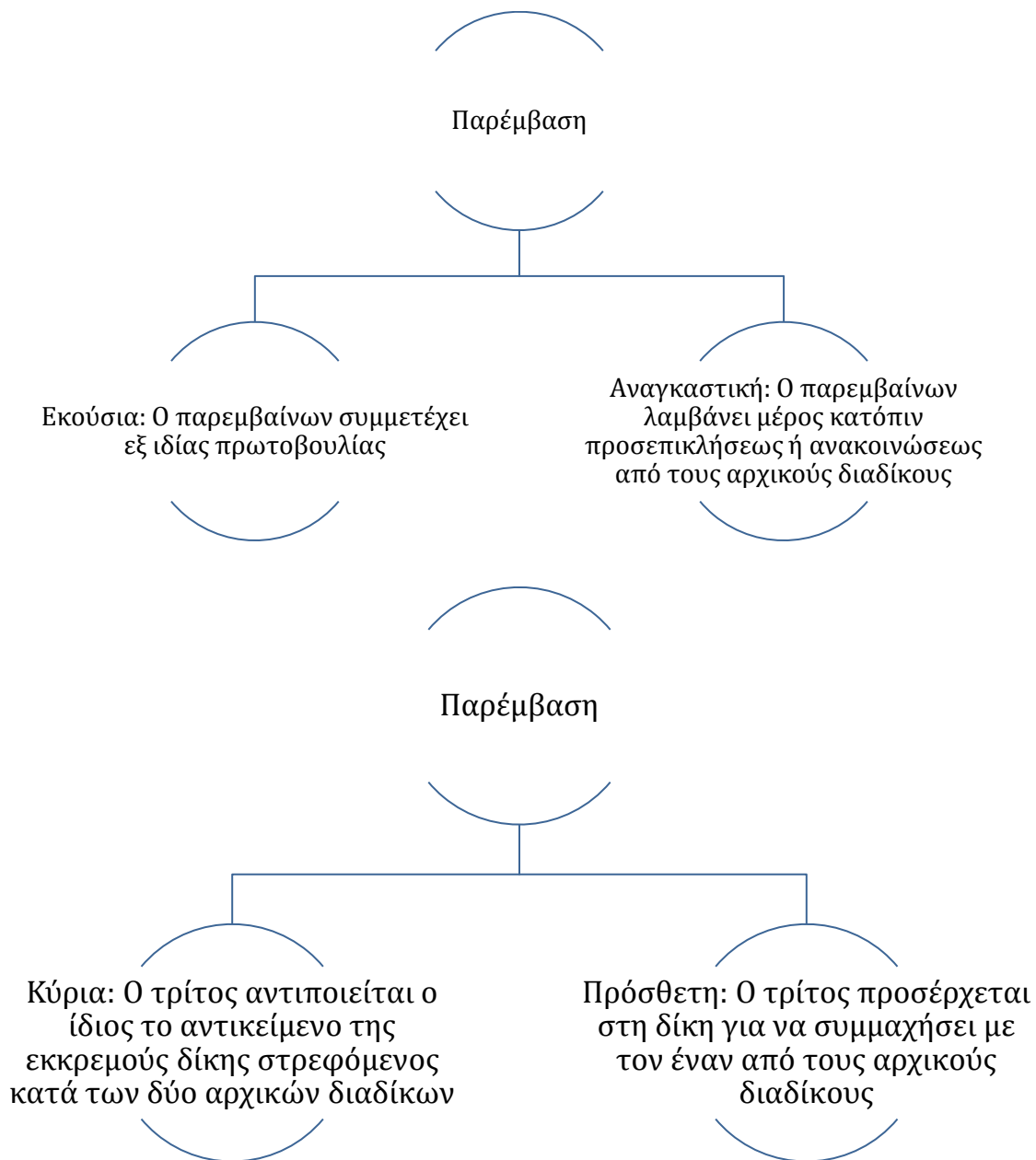
καθιερώνεται υποχρεωτική κοινή ενεργητική ή παθητική νομιμοποίηση. Στις περιπτώσεις αυτές τυχόν αγωγή που δεν ασκήθηκε από όλους ή δεν απευθύνεται κατά όλων είναι, κατ' αρχήν απαράδεκτη, εκτός αν ο παραλειφθείς προσεπικληθεί (ΚΠολΔ 86).

Δ) Όταν εξαιτίας των περιστάσεων της υποθέσεως δεν μπορούν να υπάρξουν αντίθετες αποφάσεις μεταξύ των ομοδίκων: πχ όταν ο δανειστής ασκεί αγωγή καταδολιεύσεως κατά του οφειλέτη και του τρίτου, όχι όμως αγωγή με αντικείμενο την αναγνώριση της ακυρότητας της διαθήκης που στρέφεται κατά περισσοτέρων.

Συνέπειες αναγκαστικής ομοδικίας: Εδώ ισχύει ο κανόνας της αντικειμενικής ενέργειας των διαδικαστικών πράξεων τις οποίες επιχειρεί ο κάθε ομόδικος. Οι πράξεις αυτές ωφελούν και βλάπτουν και τους άλλους ομοδίκους, με εξαίρεση το συμβιβασμό, την αναγνώριση, την παραίτηση από δίκη και τη συμφωνία διαιτησίας (76 παρ. 2 ΚΠολΔ) που ενεργούν μόνο υποκειμενικά. Επίσης, οι απολιπόμενοι ομόδικοι και οι κληθέντες στη διαδικαστική πράξη αντιπροσωπεύονται από τους παριστάμενους (ΚΠολΔ 76 παρ. 3). Οι ομόδικοι που απουσιάζουν εκπροσωπούνται από αυτούς που εμφανίζονται (ΚΠολΔ 275). Ο κανόνας της ενιαίας διαδικασίας ισχύει και στην περίπτωση ασκήσεως ανταγωγής από ή εναντίον των ομοδίκων (ΚΠολΔ 268 παρ. 2) και της διακοπής της δίκης (ΚΠολΔ 288), όχι όμως επί άσκησης εφέσεως, όπου δεν είναι αναγκαίο ο εκκαλών αναγκαίος ομόδικος να στρέψει την έφεσή του και κατά των αναγκαίων ομοδίκων του. Πάντως η έκβαση της εφέσεως, είτε θετική είτε αρνητική επεκτείνεται και στους ομοδίκους που δεν άσκησαν το ένδικο μέσο. Μόνο όταν οι αναγκαίοι ομόδικοι προτείνουν αντιφατικούς ισχυρισμούς (πχ ο ένας ομολογεί και ο άλλος αρνείται την ιστορική βάση της αγωγής) οπότε το δικαστήριο εκτιμώντας ελεύθερα την επιρροή τους στη διαδικασία και στην απόφαση, μπορεί να καθορίσει τα αποτελέσματά τους χωριστά για κάθε ομόδικο (ΚΠολΔ 77).

Συμμετοχή τρίτων στη δίκη

Στη δίκη που αρχικώς είχε τεθεί μεταξύ δύο διαδίκων, είναι δυνατόν σε μεταγενέστερο διαδικαστικό στάδιο να μετάσχουν και τρίτα πρόσωπα, τα οποία γενικώς ενδιαφέρονται για την εξέλιξη και την έκβασή της. Αυτή η συμμετοχή επιτυγχάνεται με το ένδικο βοήθημα της παρεμβάσεως. Για την παρέμβαση ισχύουν οι διακρίσεις που γίνονται στους παρακάτω πίνακες:

Παρατηρήσεις

Με την άσκηση της κύριας παρέμβασης ο τρίτος αντιποιείται ολόκληρο το αντικείμενο της εκκρεμούς δίκης ή μέρος αυτού (ΚΠολΔ 79 παρ. 1). Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να προβάλλει ισχυρισμούς που να αφορούν διαφορετικό αντικείμενο δίκης από αυτό που ήδη έχει καθοριστεί από τους αρχικούς διαδίκους (πχ σε δίκη για αναστροφή της πωλήσεως μεταξύ Α και Β παρεμβαίνει ο Γ και ζητεί την αναγνώριση της δικής του κυριότητας στο πωληθέν). Προβάλλει δηλαδή δικά του δικαιώματα επί του εκκρεμούς αντικειμένου με σκοπό να το διεκδικήσει από τους αρχικούς διαδίκους πχ σε δίκη μεταξύ Α και Β με αντικείμενο την αναγνώριση του ενάγοντος ως κύριου ακινήτου δυνάμει συμβατικής μεταβιβάσεως παρεμβαίνει κυρίως ο Γ, ο οποίος ζητεί να αναγνωρισθεί η δική του κυριότητα στο ακίνητο λόγω τακτικής χρησικτησίας. Δεν πρόκειται για κύρια παρέμβαση αλλά για πρόσθετη όταν ο τρίτος παρεμβαίνει σε εξωστική δίκη και προβάλλοντας δικό του δικαίωμα κυριότητας επί του μισθίου, ζητεί την απόρριψη της αγωγής, καθώς παρεμβαίνει υπέρ αιτήματος διαδίκου και όχι για να αντιποιηθεί το αντικείμενο της δίκης. Κύρια αποτελεί η παρέμβαση τρίτου όταν αυτός συμμετέχει στη δίκη για να δείξει την συμπαικτική διεξαγωγή εκ μέρους των αρχικών διαδίκων σε βάρος του πχ υπομισθωτής στην εξωστική δίκη μεταξύ εκμισθωτή και μισθωτή. Τότε η κύρια παρέμβαση αποτελεί μορφή προληπτικώς ασκούμενης τριτανακοπής (ΚΠολΔ 586 παρ. 2). Η κύρια παρέμβαση αποτελεί γνήσια μορφή συμμετοχής τρίτου σε εκκρεμή δίκη. Με την άσκησή της διευρύνεται η αρχική δίκη κατά τα υποκείμενα, με την προσθήκη ενός ακόμα κύριου διαδίκου, αντιδίκου των αρχικών και κατά το αντικείμενο με την προσθήκη νέων σχέσεων αντιδικίας. Έχουμε τριπρόσωπη αντιδικία επιλυόμενων στο πλαίσιο ενιαίας διαδικασίας.

Προϋποθέσεις:

A) ο παρεμβαίνων πρέπει να είναι τρίτος

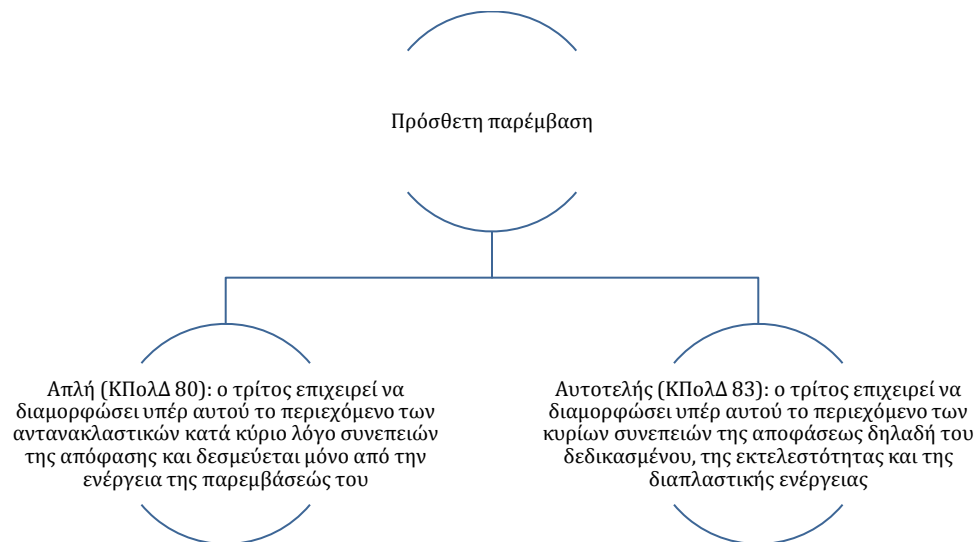
B) ο παρεμβαίνων πρέπει να έχει έννομο συμφέρον. Αυτό συμβαίνει ότι η δίκη μεταξύ των αρχικών διαδίκων

διακινδυνεύει τα δικαιώματά του πχ ο εκδοχέας επίδικης απαιτήσεως βλέπει να προσβάλλεται το δικαίωμά του, όταν ο εκχωρητής συνεχίζει τη δίκη με τον δανειστή ισχυριζόμενος ότι αυτός είναι ο μόνος δικαιούχος της.

Γ) η δίκη μεταξύ των αρχικών διαδίκων πρέπει να είναι εκκρεμής σε πρώτο ή δεύτερο βαθμό. Επομένως, κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της έκδοσης της πρωτοβάθμιας οριστικής απόφασης μέχρι την άσκηση του ενδίκου μέσου δεν ασκείται παραδεκτώς κύρια παρέμβαση.

Η κύρια παρέμβαση ασκείται σε κάθε περίπτωση με δικόγραφο που στρέφεται κατά των αρχικών διαδίκων και περιέχει τα στοιχεία κάθε αγωγής, όπως και προσδιορισμό του δικαιώματος, βάσει του οποίου ο παρεμβαίνων αντιποιείται το επίδικο αντικείμενο (ΚΠολΔ 81 παρ. 1). Ασκείται παραδεκτώς σε κάθε στάση της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας δίκης. Ο κύριος παρεμβαίνων αποκτά τη θέση κύριου διαδίκου, αντιδίκου των αρχικών διαδίκων εκτός αν αναλάβει τη θέση κάποιου από τους αρχικούς διαδίκους (ΚΠολΔ 79 παρ. 2, 93). Ο κύριως παρεμβαίνων πρέπει να καλείται στις επόμενες διαδικαστικές πράξεις από τον διάδικο που επισπεύδει τη δίκη (ΚΠολΔ 81 παρ. 3 εδ. Α) και η τυχόν αναστολή της δίκης επί της αγωγής επιφέρει την αναστολή της δίκης και επί της κύριας παρεμβάσεως.

Όταν ο τρίτος προσέρχεται στη δίκη, εκουσίως ή ύστερα από προσεπίκληση ή ανακοίνωση, και υιοθετεί τα αιτήματα του ενός των αρχικών διαδίκων καθιστάμενος αντίδικος του άλλου, ασκεί πρόσθετη παρέμβαση. Απαιτείται έννομο συμφέρον του τρίτου που συνάγεται από την θέλησή του να προστατεύσει δικαίωμά του ή να αποτρέψει τη δημιουργία υποχρεώσεως προς το πρόσωπό του. Η πρόσθετη παρέμβαση διακρίνεται ως εξής:

Παραδείγμα απλής πρόσθετης παρέμβασης: ενυπόθηκος δανειστής παρεμβαίνει υπέρ του οφειλέτη του σε δίκη, στην οποία αμφισβητείται η κυριότητα του δεύτερου επί του ενυπόθηκου ακινήτου.

Παραδείγματα αυτοτελούς πρόσθετης παρέμβασης: πτωχός παρεμβαίνει υπέρ του συνδίκου σε δίκη για την πτωχευτική περιουσία, ο υπομισθωτής υπέρ του μισθωτή στην εξωστική δίκη, ο εταίρος παρεμβαίνει υπέρ της εταιρίας ΕΠΕ σε δίκη για ακύρωση αποφάσεων της ΓΣ.

Προϋποθέσεις πρόσθετης παρέμβασης

Α) εκκρεμής δίκη μεταξύ δύο διαδικών

Β) ο παρεμβαίνων είναι τρίτος

Γ) έννομο συμφέρον παρεμβαίνοντος: δεν πρέπει να είναι ηθικό ή κοινωνικό ούτε απλώς οικονομικό χωρίς συγχρόνως να είναι και έννομο. Δεν θεμελιώνεται δηλαδή έννομο συμφέρον, όταν από την έκβαση της δίκης δεν πρόκειται να επηρεασθεί η έννομη θέση του τρίτου απλώς μπορεί να υποστεί οικονομική βλάβη πχ δεν μπορεί να παρέμβει μέτοχος ΑΕ υπέρ της εναγόμενης ΑΕ σε δίκη που το μόνο που μπορεί να επηρεαστεί η οικονομική αξία της μετοχής, και όχι η μετοχική του ιδιότητα.

Άσκηση και συνέπειες πρόσθετης παρέμβασης

Ασκείται έως ότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση (και ενώπιον της ολομέλειας του ΑΠ) με κατάθεση δικογράφου και επίδοσή του σε όλους τους αρχικούς διαδίκους. Το δικόγραφο πρέπει να προβάλλει το έννομο συμφέρον του παρεμβαίνοντος. Πρέπει να καλείται σε όλες τις επόμενες διαδικαστικές πράξεις (ΚΠολΔ 81 παρ. 3)

Η θέση του απλώς προσθέτως παρεμβάντος καθορίζεται από το εξής διαδικαστικό τρίπτυχο (ΚΠολΔ 82): υποχρεούνται να δεχθεί την δίκη στη θέση που βρίσκεται όταν παρενέβη προκειμένου να αποφευχθούν διαδικαστικές παλινωδίες. Αυτός δεν καθίσταται κύριος διάδικος στην εκκρεμή δίκη (εκτός αν αναλάβει τη δίκη κατά ΚΠολΔ 85), αλλά ούτε και ομόδικος του διαδίκου υπέρ του οποίου παρενέβη. Δικαιούται να ενεργεί όλες τις διαδικαστικές πράξεις προς το συμφέρον του διαδίκου υπέρ του οποίου παρενέβη, ώστε και με δική του πρωτοβουλία να κινείται η δίκη. Είναι όμως ανίσχυρες αν έρχονται σε αντίθεση με τις πράξεις του διαδίκου. Δεν έχει δικαίωμα να επιχειρεί πράξεις που διευρύνουν το αντικείμενο της δίκης (πχ άσκηση ανταγωγής) ή που συνεπάγονται διάθεσή του (σύναψη δικαστικού συμβιβασμού). Σε δίκη τώρα μεταξύ του διαδίκου και του τρίτου παρεμβάντα, ο παρεμβάς δεν έχει δικαίωμα να ισχυρισθεί ότι η προηγούμενη απόφαση δεν ήταν ορθή ως προς τις πραγματικές και νομικές της κρίσεις (ΚΠολΔ 84 εδ. Α).

Η θέση του αυτοτελούς προσθέτως παρεμβάντος είναι η εξής: Καθίσταται αναγκαίος ομόδικος του διαδίκου υπέρ του οποίου παρεμβαίνει και επομένως καταλαμβάνει θέση κύριου διαδίκου καθώς υποκρύπτεται και ίδιο δικό του δικαίωμα. Γι αυτό του αναγνωρίζονται οι εξουσίες του αναγκαίου ομοδίκου (ΚΠολΔ 83). Δεν έχει εξουσίες που δεν προσήκουν σ αυτόν όσον αφορά το δικαίωμα που δεν του ανήκει. Δεν δικαιούται να προβαίνει σε πράξεις διαθέσεως του επίδικου αντικειμένου που δεν έφερε ο ίδιος στη δίκη, αλλά ο κύριος διάδικος υπέρ του οποίου παρενέβη ή να προβάλλει ενστάσεις που ανήκουν στον διάδικο υπέρ του οποίου ασκεί παρέμβαση. Μπορεί πάντως να τον εκπροσωπεί αν απουσιάζει, ασκεί τα ένδικα μέσα με ενέργεια και γι αυτόν και προτείνει παραδεκτώς ισχυρισμούς στηριζόμενους σε δικαιολογικά ή δικαιοφθόρα

γεγονότα, έστω και αν αντιφάσκουν προς αντίστοιχους ισχυρισμούς του κύριου διαδίκου (τότε ισχύει η ΚΠολΔ 77).

Προσεπίκληση

Είναι η ρητή πρόσκληση προς τρίτο πρόσωπο να μετάσχει σε εκκρεμή δίκη, ώστε αυτό να προστατευτεί καθώς συμφέροντά του συναρτώνται προς το εκκρεμές αντικείμενο. Άρα απαιτείται η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος του τρίτου. Είναι παραδεκτή η προσεπίκληση μόνο των εξής προσώπων:

Α) των αναγκαίων ομοδίκων (ΚΠολΔ 86): ο ενάγων δικαιούται να προσεπικαλέσει τους αναγκαίους ομοδίκους της δίκης της πλευράς που δεν συνέπραξαν στην άσκηση της αγωγής ή και τους αναγκαίους ομοδίκους του εναγομένου που δεν συμπεριλήφθησαν στην αγωγή. Το ίδιο δικαίωμα έχει και ο εναγόμενος.

Β) του αληθούς κύριου και νομέα (ΚΠολΔ 87): πχ μισθωτής που ενάγεται με εμπράγματα αγωγή δικαιούται να προσεπικαλέσει στη δίκη τον αληθινό δικαιούχο.

Γ) του δικονομικού εγγυητή (ΚΠολΔ 88): δηλαδή του προσώπου από το οποίο ο διάδικος (ενάγων, εναγόμενος ή κυρίως παρεμβαίνων) σε περίπτωση ήττας του δικαιούται λόγω συμβάσεως (ασφαλιστική σύμβαση) ή διατάξεως νόμου (ευθύνη του πωλητή για ύπαρξη νομικών ελαττωμάτων) να ζητήσει αποζημίωση. Η προσεπίκληση του εγγυητή αποτελεί μορφή παρεμπόπτουσας υπό αίρεσης αγωγής που ιδρύει νέα έννομη σχέση δίκης (μεταξύ του εγγυητή και του προσεπικαλούντος) η οποία συνεκδικάζεται μαζί με την κύρια δίκη. Αν η κύρια δίκη απορριφθεί, η παρεμπόπτουσα δεν εξετάζεται.

Η προσεπίκληση ασκείται με κατάθεση δικογράφου στο δικαστήριο που εκκρεμεί η αγωγή και επίδοση δικογράφου στον προσεπικαλούμενο. Δεν επιτρέπεται άσκηση αυτής στον δεύτερο βαθμό. Την ασκεί ο διάδικος που έχει έννομο συμφέρον. Προσεπίκληση μπορεί να διατάξει και αυτεπαγγέλτως το δικαστήριο. Αν την διατάξει το δικαστήριο μπορεί να ασκηθεί και στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας.

Ειδικότερα: ο αναγκαίος ομόδικος που προσεπικλήθηκε καθίσταται διάδικος χωρίς να χρειάζεται άλλη ειδική πράξη της συμμετοχής του.

ΚΠολΔ 89 εδ. Β: Η προσεπίκληση έχει τα αποτελέσματα που έχει και η άσκηση της αγωγής

Ανακοίνωση της δίκης

Μ αυτήν γνωστοποιείται/ανακοινώνεται απλώς ο εκκρεμής δικαστικός αγώνας σε τρίτον του οποίου τα συμφέροντα μπορούν να πληγούν από τη δικαστική απόφαση που θα εκδοθεί. Ο τρίτος όμως στον οποίο ανακοινώνεται η δίκη, για να μπορέσει να συμμετάσχει πρέπει να ασκήσει παρέμβαση. Αν δεν παρέμβει, το γεγονός της ανακοίνωσης δεν τον καθιστά υποκείμενο της δίκης, ούτε προσθέτει δικονομικά δικαιώματα στον διάδικο που την έκανε (ΚΠολΔ 91 παρ. 3).

Κατά την ΚΠολΔ 91 παρ. 1 προϋποθέσεις της ανακοίνωσης είναι: η ύπαρξη εκκρεμούς δίκης, η ιδιότητα του προσώπου στο οποίο ανακοινώνεται η δίκη ως τρίτου και το έννομο συμφέρον του διαδίκου ο οποίος ανακοινώνει τη δίκη, πχ σε δίκη με αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως ΓΣ ΕΠΕ παραδεκτώς η ΕΠΕ ανακοινώνει τον δικαστικό αγώνα και στους εταίρους που δεν άσκησαν αγωγή, προκειμένου να λάβουν θέση υπέρ του κύρους της αποφάσεως.

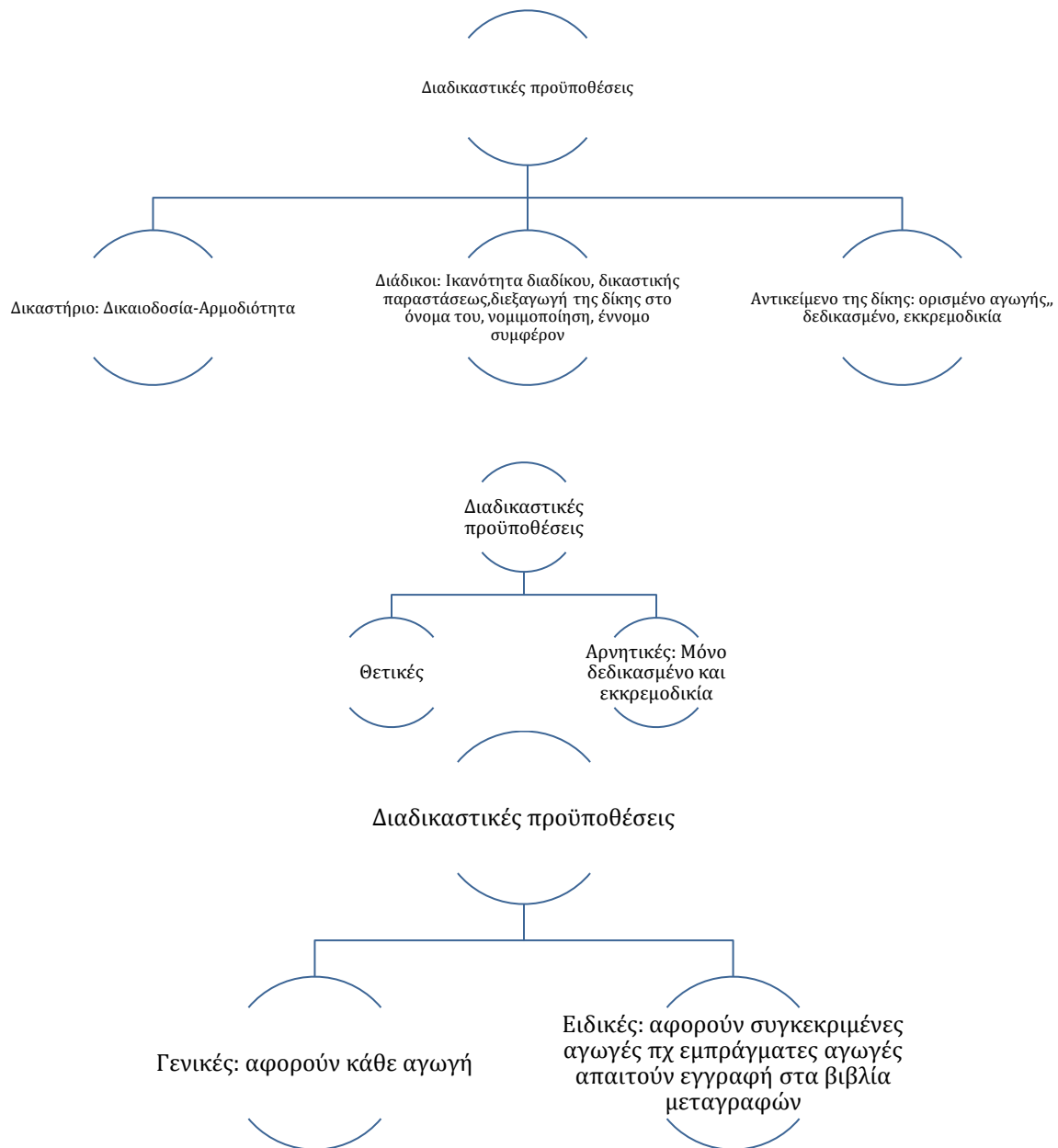
Η ανακοίνωση γίνεται με δικόγραφο που κατατίθεται στη γραμματεία του δικαστηρίου της δίκης και επιδίδεται στον τρίτο έως ότου περατωθεί η δίκη στον πρώτο βαθμό (ΚΠολΔ 91 παρ. 2). Αποκλείεται επομένως ανακοίνωση να γίνει παραδεκτώς ενώπιον του Εφετείου.

ΚΠολΔ 92 εδ. Β: Αν η ανακοίνωση γίνει πριν από τη συζήτηση και ο τρίτος δεν μετάσχει στη δίκη, χάνει το δικαίωμα να ασκήσει τριτανakoπή.

Οι διαδικαστικές προϋποθέσεις και το αντικείμενο της δίκης

Προτού το δικαστήριο εισέλθει στην εξέταση της ουσίας της διαφοράς, εξετάζει κατ' ανάγκη αν συντρέχουν οι διαδικαστικές προϋποθέσεις που απαιτούνται ώστε να

προχωρήσει στην εκδίκαση. Οι προϋποθέσεις διακρίνονται ως ακολούθως:

Το δικαστήριο εξετάζει τις διαδικαστικές προϋποθέσεις και αυτεπαγγέλτως με εξαίρεση την κατά τόπον αναρμοδιότητα η οποία εξετάζεται κατ' ένσταση, εκτός αν δεν παρίσταται ο εναγόμενος ή δεν επιτρέπεται παρέκταση (ΚΠολΔ 42 παρ. 2,

263 στοιχείο Α). Τις θετικές διαδικαστικές προϋποθέσεις φέρει το βάρος να αποδείξει ο ενάγων, ενώ ο εναγόμενος βαρύνεται με την απόδειξη των αρνητικών. Μόνο αν πληρούνται όλες οι θετικές και δεν υφίστανται οι αρνητικές διαδικαστικές προϋποθέσεις το δικαστήριο θα εισέλθει στην εξέταση της ουσίας της διαφοράς. Η δικονομική κύρωση της διαπιστώσεως ότι ελλείπει κάποια θετική ή υφίσταται κάποια αρνητική προϋπόθεση είναι η απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης. Όμως υπάρχουν και εξαιρέσεις: το κατά τόπον αναρμόδιο δικαστήριο παραπέμπει την αγωγή στο αρμόδιο, αν διαπιστωθεί ύπαρξη εκκρεμοδικίας, το δικαστήριο αναστέλλει την εκδίκαση μέχρι να εκδοθεί οριστική απόφαση για την προγενέστερη αγωγή.

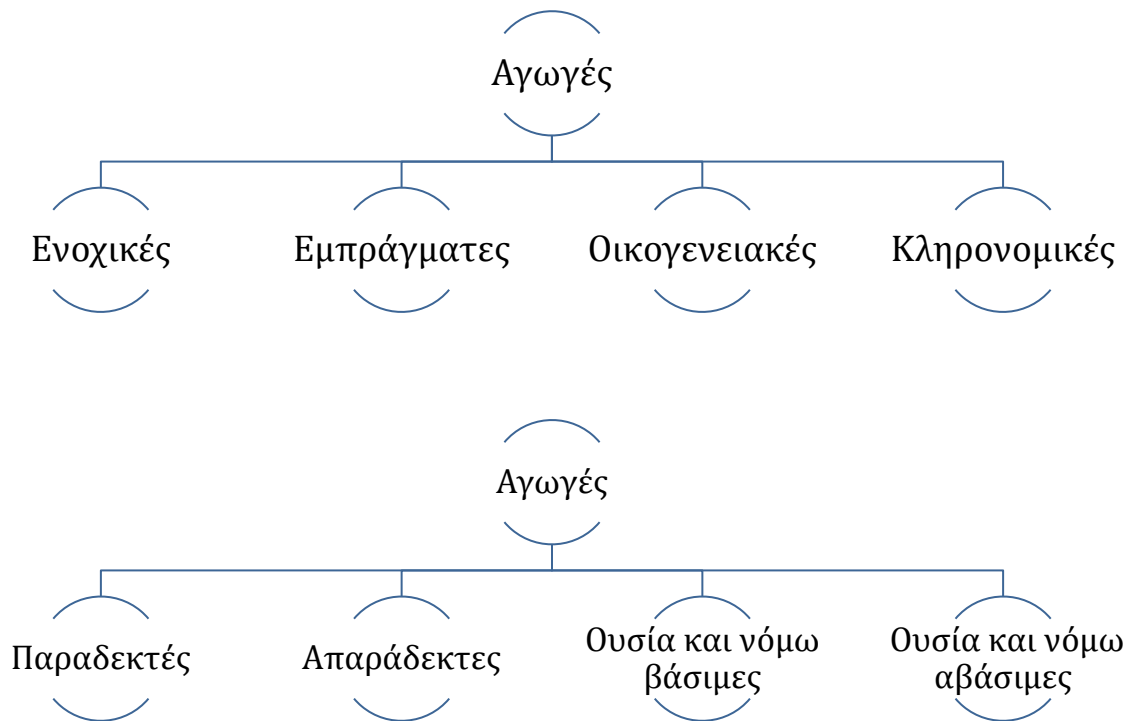
Τα διαδικαστικά κωλύματα: Προτείνονται από τον εναγόμενο πάντοτε κατ' ένσταση η οποία κατατίθεται με τις προτάσεις (ΚΠολΔ 263) και αν ευσταθούν εμποδίζουν το δικαστήριο να εισέλθει στην εξέταση της ουσίας της διαφοράς. Τέτοια κωλύματα είναι: η υπαγωγή της διαφοράς σε διαιτησία (ΚΠολΔ 263 β, 264), η έλλειψη εγγυοδοσίας (ΚΠολΔ 263 γ), η μη καταβολή των εξόδων της προηγούμενης δίκης οπότε ο εναγόμενος δικαιούται να μην απαντήσει στην αγωγή έως ότου καταβληθούν (ΚΠολΔ 263 δ), η ύπαρξη προθεσμίας για την αποποίηση της κληρονομιάς (ΚΠολΔ 263 ε, 265) και η άσκηση προσεπικλήσεως προκειμένου ο προσεπικαλούμενος να εμφανισθεί στη συζήτηση της αγωγής (ΚΠολΔ 263 στ, 266).

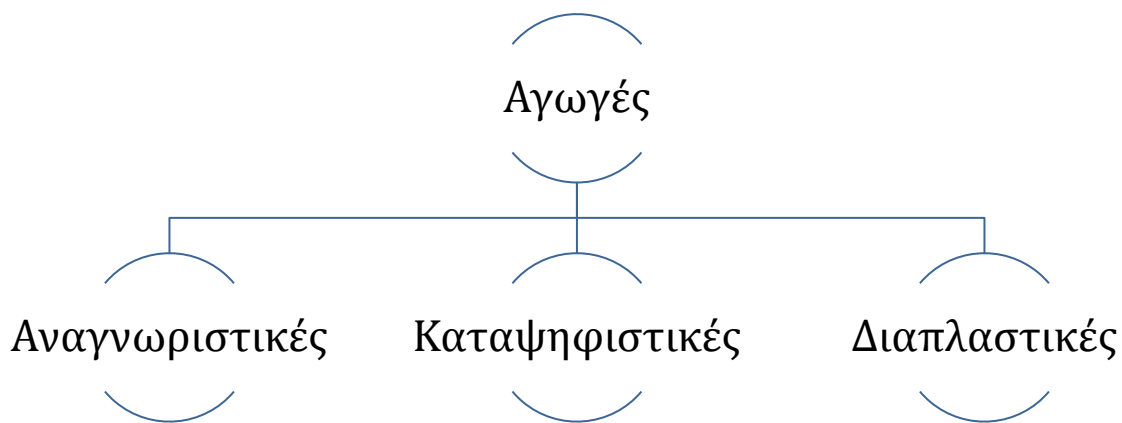
Το αντικείμενο της δίκης: Οι διαδικαστικές προϋποθέσεις και τα διαδικαστικά κωλύματα αποτελούν το δικονομικό αντικείμενο της δίκης. Σχετικά με το ουσιαστικό αντικείμενο της δίκης, ισχύει ότι είναι τα δικαιώματα που ο ενάγων κατάγει σε δίκη όπως αυτά προσδιορίζονται από το ουσιαστικό δίκαιο. Όμως σύμφωνα με τη θεωρία περί συρροής αξιώσεων, όταν το ίδιο ιστορικό γεγονός μπορεί να υπαχθεί σε περισσότερους κανόνες δικαίου, παράγεται ουσιαστικά μία αξίωση θεμελιούμενη σε περισσότερες νομικές βάσεις. Πρόκειται συνεπώς για συρροή νόμιμων βάσεων της

αξίωσης. Συνεπώς αν ζητείται αποζημίωση λόγω παραβάσεως της σύμβασης και αδικοπραξία κατάγεται στη δίκη ένα δικαίωμα άρα ένα αντικείμενο αυτής το οποίο στηρίζεται σε δύο βάσεις α) την ενδοσυμβατική ευθύνη και β) την εξωσυμβατική ευθύνη.

Η αγωγή

Είναι το ένδικο βοήθημα με βάση το οποίο ο ενάγων ζητεί από την πολιτεία δικαστική προστασία έναντι του εναγομένου. Υπό στενή έννοια αγωγή θεωρείται το δικόγραφο στο οποίο αποτυπώνεται η αίτηση δικαστικής προστασίας (πχ ΚΠολΔ 119 παρ. 1). Η διάκριση παίζει ρόλο για τις περιπτώσεις που η αγωγή μπορεί να ασκηθεί προφορικά χωρίς να ενσωματώνεται σε δικόγραφο όπως στο ειρηνοδικείο (ΚΠολΔ 215 παρ. 2). Οι αγωγές διακρίνονται ως εξής:

Παρατηρήσεις

Ο πρώτος πίνακας διακρίνει τις αγωγές με βάση τη φύση του επίδικου ουσιαστικού δικαιώματος. Ο δεύτερος πίνακας διακρίνει τις αγωγές με βάση την πληρότητα των διαδικαστικών προϋποθέσεων (2 πρώτες υποκατηγορίες) και την διάκριση των δικαστικών αποφάσεων (2 υπόλοιπες υποκατηγορίες). Ο τρίτος πίνακας διακρίνει τις αγωγές με βάση τη φύση της ζητούμενης δικαστικής προστασίας και το είδος του δικαιώματος του οποίου ζητείται προστασία. Ειδικότερα:

Η αναγνωριστική αγωγή: **ΚΠολΔ 70**: όποιος έχει έννομο συμφέρον να αναγνωριστεί η ύπαρξη ή μη ύπαρξη κάποιας έννομης σχέσης, μπορεί να εγείρει σχετική αγωγή. Άρα η αναγνωριστική αγωγή ασχολείται με την αναγνώριση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας έννομων σχέσεων. Μ αυτήν μπορεί να ζητηθεί η αναγνώριση οποιασδήποτε έννομης σχέσης, αλλά και των ειδικότερων δικαιωμάτων (του ενάγοντος προς πράξη ή παράλειψη του εναγομένου) ή υποχρεώσεων που πηγάζουν από αυτήν. Κατά κανόνα δεν ασκείται παραδεκτώς για την αναγνώριση εννόμων σχέσεων δικονομικού δικαίου, εκτός αν προβλέπεται ρητώς (ΚΠολΔ 313 παρ. 1-ύπαρξη ή ανυπαρξία δικαστικής απόφασης). Η προς αναγνώριση έννομη σχέση πρέπει να είναι ενεστώσα ή παρελθούσα, όχι μέλλουσα, εκτός αν τα μελλοντικά

δικαιώματα ή υποχρεώσεις στηρίζονται σε παρούσα έννομη σχέση και θα μπορούσε γι αυτά να ασκηθεί καταψηφιστική αγωγή υπό τους όρους του ΚΠολΔ 69. Δεν μπορεί να ασκηθεί αναγνωριστική αγωγή για ερμηνεία κανόνων δικαίου ή νομικής καταστάσεως.

Προϋποθέση αποτελεί το έννομο συμφέρον: ως τέτοιο λογίζεται η αβεβαιότητα που προκαλείται ως προς την έννομη θέση του ενάγοντος είτε λόγω αμφισβήτησης εκ μέρους του εναγομένου της ύπαρξης εννόμου σχέσεως είτε η εκ μέρους του καύχηση για έννομη σχέση που δεν υπάρχει. Η πρώτη περίπτωση θεμελιώνει θετική αναγνωριστική αγωγή ενώ η δεύτερη αρνητική αναγνωριστική αγωγή.

Περίπτωσηιολογία αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής: Δεν καταρτίστηκε ποτέ σύμβαση (άρα την ιστορική βάση της αγωγής συγκροτούν αρνητικοί ισχυρισμοί) ή ναι μεν καταρτίστηκε σύμβαση όμως ποτέ δεν παρήγαγε τα έννομα αποτελέσματά της (άρα την ιστορική βάση της αγωγής συγκροτούν ισχυρισμοί δικαιοκωλυτικοί ή δικαιοφθόροι είτε ενστάσεις πχ ακυρότητα σύμβασης, παραγραφή απαίτησης).

Η αναγνωριστική αγωγή δεν είναι αναγκαίο να διεξάγεται μεταξύ των υποκειμένων της εριζόμενης έννομης σχέσεως. Εφόσον υφίσταται έννομο συμφέρον, η αναγνωριστική αγωγή μπορεί να ασκηθεί από ή κατά προσώπου που δεν μετέχει στην έννομη σχέση (πχ υπομισθωτής ενάγει τον εκμισθωτή ζητώντας την αναγνώριση της ύπαρξης μισθώσεως).

Συνέπειες: Με την άσκηση θετικής αναγνωριστικής αγωγής διακόπτονται η παραγραφή ως προς την αναγνωριστέα αξίωση και η χρησικτησία, επιδεινώνεται επίσης η θέση του εναγομένου νομέα στις σχέσεις του προς τον κύριο του πράγματος. Πάντως η επίδοση αναγνωριστικής αγωγής για αξίωση δεν συνιστά όχληση ούτε γεννά τόκους υπερημερίας (ΑΚ 345) ή επιδικίας (ΑΚ 346). Η τελεσίδικη απόφαση επί αναγνωριστικής αγωγής δεν αποτελεί τίτλο εκτελεστό.

Η καταψηφιστική αγωγή: Η υποχρεωτική άσκηση του δικαιώματος του ενάγοντος και η αναγκαστική υποχρέωση του εναγομένου προς εκπλήρωση (πράξης ή παράλειψης)

είναι αποκλειστικώς δυνατή με την καταψηφιστική αγωγή. Ειδικώς όταν το αντικείμενο της καταψηφιστικής αγωγής είναι χρηματική αξίωση ή αξίωση χρηματικώς αποτιμητή, ο ενάγων είναι υποχρεωμένος να καταβάλει τέλος δικαστικού ενσήμου ανερχόμενο σε ποσοστό 4 επί τις χιλίους επί του αντικειμένου της διαφοράς. Αν δεν το καταβάλει λογίζεται ως πλασματικά ερημοδικών και συνεπώς απορρίπτεται η αγωγή. Συνεπώς, η καταψηφιστική αγωγή έχει ευρύτερο περιεχόμενο από την αναγνωριστική αγωγή: Πρώτον αναγνωρίζει την αξίωση του δανειστή και επιπλέον επιβάλλει στον οφειλέτη να προβεί στην οφειλόμενη πράξη ή παράλειψη και χορηγεί εκτελεστό τίτλο, ώστε εν ανάγκη η υποχρέωση να εκπληρωθεί αναγκαστικώς. Μάλιστα ο ενάγων μπορεί να τρέψει την καταψηφιστική σε απλώς αναγνωριστική δυνάμει της αρχής της διαθέσεως. Μ αυτή την κίνηση περιτέμνει το αίτημά του και το περιορίζει (ΚΠολΔ 223 εδ. Α, 295 παρ. 1 εδ. 2).

Συνέπειες: Επιφέρει όλα τα αποτελέσματα της αναγνωριστικής αγωγής (αναστολή παραγραφής, χρησικτησίας, επιδείνωση σχέσεων νομέα-κύριου) αλλά επίσης επιφέρει και δικαστική όχληση του οφειλέτη η οποία τον καθιστά υπερήμερο (ΑΚ 340), γεννά τόκους υπερημερίας (ΑΚ 345) εις βάρος του καθώς και τόκους επιδικίας (ΑΚ 346). Μάλιστα, ακόμα και αν ο ενάγων ανακαλέσει την καταψηφιστική αγωγή ή την περιορίσει σε αναγνωριστική δεν ανατρέπεται η όχληση και η βάσει αυτής επελθούσα υπερημερία του οφειλέτη. Αίρεται πάντως η υποχρέωση απόδοση τόκων επιδικίας.

Για να ασκηθεί καταψηφιστική αγωγή θα πρέπει η αξίωση για την οποία ζητείται δικαστική προστασία κατ' αρχήν να είναι απαιτητή, να μην τελεί υπό αίρεση ή προθεσμία. Μπορεί όμως να μην είναι οπωσδήποτε γεννημένη και απαιτητή όταν ασκείται η αγωγή αλλά να καταστεί απαιτητή κατά το χρόνο της καταδίκης του εναγομένου και όχι κατά τη συζήτησή της στο ακροατήριο. Τέτοιες περιπτώσεις είναι οι εξής (ΚΠολΔ 69):

Α) όταν η παροχή που αποτελεί το αντικείμενο της αγωγής εξαρτάται από προθεσμία (ΚΠολΔ 69 παρ. 1 στοιχείο α).

Πρόκειται για μη απαιτητή αξίωση προς παροχή, μη εξαρτώμενη από αντιπαροχή η οποία πάντως προέρχεται απο γεννημένη έννομη σχέση. Μπορεί συνεπώς να ζητηθεί η παράδοση του μισθίου λόγω λήξεως της μισθώσεως και πριν ακόμα περατωθεί ο συμβατικός της χρόνος. Ο εναγόμενος όμως θα καταδικαστεί να παραδώσει το μισθίο μετά τη λήξη της συμβάσεως (ΚΠολΔ 69 παρ. 2)

Β) σε περίπτωση προβολής της ένστασης της μη εκπληρώσεως της συμβάσεως ο εναγόμενος καταδικάζεται σε παροχή με τον όρο της ταυτόχρονης εκπληρώσεως από τον άλλο της αντιπαροχής που τον βαρύνει (ΑΚ 378-ΚΠολΔ 69 παρ. 1 στοιχείο β).

Γ) όταν ο ενάγων ζητεί να του παραδοθεί ορισμένο πράγμα και επικουρικά το διαφέρει λόγω αδυναμίας παραδόσεώς του (ΚΠολΔ 69 παρ. 1 στοιχείο γ). Η καταβολή χρηματικής αξιώσεως απαιτεί την αδυναμία εκπλήρωσης της κύριας αξιώσεως. Ο εναγόμενος τότε καταδικάζεται σε καταβολή αποζημιώσεως αν δεν βρεθεί το πράγμα κατά το στάδιο της εκτελέσεως (ΚΠολΔ 69 παρ. 2 εδ. Β).

Δ) όταν υπάρχει βάσιμος φόβος ότι ο οφειλέτης θα αποφύγει την έγκαιρη εκπλήρωση της παροχής (ΚΠολΔ 69 παρ. 1 στοιχείο στ)

Ε) όταν το δικαίωμα εξαρτάται από την πλήρωση αιρέσεως ή την επέλευση γεγονότος (ΚΠολΔ 69 παρ. 1 στοιχείο ε). Ο εναγόμενος θα καταδικαστεί στην παροχή μόλις πληρωθεί η αίρεση ή επέλθει το γεγονός, κάτι που διαπιστώνεται με τον τρόπο που θα προβλέπει η απόφαση (ΚΠολΔ 69 παρ. 2 εδ. Γ).

Στ) επί διαδοχικής σωρεύσεως αγωγών, δηλαδή όταν το αίτημα απαιτεί την έκδοση απόφασης, πχ ζητείται ακύρωση συμβάσεως και αν η αγωγή γίνει δεκτή τότε επικουρικώς ζητείται να επιστραφεί το πράγμα που δόθηκε προς εκπλήρωση της συμβάσεως (ΚΠολΔ 69 παρ. 1 στοιχείο δ).

Η διαπλαστική αγωγή: Σκοπός της διαπλαστικής αγωγής είναι η δικαστικώς σύσταση, μεταβολή ή κατάργηση εννόμου σχέσεως (ΚΠολΔ 71). Μ αυτή ο ενάγων ζητεί την αναγνώριση του διαπλαστικού του δικαιώματος προς

αλλοίωση εννόμου σχέσης και την επιφορά αυτής της διαπλάσεως. Εκ του νόμου πρέπει υποχρεωτικά να ασκηθεί διαπλαστική αγωγή για τα εξής:

A) ακύρωση σύμβασης λόγω πλάνης, απάτης, απειλής (ΑΚ 154 εδ. Α)

B) μείωση στο προσήκον μέτρο δυσανάλογης ποινικής ρήτηρας (ΑΚ 409)

Γ) λύση γάμου (ΑΚ 1438)

Δ) προσβολή πατρότητας (ΑΚ 1467)

Οι υπόλοιπες διαπλάσεις γίνονται και συμβατικά ή και μονομερώς πέρα από δικαστικά.

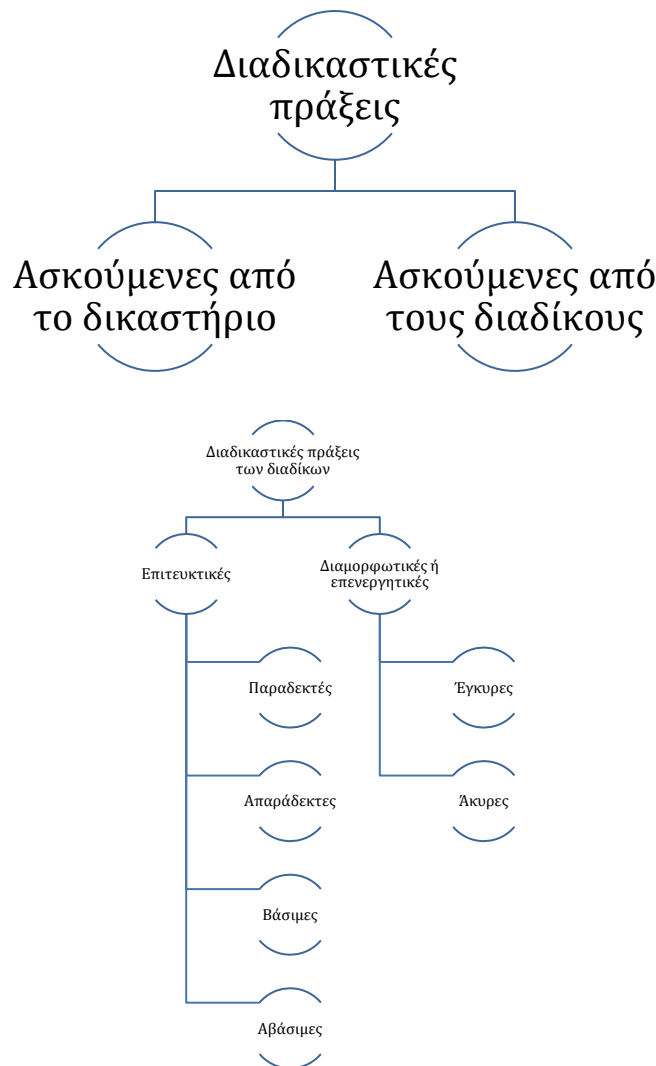
Για την άσκηση διαπλαστικής αγωγής νομιμοποιούνται συγκεκριμένα πρόσωπα πχ μόνο αυτός που πλανήθηκε, απατήθηκε ή απειλήθηκε και οι κληρονόμοι του (ΑΚ 154 εδ. Β), μόνο τα πρόσωπα που αναφέρονται στην ΑΚ 1469 δικαιούνται να προσβάλουν την ιδιότητα του τέκνου ως γεννημένου σε γάμο. Μάλιστα η δυνατότητα άσκησης διαπλαστικής αγωγής υπόκειται σε αποσβεστική προθεσμία (2 έτη από την ακύρωση της δικαιοπραξίας-ΑΚ 157 εδ. 1, 1 έτος για την προσβολή της πατρότητας-ΑΚ 1470).

Άρα παρατηρούμε ότι η διαπλαστική και η καταψηφιστική αγωγή περιλαμβάνουν εννοιολογικά την αναγνωριστική αγωγή.

Έννοια και ρύθμιση των διαδικαστικών πράξεων

Η δίκη αρχίζει και εξελίσσεται ως σύνολο διαδικαστικών πράξεων, οι οποίες τελούν σε ενότητα και αποβλέπουν στην πραγμάτωση του δικαίου. Ως διαδικαστική πράξη ορίζεται η πράξη η οποία ρυθμίζεται κατά τις προϋποθέσεις και τις έννομες συνέπειές της από το δικονομικό δίκαιο και έχει ως κύριο σκοπό τη δημιουργία, την εξέλιξη ή την περάτωση συγκεκριμένης διαδικασίας για παροχή εννόμου προστασίας. Κριτήριο για να εντοπισθεί αν ορισμένη πράξη φέρει χαρακτήρα διαδικαστικό ή ουσιαστικό είναι αν οι κύριες έννομες συνέπειές της εκδηλώνονται στο δικονομικό ή στο ουσιαστικό δίκαιο. Συνεπώς είναι διαδικαστική πράξη ο δικαστικός συμβιβασμός (ΚΠολΔ 293 παρ. 1 εδ. Β) καθώς η

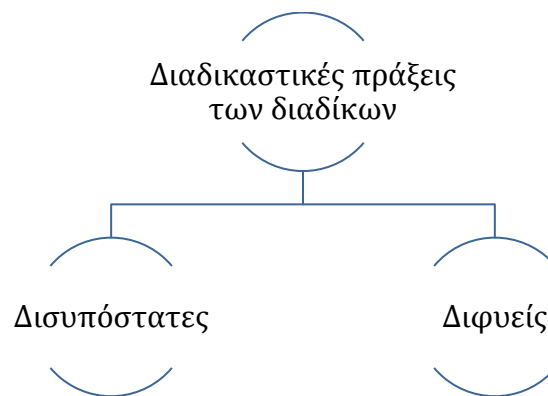
άμεση επενέργειά του, η κατάργηση της δίκης, εκδηλώνεται στο δικονομικό χώρο. Το ίδιο ισχύει και για την αγωγή, η άσκηση της οποίας είναι επίσης διαδικαστική πράξη (ΚΠολΔ 221 παρ. 1). Δεν είναι διαδικαστική πράξη η διάθεση του επίδικου δικαιώματος καθώς επιφέρει το πρώτον συνέπειες στο χώρο του ουσιαστικού δικαίου (ΚΠολΔ 225 παρ. 2). Οι διαδικαστικές πράξεις χωρίζονται ως εξής:

Επιτευκτικές είναι οι διαδικαστικές πράξεις η επιτέλεση των οποίων αποβλέπει ευθέως στην έκδοση δικαστικής αποφάσεως με ορισμένο περιεχόμενο πχ οι αιτήσεις των διαδίκων ουσιαστικού ή δικονομικού χαρακτήρα, η προβολή

και επίκληση των πραγματικών ισχυρισμών καθώς και η επίκληση των αποδεικτικών μέσων.

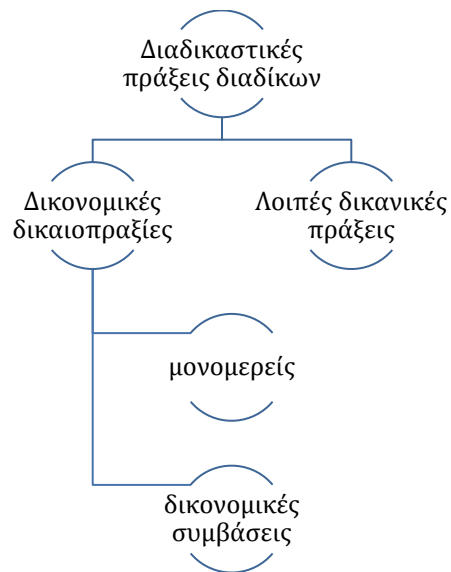
Διαμορφωτικές είναι οι διαδικαστικές πράξεις οι οποίες παράγουν αμέσως δικονομικές έννομες συνέπειες, χωρίς να είναι για αυτό απαραίτητη η αντίστοιχη δραστηριότητα των δικαστικών οργάνων πχ δηλώσεις βουλήσεως όπως η παραίτηση από την αγωγή, υλικές πράξεις όπως η κατάθεση προτάσεων (ΚΠολΔ 237 παρ. 1).

Όταν η διαδικαστική πράξη συνεπιφέρει αυτοτελή και ανεξάρτητα μεταξύ τους αποτελέσματα στο ουσιαστικό και δικονομικό δίκαιο, χαρακτηρίζεται ως δισυπόστατη. Διέπεται από κανόνες τόσο του ουσιαστικού όσο και του δικονομικού δικαίου. Για παράδειγμα η δήλωση του συμψηφισμού κατά τη διάρκεια της δίκης έχει συνέπειες ουσιαστικού δικαίου (ΑΚ 440) ανεξάρτητες από τις συνέπειες δικονομικού δικαίου στις οποίες περιλαμβάνονται: η διεύρυνση του αντικειμένου της εκκρεμούς δίκης (ΚΠολΔ 322 παρ. 1 εδ. 1, δημιουργείται δεδικασμένο ως προς την προτεινόμενη σε συμψηφισμό ανταπαίτηση) και προτείνεται σε κάθε στάση της δίκης αν η ανταπαίτηση αποδεικνύεται αμέσως (ΑΚ 442). Η ουσιαστική συνέπεια του συμψηφισμού επέρχεται ακόμα και αν η αγωγή απερρίφθη ως απαράδεκτη.

Διφυής είναι η διαδικαστική πράξη, όταν για την ενεργό επιχείρησή της είναι εννοιολογικώς αναγκαία η ταυτόχρονη επέλευση των ουσιαστικών και δικονομικών συνεπειών της. Για παράδειγμα ο δικαστικός συμβιβασμός για να επιφέρει την κατάργηση της δίκης πρέπει να έχει καταρτισθεί εγκύρως

κατά το ουσιαστικό δίκαιο (ΚΠολΔ 293 παρ. 1 εδ. 1-871 ΑΚ)
και κατά τον προσήκοντα τρόπο (ΚΠολΔ 293 παρ. 2 εδ. 2).

Με κριτήριο το αν η περιεχόμενη σε κάθε διαδικαστική πράξη δήλωση βουλήσεως αποτελεί κατά τον νόμο το λόγο επελεύσεως της ηθελημένης δικονομικής έννομης συνέπειας διακρίνονται σε δικονομικές δικαιοπραξίες και λοιπές δικανικές πράξεις. Περαιτέρω οι δικονομικές δικαιοπραξίες διακρίνονται σε μονομερείς δικαιοπραξίες (ανάκληση της αγωγής ΚΠολΔ 294, παραίτηση από το δικαίωμα που ασκήθηκε με την αγωγή) και δικονομικές συμβάσεις.

Ρύθμιση διαδικαστικών πράξεων: Η ικανότητα προς επιχείρηση διαδικαστικών πράξεων εξαρτάται από την ικανότητα δικαστικής παραστάσεως (ΚΠολΔ 63 παρ. 1). Ειδικώς δε για τις πράξεις που έχουν ως αποδέκτη το δικαστήριο απαιτείται και η ικανότητα προς δικολογείν. Για παράδειγμα η παράσταση στο δικαστήριο χωρίς τον πληρεξούσιο δικηγόρο είναι άκυρη διαδικαστική πράξη. Επίσης είναι ανεπίδεκτες αιρέσεων (εκτός αν η αίρεση αφορά ενδοδιαδικαστικό γεγονός-επικουρικότητα ΚΠολΔ 219) διαδικαστικές πράξεις το αποτέλεσμα των οποίων έγκειται στην έναρξη και την περάτωση της διαδικασίας.

Ανατροπή διαδικαστικών πράξεων: Τα δικονομικά αποτελέσματα τα οποία επέφερε η άσκηση διαδικαστικής πράξης είναι δεκτικά ανατροπής αν ο διάδικος που τα επιχείρησε αποστεί από αυτήν. Δεν επιτρέπεται πάντως ανατροπή χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του αντιδίκου, εφόσον η επιχείρηση της πράξης των ωφέλησε δικονομικώς. Ο διάδικος μπορεί να ανατρέψει το δικονομικό αποτέλεσμα με δύο τρόπους, με ανάκληση ή με παραίτηση. Η διαφορά τους έγκειται στο ότι με την ανάκληση καταργείται η πράξη που επιχειρήθηκε και αυτή μπορεί υπό προϋποθέσεις να ξαναεπιχειρηθεί (ΚΠολΔ 295 παρ. 2) ενώ με την παραίτηση ο διάδικος αποξενώνεται από το δικαίωμα το οποίο είχε ασκήσει μέσω της διαδικαστικής πράξης και δεν μπορεί να την ξαναεπιχειρήσει. Άρα ανάκληση της αγωγής, επιτρέπει νέα άσκηση αυτής (ΚΠολΔ 295 παρ. 1 εδ. Α) ενώ παραίτηση από το δικαίωμα που ασκήθηκε με την αγωγή, δεν επιτρέπει νέα άσκηση αυτής (ΚΠολΔ 296). Βέβαια για την ανάκληση της αγωγής απαιτείται γενική πληρεξουσιότητα προς το δικηγόρο ενώ για την παραίτηση από την αγωγή απαιτείται ειδική πληρεξουσιότητα του ΚΠολΔ 98. Μια παρατήρηση σχετικά με την ανάκληση της αγωγής, αν ο ανακαλών την αγωγή διάδικος ασκήσει νέα αγωγή μέσα σε ένα εξάμηνο, τότε η διακοπή της παραγραφής θεωρείται ότι επήλθε στο χρονικό σημείο ασκήσεως της πρώτης αγωγής.

Στις διαδικαστικές πράξεις δεν γνωρίζουν ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις του ΑΚ περί ελαττωμάτων βουλήσεως της δήλωσης βουλήσεως. Αν προκύψουν τέτοια ελαττώματα αντιμετωπίζονται με την ανάκληση ή τη διόρθωση ή τη συμπλήρωση της διαδικαστικής πράξης. Αν όμως δεν επιτρέπεται ανάκληση όπως πχ στην περίπτωση της παραίτησης από την αγωγή ή της αποδοχής της, ισχύουν αναλογικά οι διατάξεις του ΑΚ περί ελαττωμάτων της βούλησης.

Όλες οι διαδικαστικές πράξεις αποτυπώνονται εγγράφως. Το έγγραφο που συντάσσεται από το δικαστήριο και περιέχει διαδικαστική πράξη που επιχειρήθηκε ενώπιόν του ονομάζεται πρακτικό ή έκθεση ανάλογα αν η πράξη επιχειρήθηκε ενώπιον του ακροατηρίου (ΚΠολΔ 256) ή εκτός αυτού

(διενέργεια αυτοψίας-ΚΠολΔ 359, κατάθεση αγωγής- ΚΠολΔ 215 παρ. 1) (ΚΠολΔ 117). Το έγγραφο που συντάσσεται από διάδικο καλείται δικόγραφο (ΚΠολΔ 118-121).

Τα πρακτικά υπογράφονται από τον δικαστή που διευθύνει τη συζήτηση στο ακροατήριο και το γραμματέα (ΚΠολΔ 258 παρ. 1) και αποτελούν πλήρη απόδειξη ως προς τη συζήτηση και το περιεχόμενό της (ΚΠολΔ 259 παρ. 1). Η έκθεση υπογράφεται από το δικαστή και τον δικαστικό υπάλληλο που την συνέταξε, από το γραμματέα που συνέπραξε καθώς και από τυχόν άλλα πρόσωπα που συνέπραξαν (117 αριθ 4 ΚΠολΔ). Η έγγραφη αποτύπωση της δικαστικής απόφασης ρυθμίζεται στα άρθρα 304-306 του ΚΠολΔ.

Ειδική ρύθμιση προβλέπεται για τα δικόγραφα που επιδίδονται από ένα διάδικο σε άλλον ή υποβάλλονται στο δικαστήριο. Πρόκειται για το διαδικαστικό έγγραφο, που συντάσσεται για να πιστοποιηθεί διαδικαστική πράξη που επιχειρείται από διάδικο. Περιέχουν μνεία του δικαστηρίου προς το οποίο απευθύνονται, το αντικείμενό τους κατά τρόπο σαφή, ορισμένο και ευσύνοπτο καθώς και ιδιόχειρη υπογραφή του διαδίκου ή του πληρεξουσίου δικηγόρου του (ΚΠολΔ 118). Με βάση την ΚΠολΔ 119 παρ. 1 γίνεται καταγραφή της ακριβούς διεύθυνσης του διαδίκου που ενεργεί τη διαδικαστική πράξη και του δικαστικού πληρεξουσίου του στα εισαγωγικά της δίκης έγγραφα. Οι επιδόσεις προς τον διάδικο αυτόν επιχειρούνται εγκύρως στη δηλωθείσα διεύθυνση, ακόμα και αν στο μεταξύ αυτή μεταβλήθηκε (ΚΠολΔ 120). Αν δεν αναγραφεί η ακριβής διεύθυνση του διαδίκου είναι δυνατόν οποιοδήποτε δικόγραφο να επιδοθεί όχι στον ίδιο αλλά στον αντίκλητό του και αν δεν υπάρχει ή είναι αγνώστου διαμονής, στη γραμματεία του δικαστηρίου (ΚΠολΔ 121).

Δικονομικές συμβάσεις: Δικονομική σύμβαση αποτελεί η δικονομική δικαιοπραξία που επιχειρείται από τους διαδίκους των οποίων οι δηλώσεις βουλήσεως συμπίπτουν προς ορισμένο αποτέλεσμα εντασσόμενο στο χώρο του δικονομικού δικαίου. Δικονομικές συμβάσεις είναι πχ η παρέκταση αρμοδιότητας (ΚΠολΔ 42 παρ. 1 εδ α) και η

κατάρτιση δικαστικού συμβιβασμού (ΚΠολΔ 293 παρ. 1 εδ β). Στο πλαίσιο της ελευθερίας των συμβάσεων γίνεται γενικότερα δεκτό ότι οι διάδικοι έχουν ευρύτερα την εξουσία να καταρτίζουν και μη ρητώς προβλεπόμενες δικονομικές συμβάσεις εφόσον αυτές δεν προσκρούουν σε κανόνες αναγκαστικού δικονομικού δικαίου και δεν υπερβαίνουν τα πλαίσια προστασίας των διαδίκων. Δεν επιτρέπεται πχ ο συμβατικός ανακαθορισμός της καθ' ύλην αρμοδιότητας. Για την κατάρτιση δικονομικής σύμβασης απαιτούνται η ικανότητα δικαστικής παραστάσεως και η ύπαρξη δικαστικής πληρεξουσιότητας. Δεν υπόκειται σε ορισμένο τύπο εκτός αν προβλέπεται το αντίθετο (ΚΠολΔ 43). Τα τυχόν ελαττώματα της βουλήσεως των διαδίκων επηρεάζουν το κύρος τους εκτός αν στο μεταξύ δημιουργήθηκε αμετάκλητη δικονομική κατάσταση ή υπήρξε υπέρβαση της διαδικαστικής καταστάσεως, προς την οποία συναρτάται η διαδικαστική συμφωνία.

Η δικονομική ακυρότητα

Δικονομικές ακυρότητες καλούνται οι ακυρότητες, οι οποίες επέρχονται και απαγγέλλονται για παράβαση ή για μη τήρηση δικονομικής διατάξεως η οποία ρυθμίζει τη διαδικασία και ιδίως τον τύπο κάποιας διαδικαστικής πράξης. Προβλέπονται στα άρθρα 159-161 του ΚΠολΔ. Ειδικότερα:

ΚΠολΔ 159: Παράβαση διάταξης που ρυθμίζει τη διαδικασία και ιδίως του τύπου κάποιας διαδικαστικής πράξης συνεπάγεται ακυρότητα, την οποία απαγγέλει το δικαστήριο 1) αν την τήρηση της διάταξης απαιτεί ο νόμος ρητά με ποινή ακυρότητας 2) αν για την παράβαση αυτή επιτρέπεται αναίρεση ή αναψηλάφηση 3) σε κάθε άλλη περίπτωση αν ο δικαστής κρίνει ότι η παράβαση προκάλεσε στον διάδικο που την προτείνει δικονομική βλάβη η οποία δεν μπορεί να αποκατασταθεί διαφορετικά παρά μόνο με την κήρυξη της ακυρότητας.

Άρα η ακυρότητα δεν επέρχεται αυτοδικαίως αλλά πρέπει να απαγγελθεί από το δικαστήριο. Επίσης, δεν συνεπάγεται ακυρότητα κάθε παράβαση κάθε διατάξεως που ρυθμίζει τη

διαδικασία και ιδίως τον τύπο κάποιας διαδικαστικής πράξης αλλά μόνο εφόσον συντρέχουν κάποιες πρόσθετες ειδικές προϋποθέσεις οι οποίες λεπτομερώς και περιοριστικώς αναγράφονται στο άρθρο 159 (περ. 1-3) του ΚΠολΔ. Άρα η παράβαση διατάξεων δυνητικά μπορεί να μείνει ατιμώρητη. Κατηγορίες διατάξεων των οποίων την τήρηση ρητά επιβάλλει ο νόμος είναι οι διατάξεις ΚΠολΔ 926, 960 παρ. 3, 963.

Η ΚΠολΔ 160 καθορίζει τις ειδικότερες προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για να μπορεί να απαγγελθεί από το δικαστήριο η ακυρότητα. Σύμφωνα μ αυτή:

Α) η ακυρότητα δεν μπορεί να απαγγελθεί χωρίς πρόταση του διαδίκου εκτός αν ο νόμος παρέχει στο δικαστήριο την εξουσία να ελέγξει αυτεπαγγέλτως αν τηρήθηκε η διάταξη

Β) δεν έχει δικαίωμα να προτείνει την ακυρότητα εκείνος που έχει ενεργήσει την προσβαλλόμενη σαν άκυρη πράξη ή εκείνος του οποίου η συμπεριφορά προκάλεσε την ακυρότητα ή εκείνος κατά του οποίου έγινε η άκυρη πράξη που όμως ρητώς ή σιωπηρώς έχει παραιτηθεί από την πρόταση ακυρότητας.

Γ) η πρόταση ακυρότητας είναι απαράδεκτη αν δεν γίνει κατά την πρώτη διαδικαστική πράξη, ύστερα από εκείνη που προσβάλλεται ως άκυρη, εκτός αν ο νόμος δίνει στο δικαστήριο την εξουσία να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν τηρήθηκε η διάταξη ή αν εξαιτίας της ακυρότητας μπορεί να ζητηθεί αναίρεση.

Τέλος η ΚΠολΔ 161 προβλέπει ότι το δικαστήριο μπορεί να διατάξει αυτεπαγγέλτως την επανάληψη της πράξεως, για την οποία απαγγέλθηκε ακυρότητα μέσα σε ορισμένη προθεσμία, εφόσον κρίνει ότι η επανάληψη της πράξεως είναι δυνατή και με την προϋπόθεση ότι δεν έχει επέλθει ήδη έκπτωση από το αντίστοιχο δικαίωμα ή δεν έχει επέλθει απαράδεκτο για την εκ νέου επιχείρηση της πράξεως.

Έννοια, διαδικασία, τόπος και τρόπος επιδόσεως

Για να καταστεί εφικτή η έγκυρη πληροφόρηση των διαδίκων πρέπει να λαμβάνει χώρα γνωστοποίηση προς αυτούς των

χρονικών σημείων ή των χρονικών περιόδων στα οποία θα διεξαχθούν οι συζητήσεις ή θα διενεργηθούν οι κρίσιμες διαδικαστικές πράξεις. Συνηθέστερος τρόπος γνωστοποίησης είναι η επίδοση. Επίδοση ή κοινοποίηση καλείται η με το αρμόδιο όργανο εγχείριση ή με άλλη ισοδύναμη, σύμφωνα με το νόμο, πράξη, κάποιου διαδικαστικού ή άλλου εγγράφου στον παραλήπτη ή τον αποδέκτη του, δηλαδή στο φυσικό ή το νομικό πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται ή η πράξη του αρμοδίου οργάνου με την οποία ο παραλήπτης τίθεται σε θέση να λάβει γνώση για την ενέργεια κάποιας διαδικαστικής πράξης ή για το περιεχόμενο κάποιου άλλου διαδικαστικού εγγράφου.

ΚΠολΔ 127: Η επίδοση συνίσταται στην παράδοση του εγγράφου στα χέρια του προσώπου προς το οποίο γίνεται.

Η γνωστοποίηση μπορεί να είναι και άτυπη (πχ τηλεφωνική ΚΠολΔ 227 παρ. 2). Η επίδοση πέρα από τη γνωστοποίηση στους διαδίκους αποτελεί και αξιόπιστη απόδειξη ότι το επιδοτέο έγγραφο περιήλθε σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο σε γνώση του αποδέκτη. Εξάλλου η νόμιμη επίδοση είναι σημαντική για την έναρξη προθεσμιών για την ενέργεια μιας διαδικαστικής πράξης πχ της άσκησης των ενδίκων μέσων. Οι διατάξεις ΚΠολΔ 122-143 αφορούν κάθε έγγραφο. Αν παραβιαστούν επιφέρουν δικονομική ακυρότητα μόνο με τη συνδρομή δικονομικής βλάβης και αφού προηγηθεί σχετική δικαστική κρίση.

Ως όργανο επιδόσεως ορίζεται κυρίως ο δικαστικός επιμελητής που είναι διορισμένος στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έχει την κατοικία ή τη διαμονή του, όταν γίνεται η επίδοση εκείνος προς τον οποίο αυτή απευθύνεται.

Και για την επίδοση ισχύει ο κανόνας της πρωτοβουλίας των διαδίκων, άρα αυτή κατά κανόνα δεν γίνεται αυτεπαγγέλτως με πρωτοβουλία του δικαστηρίου ή του δικαστικού επιμελητή. Γίνεται κατόπιν παραγγελίας του διαδίκου ή του πληρεξουσίου δικηγόρου του που σημειώνεται εγγράφως κατά από το έγγραφο προς επίδοση (ΚΠολΔ 123 παρ. 2). Προφορική παραγγελία είναι ανυπόστατη. Βέβαια σύμφωνα με την ΚΠολΔ 141 παρ. 2 και 3, ύστερα από έγγραφη αίτηση

οποιοδήποτε διαδικού, ο γραμματέας μπορεί να επιτρέψει να γίνει η επίδοση με την επιμέλεια του αιτούντος, ορίζοντας προθεσμία μέσα στην οποία ο διάδικος αυτός πρέπει να προσκομίσει την έκθεση επιδόσεως. Αν δεν την προσκομίσει, η επίδοση γίνεται με επιμέλεια της γραμματείας.

Για τον τόπο, τον τρόπο και τον τόπο επιδόσεως ισχύουν οι ΚΠολΔ 124-125. Γενικώς, το προς επίδοση έγγραφο πρέπει να παραδίδεται αμέσως στο πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται και το οποίο καλείται αποδέκτης της επιδόσεως.

ΚΠολΔ 126: Η επίδοση για τα φυσικά πρόσωπα γίνεται προσωπικά σε εκείνο το φυσικό πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται το έγγραφο ή στον νόμιμο αντιπρόσωπό του αν αυτό δεν έχει ικανότητα δικαστικής παράστασης. Σχετικά με την επίδοση εγγράφου σε νομικά πρόσωπα, αυτή γίνεται στον εκπρόσωπό τους σύμφωνα με το νόμο ή το καταστατικό. Αν υπάρχουν περισσότεροι του ενός νόμιμοι αντιπρόσωποι αρκεί η επίδοση να γίνει σ έναν από αυτούς (παρ. 2).

Παρατήρηση

Για την έγκυρη επίδοση δεν παίζει ρόλο ο τόπος έδρας του νομικού προσώπου, αλλά ο τόπος κατοικίας ή διαμονής του εκπροσώπου του.

Άρα το βασικό τρίπτυχο επίδοσης είναι το εξής:

Είδη, διακρίσεις και εναλλακτικοί τρόποι επιδόσεως

Προβλέπονται εξαιρέσεις α) τόσο ως προς το πρόσωπο το οποίο κάνει την επίδοση (όχι πάντα ο δικαστικός επιμελητής) όσο και ως β) προς τον τόπο που εγχειρίζεται το έγγραφο (όχι πάντα ο τόπος κατοικίας του προσώπου στο οποίο απευθύνεται) αλλά και ως γ) προς το πρόσωπο στο οποίο γίνεται (όχι πάντα στο πρόσωπο που απευθύνεται αλλά και σε άλλα πρόσωπα). Τέλος γίνεται λόγος και για πλασματική επίδοση. Ειδικότερα:

Η πρώτη εξαίρεση προβλέπεται στο άρθρο 122. Τα πρόσωπα πέρα από το δικαστικό επιμελητή που μπορούν να κάνουν επιδόσεις είναι: ο ποινικός κλητήρας, τα όργανα της ελληνικής αστυνομίας και δασοφυλακής, ο γραμματέας του δήμου, το ελληνικό ταχυδρομείο. Τέλος επιτρέπεται η επίδοση να γίνει τηλεφωνικά ή με άλλο πρόσφορο τρόπο. Ας μην ξεχνάμε ότι την επίδοση μπορεί να κάνει και ο διάδικος που επιχειρεί την διαδικαστική πράξη (ΚΠολΔ 141).

Η δεύτερη εξαίρεση προβλέπεται στα άρθρα 128, 129, 131, 132 και 133 του ΚΠολΔ. Ειδικότερα: Αν το προς επίδοση πρόσωπο δεν βρίσκεται στην κατοικία του, τότε το έγγραφο παραδίδεται (ΚΠολΔ 128) σε ένα από τα πρόσωπα που συνοικούν μαζί του (συγγενείς ή υπηρέτες) και αν λείπουν κι αυτά σε έναν από τους άλλους σύνοικους που έχει συνείδηση των πραττομένων και δεν συμμετέχουν στη δίκη ως αντίδικοι του ενδιαφερομένου. Ως κατοικία λογίζεται (ΚΠολΔ 128 παρ. 2) ο χώρος που είναι προορισμένος για μόνιμη αρχικά αλλά και για προσωρινή εγκατάσταση του αποδέκτη της επιδόσεως (άρα ακόμα και το τροχόσπιτο και η θαλαμηγός). Αν η κατοικία βρεθεί άδεια ή κλειστή ο δικαστικός επιμελητής θυροκολλεί το έγγραφο (ΚΠολΔ 128 παρ. 4) στην πόρτα της κατοικίας (ή στην κεντρική πόρτα της πολυκατοικίας) σε ενσφράγιστο φάκελο που θα γράφει τα στοιχεία του δικαστικού επιμελητή και του προς τον οποίο η επίδοση, με την παρουσία ενός μάρτυρα. Παράλληλα μέχρι την επόμενη εργάσιμη μέρα μετά τη θυροκόλληση, αντίγραφο του εγγράφου προς επίδοση που συντάσσεται ατελώς πρέπει να παραδοθεί στα χέρια του προϊσταμένου του αστυνομικού

τμήματος. Στην ίδια χρονική περίοδο ο δικαστικός επιμελητής πρέπει να ταχυδρομήσει ειδοποίηση σ αυτόν που απευθύνεται η επίδοση για το είδος του εγγράφου που επιδόθηκε, τη διεύθυνση στην οποία επιδόθηκε, την ημερομηνία που επιδόθηκε και σε ποιον δόθηκε αντίγραφο αυτής. Τα έξοδα βαρύνουν αυτόν που παρήγγειλε την επίδοση. Αν δεν τηρηθούν αυτές οι δύο ενέργειες, η επίδοση που έλαβε χώρα θεωρείται άκυρη. Αν τηρηθούν τεκμαίρεται έγκυρη επίδοση από την θυροκόλληση του εγγράφου (ΚΠολΔ 136 παρ. 2 ΚΠολΔ). Σε άλλες περιπτώσεις το έγγραφο μπορεί να παραδοθεί στον διευθυντή εργασίας ή στους συνεταιίρους ή στους υπαλλήλους του προς ον η επίδοση, αν ο τελευταίος αναζητηθεί στο χώρο εργασίας (ΚΠολΔ 129 παρ. 1). Τα ίδια ισχύουν και για τον νόμιμο εκπρόσωπο του νομικού προσώπου.

Όσον αφορά επίδοση σε κάτοικο του εξωτερικού ισχύουν τα εξής: Με βάση τον ΚΠολΔ, αν ο διαμένων στο εξωτερικό δεν έχει διορίσει αντίκλητο στην Ελλάδα (ΚΠολΔ 143 παρ. 4), η επίδοση του εγγράφου γίνεται στον εισαγγελέα του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η υπόθεση ή το οποίο έχει εκδόσει τη δικαστική απόφαση, με αναφορά του ονοματεπωνύμου του στη σχετική έκθεση επιδόσεως. Η παραγγελία για επίδοση πρέπει να περιέχει με ακρίβεια τον τόπο και τη διεύθυνση του παραλήπτη της επιδόσεως (άρθρο 134 παρ. 2 ΚΠολΔ). Αν δεν το πράττει, η επίδοση θεωρείται άκυρη. Ο εισαγγελέας αποστέλει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση το έγγραφο στον υπουργό των εξωτερικών και ο τελευταίος το διαβιβάζει στον προς ον η επίδοση (ΚΠολΔ 134 παρ. 3). Η επίδοση τεκμαίρεται ότι συντελείται με την επίδοση του εγγράφου στον εισαγγελέα (ΚΠολΔ 136 παρ. 1), έτσι ώστε αν αυτός παραμελήσει να το στείλει, το κύρος της επιδόσεως να μην θίγεται. Ευθύνη θα έχει ο εισαγγελέας. Αυτό δεν συμβαίνει αν το κράτος που αποστέλλεται η επίδοση δεν τη δεχτεί, την αποστέλει πίσω ως ανεπίδοτη ή το Υπουργείο Εξωτερικών βεβαιώνει ότι δεν ήταν δυνατή η αποστολή του εγγράφου στον προς ον η επίδοση κάτοικο εξωτερικού. Αν αργήσει η επίδοση, ο προς ον αυτή μπορεί να ασκήσει αίτηση επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση

(ΚΠολΔ 152) ή ανακοπή ερημοδικείας λόγω ανωτέρας βίας (ΚΠολΔ 501). Δεν είναι πάντως αναγκαία η επισύναψη μεταφράσεως του επιδοτέου εγγράφου.

Βέβαια υπερισχύει η ρύθμιση της Συμβάσεως της Χάγης του 1965. Σύμφωνα μ αυτήν, υπάρχει μια κεντρική αρχή για παραλαβή αιτήσεων επιδόσεων για αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Ο ενδιαφερόμενος να στείλει επίδοση στην αλλοδαπή συμπληρώνει σχετικό έντυπο αιτήσεως και επισυνάπτει σ αυτό τα επιδοτέα έγγραφα, τα καταθέτει στον εισαγγελέα και ο τελευταίος τα αποστέλει στην κεντρική αυτή αρχή. Αυτή με τη σειρά της φροντίζει ώστε αυτά να αποσταλούν στο προς ον η επίδοση πρόσωπο. Εδώ πάντως η μετάφραση των εγγράφων πάλι δεν είναι υποχρεωτική, αλλά μπορεί εγκύρως να ζητηθεί. Η σημασία της σύμβασης της Χάγης είναι ότι αποκλείει τη συντέλεση της επιδόσεως με μόνη την παράδοση των επιδοτέων εγγράφων στον αρμόδιο εισαγγελέα ανεξάρτητα αν αυτά απεστάλησαν στο εξωτερικό και παραλήφθηκαν από τον αποδέκτη.

Για την Ευρωπαϊκή ένωση, ισχύει ο κανονισμός 1393/2007, ο οποίος διατηρεί τη ρύθμιση της Σύμβασης της Χάγης με ορισμένες διαφοροποιήσεις. Σύμφωνα με τον κανονισμό ως μέρα επιδόσεως λογίζεται η μέρα που το έγγραφο έφτασε στα χέρια του παραλήπτη του. Άρα οι προπαρασκευαστικές προθεσμίες, όπως η προθεσμία κλητεύσεως όταν επιδίδεται η αγωγή, ξεκινά από τη μέρα που ο εναγόμενος έλαβε στα χέρια του την αγωγή. Μάλιστα αν αυτός ερημοδικήσει κατά τη δικάσιμο, το δικαστήριο πρέπει να αναστείλει την εκδίκαση μέχρι να ελέγξει ότι το έγγραφο επιδόθηκε εγκαίρως.

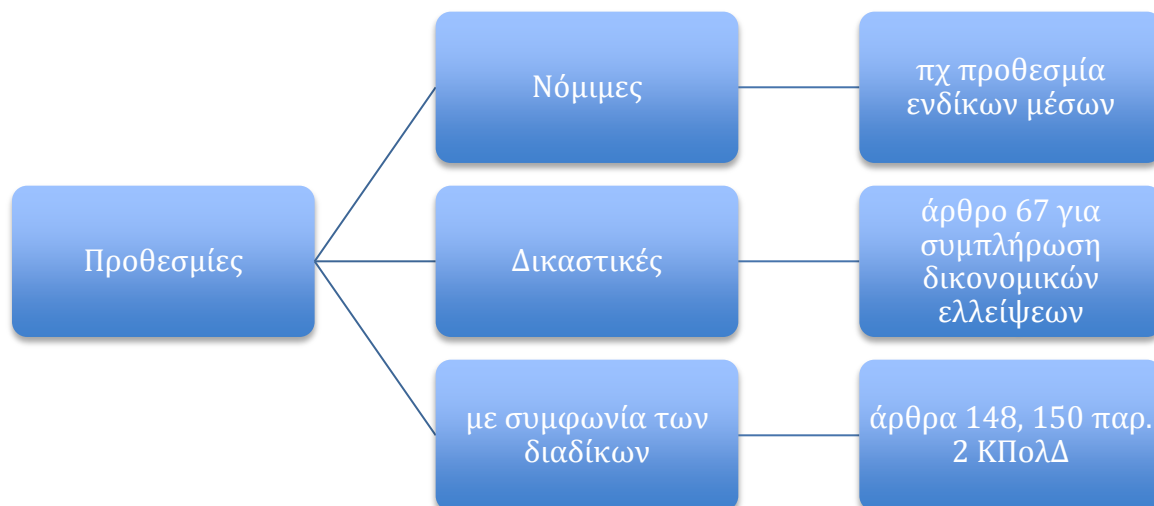
Ειδική ρύθμιση προβλέπεται και για τα πρόσωπα των οποίων η διαμονή είναι άγνωστη. Η επίδοση σ αυτά γίνεται πλασματικά, με επίδοση στον αρμόδιο εισαγγελέα και δημοσίευση περιλήψεως του επιδοτέου εγγράφου σε δύο ημερήσιες εφημερίδες από τις οποίες μια εκδίδεται στην Αθήνα και η άλλη στον τόπο έδρας του δικαστηρίου (αν υπάρχει-αν όχι και η δεύτερη πρέπει να εκδίδεται στην Αθήνα). Οι δημοσιεύσεις πρέπει να γίνουν σε 2 ημερήσια φύλλα κάθε εφημερίδας που απέχουν μεταξύ τους 8 ημέρες. Αν ύστερα από το διάστημα αυτό δεν έρθει καμιά ειδοποίηση

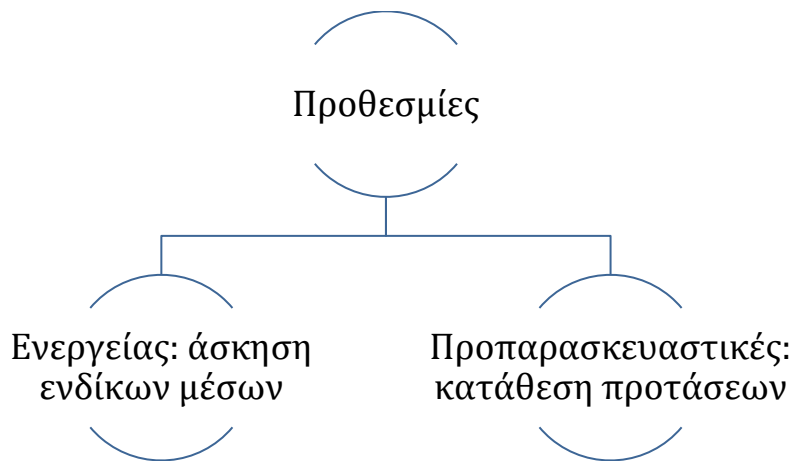
στο πρωτοδικείο Αθηνών και στο πρωτοδικείο του τόπου που εκδίδεται η άλλη εφημερίδα, ο προς ον η επίδοση λογίζεται αγνώστου διαμονής, χωρίς να επιτρέπεται ανταπόδειξη (ΚΠολΔ 135 παρ. 2 εδ. Β). Η επίδοση ως αγνώστου διαμονής επιτρέπεται και για τα νομικά πρόσωπα όταν είναι άγνωστη η διαμονή του νόμιμου εκπροσώπου τους. Η ανακήρυξη προσώπου ως αγνώστου διαμονής είναι άκυρη, όταν αυτό έχει διορίσει αντίκλητο (ΚΠολΔ 134 παρ. 4).

Σύμφωνα με την ΚΠολΔ 140 παρ. 1 η έκθεση επιδόσεως συντάσσεται σε δύο πρωτότυπα από τα οποία το ένα παραδίδεται σε εκείνον που είχε δώσει την παραγγελία της επιδόσεως και το άλλο φυλάσσεται ατελώς από το όργανο της επιδόσεως. Η έκθεση επιδόσεως είναι δημόσιο έγγραφο και έχει την αποδεικτική δύναμη δημοσίου εγγράφου (ΚΠολΔ 438). Άρα δεν επιτρέπεται ανταπόδειξη επί των όσων αναφέρει, παρά μόνο προσβολή της ως πλαστής.

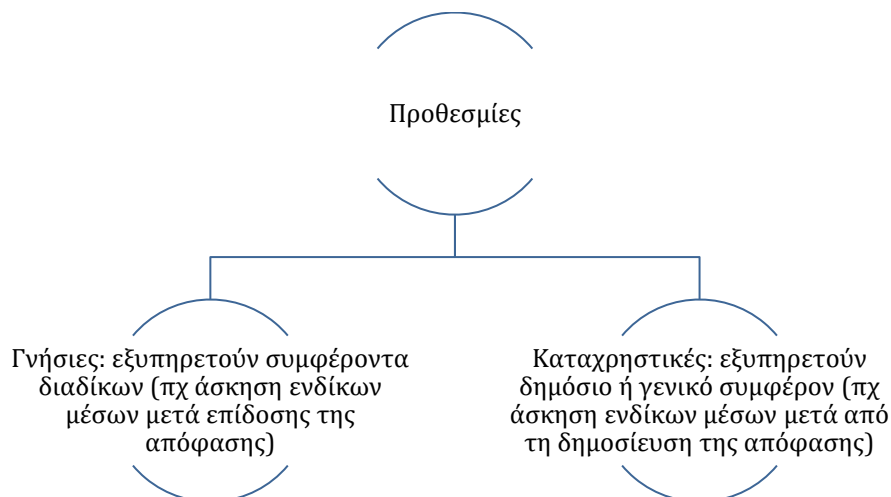
Προθεσμίες

Ως δικονομικές προθεσμίες καλούνται τα χρονικά διαστήματα ή σημεία, τα οποία τάσσονται από τον νόμο ή τον δικαστή κλπ για τη διενέργεια των διαφόρων διαδικαστικών πράξεων. Διακρίνονται ως ακολούθως:

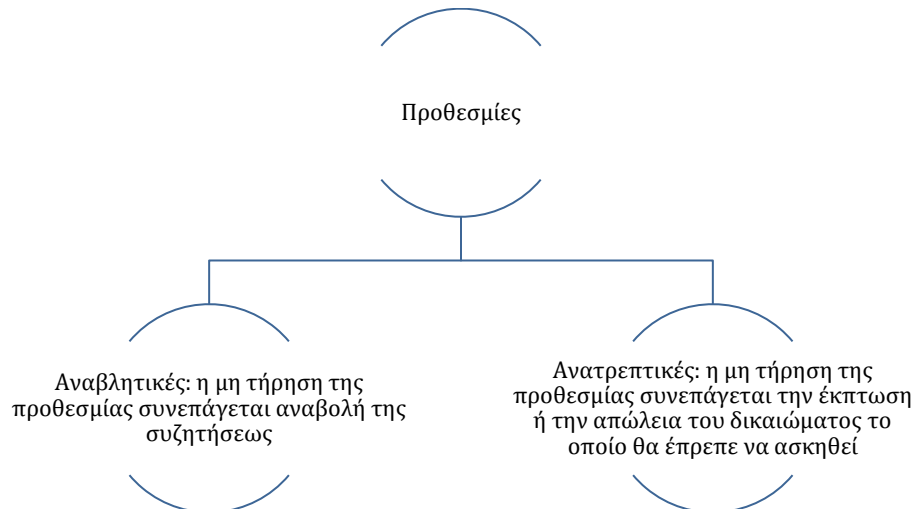

Παρατήρηση: Οι προθεσμίες ενεργείας υποδηλώνουν ότι ορισμένη πράξη πρέπει να λάβει χώρα εντός της προθεσμίας που τάσσει ο νόμος ή οι διάδικοι (χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο πρέπει να γίνει κάτι) ενώ οι προπαρασκευαστικές προθεσμίες πρέπει να παρέλθουν πριν τη διεξαγωγή της συζητήσεως (χρονικό διάστημα που υπάρχει μεταξύ της διεξαγωγή της πράξεως και της συζήτησης στο ακροατήριο ή κάποιας άλλης διαδικαστικής πράξης). Συνεπώς, αν δεν τηρηθούν οι πρώτες επιφέρουν έκπτωση από το δικαίωμα επιχειρήσεως της πράξης (ΚΠολΔ 151) ενώ αν απωλεσθούν οι δεύτερες συνεπάγεται απαράδεκτο ή ακυρότητα της πράξης.

Παρατήρηση: Στις καταχρηστικές προθεσμίες, επειδή δεν τίθενται αμιγώς προς συμφέρον του διαδίκου, δεν εφαρμόζονται όλοι οι κανόνες που ρυθμίζουν την αναστολή ή

διακοπή ή σύντμηση των προθεσμιών και δεν δικαιολογείται για αυτές για αυτές αίτηση επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση σε περίπτωση παρελεύσεώς τους.

Οι δικονομικές προθεσμίες αρχίζουν συνήθως από την επόμενη ημέρα από την επίδοση του εγγράφου ή από την επέλευση άλλων γεγονότων που αποτελούν την αφετηρία της προθεσμίας (ΚΠολΔ 144 παρ. 1) έστω και αν η επόμενη μέρα είναι αργία, εκτός και αν ο νόμος αναφέρεται σε προθεσμία εργάσιμων ημερών (πχ ΚΠολΔ 632).

Οι προθεσμίες λήγουν την 7^η μμ ώρα της τελευταίας ημέρας και αν αυτή είναι κατά το νόμο εξαιρετέα ή Σάββατο, την ίδια ώρα της επομένης μη εξαιρετέας μέρας (άρθρο 144 παρ. 1 ΚΠολΔ). Όταν όμως πρόκειται να κατατεθεί κάποιο δικόγραφο ή να διενεργηθεί κάποια διαδικαστική πράξη στα δικαστήρια ή προθεσμία λήγει με το πέρας του χρόνου ωραρίου της γραμματείας τους. Κατά τη νομολογία η ρύθμιση αυτή αφορά τόσο τις προθεσμίες ενεργείες όσο και για τις προπαρασκευαστικές.

Παραδείγματα: Αν η επίδοση της αποφάσεως του πολυμελούς πρωτοδικείου Ναυπλίου έγινε από το νικητή εναγόμενο στον ηττηθέντα ενάγοντα στις 7 Νοεμβρίου 2007 ημέρα Τετάρτη, η πρώτη ημέρα της προθεσμίας των τριάντα ημερών για την άσκηση εφέσεως από τον ηττηθέντα ενάγοντα κατά της αποφάσεως αυτής στο Εφετείο Ναυπλίου είναι η Πέμπτη 8

Νοεμβρίου 2007 και η τελευταία μέρα η Παρασκευή 7 Δεκεμβρίου 2007.

Αν όμως η ίδια απόφαση είχε επιδοθεί στον ηττηθέντα ενάγοντα στις 9 Νοεμβρίου 2007 ημέρα Παρασκευή, η πρώτη μέρα της ως άνω προθεσμίας είναι το Σάββατο 10 Νοεμβρίου 2007 (ακόμα και αν δεν μπορεί να ασκηθεί έφεση γιατί το δικαστήριο είναι κλειστό) και η τελευταία μέρα δεν θα είναι η Κυριακή 9 Νοεμβρίου 2007 αλλά η Δευτέρα 10 Δεκεμβρίου 2007.

Αν η δικάσιμος της υποθέσεως ορίστηκε για τις 18 Φεβρουαρίου 2010, η εικοσαήμερη προπαρασκευαστική προθεσμία για την κατάθεση των προτάσεων κατ' άρθρο 237 παρ. 1 ΚΠολΔ ενώπιον του Πολυμελούς πρωτοδικείου πριν από την άνω δικάσιμο αρχίζει στις 29 Ιανουαρίου 2010 και λήγει στις 17 Φεβρουαρίου 2010. Άρα οι προτάσεις πρέπει να κατατεθούν στις 28 Ιανουαρίου 2010. Πρέπει να υπάρχουν 20 πλήρεις μέρες μεταξύ της κατάθεσης των προτάσεων και της δικάσιμου.

Με βάση τα άρθρα 243-244 ΑΚ, η προθεσμία που ορίζεται σε έτη λήγει μόλις περάσει η αντίστοιχη μέρα του τελευταίου έτους (ΚΠολΔ 145 παρ. 1) και αν δεν υπάρχει η ημερομηνία αυτή, την τελευταία ημέρα του μηνός. Η προθεσμία σε μήνες, μόλις περάσει η μέρα του μήνα που αντιστοιχεί αριθμητικά στην έναρξη της προθεσμίας ή η τελευταία μέρα του μήνα. Προθεσμία μισού έτους ισούται με 6 μήνες και προθεσμία μισού μήνα ισούται με 15 μέρες (ΚΠολΔ 145 παρ. 3).

Ο χρόνος των δικονομικών προθεσμιών υπολογίζεται συναπτώς, άρα συναριθμούνται και οι εξαιρετέες μέρες. Δεν ισχύει συναπτώς υπολογισμός αλλά ωφέλιμος όταν η εξαιρετέα μέρα αποτελεί την τελευταία μέρα της προθεσμίας, άρα ως τελευταία λογίζεται η επόμενη εργάσιμη (ΚΠολΔ 144 παρ. 1). Σύμφωνα με την ΚΠολΔ 144 παρ. 2 οι προθεσμίες που αρχίζουν με την επίδοση του εγγράφου, τρέχουν εναντίον και εκείνου με παραγγελία με του οποίου έγινε η επίδοση.

Σύμφωνα με την ΚΠολΔ 151, η παρέλευση της νόμιμης ή της δικαστικής προθεσμίας συνεπάγεται έκπτωση από το δικαίωμα να επιχειρηθεί η πράξη για την οποία είχε οριστεί

προθεσμία, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά. Αν παρέλθει πχ η προθεσμία για άσκηση ενδίκου μέσου τότε ο ενδιαφερόμενος χάνει οριστικώς το δικαίωμα ασκήσεως του ενδίκου αυτού μέσου.

Η διακοπή και η αναστολή των δικονομικών προθεσμιών ορίζεται στα άρθρα 146 και 147 ΚΠολΔ. Στην διακοπή, ο χρόνος που έχει ήδη παρέλθει, δεν υπολογίζεται και μετά το πέρας του διακοπτικού γεγονότος η προθεσμία αρχίζει πάλι να τρέχει από την αρχή. Αντίθετα στην αναστολή της προθεσμίας μετά το πέρας του ανασταλτικού αυτής γεγονότος, η μέχρι τότε προθεσμία που είχε παρέλθει συνυπολογίζεται.

Η διακοπή των γνήσιων προθεσμιών (στις καταχρηστικές δεν νοείται) επέρχεται:

A) με το θάνατο του διαδίκου έστω και αν δεν μεσολάβησε διακοπή της δίκης (ΚΠολΔ 287 παρ. 1) επειδή δεν γνωστοποιήθηκε αυτός νομίμως ή καθόλου. Αν η προθεσμία που διακόπηκε είχε αρχίσει με την επίδοση εγγράφου, η νέα προθεσμία αρχίζει από την εκ νέου επίδοση σ αυτούς που κατά το νόμο διαδέχθησαν εκείνον που πέθανε (ΚΠολΔ 146 παρ. 2). Αν η προθεσμία που διακόπηκε είχε αρχίσει με κάποιο άλλο γεγονός (πχ δημοσίευση αποφάσεως) η νέα προθεσμία αρχίζει με την επίδοση σχετικής δηλώσεως στα πιο πάνω πρόσωπα που να αναφέρει τη δημοσίευση

B) με διακοπή της δίκης (ΚΠολΔ 146 παρ. 3) που ορίζεται για συγκεκριμένους λόγους (ΚΠολΔ 286) και προϋποθέτει τη γνωστοποίησή της στον αντίδικο (ΚΠολΔ 287).

Σχετικά με την αναστολή προθεσμιών, σύμφωνα με την ΚΠολΔ 147 δεν υπολογίζεται για ορισμένες προθεσμίες (πχ ενδίκων μέσων) το χρονικό διάστημα από 1^η έως 31^η Αυγούστου. Ειδικότερα μπορεί να λεχθεί ότι οι γνήσιες προθεσμίες αναστέλλονται αφενός κατά το μήνα Αύγουστο και κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών (1η Ιουλίου-15 Σεπτεμβρίου). Με βάση απόφαση του Δικαστηρίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, κάθε προθεσμία η οποία έχει αρχίσει προ των διακοπών (όλες του άρθρου 147) καθώς και η εξέταση των μαρτύρων αναστέλλονται κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών.

Τα άρθρα 148 και 150 προβλέπουν αφενός την παράταση και αφετέρου τη σύντμηση των προθεσμιών.

ΚΠολΔ 148: Οι διάδικοι μπορούν με συμφωνία τους να παρατείνουν τις προθεσμίες που ορίζει ο νόμος ή ο δικαστής μόνο με συναίνεση του δικαστή ο οποίος θα σταθμίσει τις ειδικές κάθε φορά περιστάσεις.

ΚΠολΔ 150: Ο πρόεδρος του δικαστηρίου, ο δικαστής του μονομελούς πρωτοδικείου ή ο ειρηνοδίκης εφόσον πιθανολογούνται σπουδαίοι λόγοι μπορούν με απόφασή τους ύστερα από αίτηση κάποιου διαδίκου, που δικάζεται κατά τη διαδικασία των άρθρων 686 επ (διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων), να διατάξουν τη σύντμηση των νόμιμων προθεσμιών με εξαίρεση τις προθεσμίες για την άσκηση των ενδίκων μέσων. Επίσης οι διάδικοι μπορούν να συμφωνήσουν τη σύντμηση των νόμιμων ή δικαστικών προθεσμιών.

Παρατήρηση: Η συμφωνία για την παράταση της προθεσμίας μπορεί να λάβει χώρα και μετά την εκπνοή της, οπότε η συναίνεση του δικαστηρίου έχει την έννοια της εγκρίσεως.

Επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση

Η επαναφορά των πραγμάτων σε προτέρα κατάσταση είναι μια δικλείδα ασφαλείας σε περίπτωση που περάσει άπρακτη η προθεσμία του άρθρου 151 ΚΠολΔ. Ρυθμίζεται στα άρθρα 152 επ του ΚΠολΔ. Για να ισχύσει πρέπει να πληρούνται η εξής προϋπόθεση: η μη τήρηση της προθεσμίας να οφείλεται σε ανωτέρα βία στο πρόσωπο του διαδίκου που δεν τήρησε την προθεσμία ή σε δόλο του αντιδίκου.

Παρατηρήσεις

Α) Το πταίσμα του δικαστικού πληρεξουσίου ή νομίμου αντιπροσώπου του αντίστοιχου διαδίκου δεν αποτελεί λόγο για να ζητηθεί η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (ΚΠολΔ 152 παρ. 2).

Β) Προβλέπεται προθεσμία ενεργείας 30 ημερών για να υποβληθεί το αίτημα για την επαναφορά. Η προθεσμία αρχίζει

από την ημέρα που θα αρθεί το εμπόδιο που συνιστούσε την ανώτερη βία ή από την ημέρα που ο διάδικος που δεν τήρησε την προθεσμία πληροφορήθηκε το δόλο του αντιδίκου του.

Γ) Δεν επιτρέπεται να υποβληθεί αίτηση για την επαναφορά των πραγματικών στην προηγούμενη κατάσταση, αν η προθεσμία των 30 ημερών χάθηκε από οποιοδήποτε λόγο.

Δ) Η αίτηση επαναφοράς δεν αποβλέπει στην θεραπεία άλλων ακυροτήτων της διαδικασίας πέρα από την άπρακτη παρέλευση προθεσμίας και για το λόγο αυτό δεν μπορεί να στηριχθεί σε γεγονότα που κρίθηκαν ήδη από το δικαστήριο για τη χορήγηση της παρατάσεως της προθεσμίας ή της αναβολής της δικασίμου (ΚΠολΔ 153 παρ. 3).

Ε) Ανωτέρα βία υπάρχει όταν η απώλεια της προθεσμίας οφείλεται σε τυχαία περιστατικά που δεν θα μπορούσαν στη συγκεκριμένη περίπτωση να προβλεφθούν και να αποτραπούν είτε με μέτρα άκρας επιμέλειας και σύνεσης, πχ αιφνίδια αρρώστια διαδίκου, στενού του συγγενή ή του δικαστικού του πληρεξουσίου, απεργία δικαστικών υπαλλήλων, αποχή δικηγόρων κλπ.

Στ) Δόλος του διαδίκου χαρακτηρίζεται κάθε συμπεριφορά που γίνεται με πρόθεση να προκαλέσει, να ενισχύσει ή διατηρήσει μια πλανημένη αντίληψη ή εντύπωση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθών ή με αποσιώπηση των αληθινών με συνέπεια να παραμελείται η εμπρόθεσμη άσκηση μιας διαδικαστικής πράξεως πχ η απόκρυψη επιδόσεως, η κλήτευση του διαδίκου ως αγνώστου διαμόνης παρά τη γνώση της πραγματικής του διαμονής.

Για την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση απαιτείται αίτηση του διαδίκου που έχει απωλέσει την γνήσια δικονομική προθεσμία ενώπιον του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί κύρια δίκη ή που είναι αρμόδιο για να αποφανθεί για το εμπρόθεσμο της διαδικαστικής πράξης (ΚΠολΔ 154). Ασκείται σε 30 μέρες από την επόμενη ημέρα της άρσεως του εμποδίου που συνιστούσε ανωτέρα βία ή της γνώσεως του δόλου (ΚΠολΔ 153), δίχως να υπολογίζεται σ αυτή ο μήνας Αύγουστος (και η περίοδος 1 Ιουλίου-15 Σεπτεμβρίου). Αν χαθεί η προθεσμία αυτή, επέρχεται έκπτωση από το δικαίωμα

(ΚΠολΔ 158). Η αίτηση γίνεται είτε με αυτοτελές δικόγραφο είτε με τις προτάσεις και να επιδοθεί στον αντίδικο (ΚΠολΔ 155). Πρέπει να αναφέρονται εκείνα τα πραγματικά γεγονότα του εμπροθέσμου της αιτήσεως και τα αποδεικτικά μέσα για την εξακρίβωση της αλήθειας, καθώς επίσης και να περιέχεται η πράξη που παραλείφθηκε ή να αναφέρεται ότι έχει ήδη ενεργηθεί με τον τύπο που απαιτείται αν απαιτείται (ΚΠολΔ 155 παρ. 2). Αν ελλείπει κάποιο από αυτά τα στοιχεία, η αίτηση απορρίπτεται ως απαράδεκτη.

Η αίτηση συζητάται μαζί με την κύρια υπόθεση εφόσον η τελευταία είναι εκκρεμής και κατά τη διαδικασία που εκδικάζεται η τελευταία, εκτός αν το δικαστήριο δικάσει την χωριστή εκδίκασή τους (ΚΠολΔ 156). Η κατάθεση της αίτησης δεν αναστέλλει την πρόοδο της κύριας δίκης ή την εκτέλεση της αποφάσεως που εκδίδεται εκτός αν το αρμόδιο δικαστήριο αποφασίσει διαφορετικά (ΚΠολΔ 154), ύστερα από πρόταση του διαδίκου που υποβάλλεται κατά την εκδίκαση της αιτήσεως (ΚΠολΔ 157). Η αίτηση δεν υπόκειται σε αυτοτελή προσβολή με ένδικα μέσα, αλλά συμπροσβάλλεται με την κύρια απόφαση.

Άσκηση της αγωγής

Η άσκηση της αγωγής αποτελεί σύνθετη διαδικαστική πράξη αποτελούμενη από δύο πράξεις, την κατάθεση του δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου στο οποίο απευθύνεται (υπάρχει και η προφορική κατάθεση αγωγής στα ειρηνοδικεία-ΚΠολΔ 215) και επίδοση αντιγράφου στον εναγόμενο (ΚΠολΔ 215 παρ. 1 εδ. Α). Τόσο η κατάθεση του δικογράφου της αγωγής όσο και η επίδοση αντιγράφου της στον αντίδικο καθώς και η έκθεση που συντάσσεται κάτω από το δικόγραφο που κατατέθηκε μπορεί να γίνεται και ηλεκτρονικά σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 215 παρ. 1, 119 και 117 παρ. 2 ΚΠολΔ. Αν δεν επιδοθεί αντίγραφο της αγωγής στον εναγόμενο (ΚΠολΔ 221) η αγωγή δεν έχει ασκηθεί νομίμως και είναι ανυπόστατη άρα δεν επέρχονται ούτε οι δικονομικές ούτε οι ουσιαστικές συνέπειές της.

Περιεχόμενο: Διακρίνεται σε υποχρεωτικό (ΚΠολΔ 216 παρ. 1) και δυνητικό (ΚΠολΔ 216 παρ. 2).

Υποχρεωτικό περιεχόμενο (παρ. 1): Σαφής έκθεση των γεγονότων που τη θεμελιώνουν σύμφωνα με το νόμο. Πρέπει να παρατίθενται αποκλειστικώς τα πραγματικά περιστατικά που απαιτούνται κατά τον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου. Η παράθεσή τους πρέπει να είναι πλήρης και σαφής. Απαιτείται χωροχρονικός προσδιορισμός των πραγματικών γεγονότων που συνθέτουν το εμπειρικό περιεχόμενο των όρων του κανόνα. Διαφορετικά η αγωγή είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη λόγω αοριστίας.

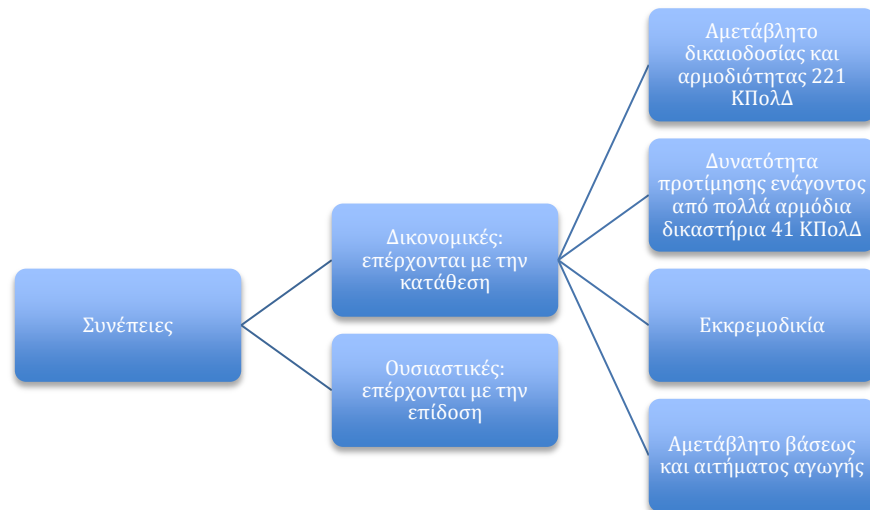
Παράδειγμα: Ο ενάγων ζητεί να αναγνωρισθεί κύριος ακινήτου λόγω σύμβασης (ΑΚ 1033). Η αγωγή θα πρέπει να περιέχει: την κατάρτιση σύμβασης μέσω συμβολαιογραφικού εγγράφου (χρόνος, σε ποιον συμβολαιογράφο, ποιος αριθμός πράξης, με ποιον συμβληθέντα, ποσό αγοραπωλησίας) και το γεγονός της μεταγραφής της συμβάσεως και τα εξατομικευμένα της στοιχεία (χρόνος, τόμος και αριθμός μεταγραφής). Πάντως, ο ενάγων μπορεί να διευκρινίσει με τις προτάσεις του τα ελλείποντα αυτά στοιχεία (ΚΠολΔ 224 εδ. Β). Διαφέρουν τα πράγματα, αν ο ενάγων δεν αναφέρει καθόλου στην αγωγή του, αν η σύμβαση υποβλήθηκε σε μεταγραφή. Σ αυτή την περίπτωση ελλείπει η επίκληση όρου που κατά τον εφαρμοστέο κανόνα ουσιαστικού δικαίου (ΑΚ 1033 εδ. Β) απαιτείται για να μεταβιβασθεί η κυριότητα. Η αγωγή είναι συνεπώς απορριπτέα ως νόμω αβάσιμη. Σε αυτή μάλιστα την περίπτωση δεν θα ήταν δυνατή η συμπλήρωση της ελλείψεως με τις προτάσεις αφού θα επρόκειτο κατ' ουσίαν για ανεπίτρεπτη μεταβολή της βάσεως της αγωγής (ΚΠολΔ 224 εδ. Α).

Εκτός από την ιστορική βάση η αγωγή πρέπει να περιέχει και σαφή έκθεση γεγονότων που δικαιολογούν την άσκησή της από τον ενάγοντα κατά του εναγομένου (ΚΠολΔ 216 στοιχείο α). Απαιτείται δηλαδή να εκτίθενται και τα γεγονότα που θεμελιώνουν την ενεργητική και την παθητική νομιμοποίηση για την παραδεκτή εκδίκαση της αγωγής. Στη συνήθη νομιμοποίηση τα στοιχεία αυτά αντλούνται κατά κανόνα από το περιεχόμενο της ιστορικής βάσης της αγωγής. Στην κατ'

εξαίρεση νομιμοποίηση όμως απαιτείται η αγωγή να περιέχει ειδική μνεία των νομιμοποιητικών γεγονότων λχ το διορισμό του ενάγοντος ως συνδίκου. Αναγκαίο περιεχόμενο της αγωγής είναι επίσης η ακριβής περιγραφή του αντικειμένου της διαφοράς (ώστε να δημιουργείται βεβαιότητα προς αυτό) και ορισμένο αίτημα (ποιοτική και ποσοτική εξειδίκευση του περιεχομένου της ζητούμενης έννομης προστασίας) (ΚΠολΔ 216 παρ. 1 στοιχείο β και γ). Αόριστο αίτημα υπάρχει αν από το σύνολο του δικογράφου δεν συνάγεται το είδος της ζητούμενης δικαστικής προστασίας (αν ασκείται αναγνωριστική ή καταψηφιστική αγωγή) ούτε προκύπτει το ακριβές ύψος της ασκούμενης αξιώσεως. Η αόριστη αγωγή είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη. Πάντως γίνεται δεκτή η δυνατότητα διευκρινίσεως ή συμπληρώσεως της αόριστης αγωγής με τις προτάσεις, εάν με την κίνηση αυτή δεν επέρχεται μεταβολή της βάσεως της αγωγής. Ειδικότερα, το εξής παράδειγμα: Σε αγωγή για αποζημίωση από αδικοπραξία, στην αγωγή πρέπει να αναφερθούν τα πραγματικά περιστατικά που συνθέτουν την ΑΚ 914. Ειδικά για την υπαιτιότητα που αποτελεί αόριστη νομική έννοια αυτή πρέπει να επικληθεί και αναφερθούν τα πραγματικά περιστατικά που την εξειδικεύουν.

Μη υποχρεωτικό/δυνητικό περιεχόμενο: Δεν είναι υποχρεωτικό να αναφέρονται στην αγωγή (ΚΠολΔ 216 παρ. 2) η χρηματική αξία του επίδικου αντικειμένου, προκειμένου να προσδιοριστεί η καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου και τα στοιχεία που στοιχειοθετούν την τοπική αρμοδιότητα. Αν δεν αναφερθούν δεν υπάρχει κύρωση. Πάντως αν ο εναγόμενος αμφισβητήσει την καθ' ύλην ή την κατά τόπον αρμοδιότητα ο ενάγων βαρύνεται με την επίκληση και απόδειξη των στοιχείων που τη θεμελιώνουν. Πάντως τα δικαστικά έξοδα που ενδέχεται να προκληθούν από τις επί πλέον δικαστικές ενέργειες ενδέχεται να μην του αποδοθούν (ΚΠολΔ 189 παρ. 2 στοιχείο α). Επίσης, δεν είναι υποχρεωτική η αναφορά στο δικόγραφο της νομικής βάσεως. Άρα δεν βλάπτει ούτε η πλήρης ούτε η μερική έλλειψη νομικής βάσεως, ούτε η αναφορά εσφαλμένης νομικής βάσεως.

Συνέπειες από την άσκηση της αγωγής

Παρατηρήσεις:

Εκκρεμοδικία: Ρυθμίζεται στο άρθρο 221 παρ. 1 στοιχείο α του ΚΠολΔ. Συνέπειά της είναι ότι δεν μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε άλλο δικαστήριο νέα δίκη για την ίδια επίδικη διαφορά ανάμεσα στους ίδιους διαδίκους (ΚΠολΔ 222 παρ. 1). Αποτελεί μια αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση και ο ισχυρισμός περί υπάρξεως της αποτελεί δικονομική ένσταση, το βάρος αποδείξεως της οποίας φέρει ο διάδικος που την επικαλείται. Δημιουργείται από την άσκηση δικαιώματος με αγωγή, ανταγωγή, κύρια παρέμβαση ή ένσταση συμψηφισμού (ΚΠολΔ 222 παρ. 2). Συνεπάγεται πάντως εκκρεμοδικία και η υποβολή αιτήματος κατά τη διάρκεια εκκρεμούς δίκης με το οποίο επιδιώκεται καταψήφιση, αναγνώριση ή διάπλωση (ΚΠολΔ 221 παρ. 2). Εκκρεμοδικία από δίκη σε αλλοδαπό δικαστήριο παραδεκτώς προβάλλεται σε ημεδαπή δίκη, εφόσον γίνεται δεκτό ότι η απόφαση του αλλοδαπού δικαστηρίου θα μπορούσε να αναγνωρισθεί στην Ελλάδα κατά την ΚΠολΔ 323.

Η εκκρεμοδικία υφίσταται από την κατάθεση της αγωγής στη γραμματεία του δικαστηρίου προς το οποίο απευθύνεται και διαρκεί έως ότου περατωθεί η πρώτη δίκη, άρα μέχρι την έκδοση οριστικής πρωτοβάθμιας απόφασης (ΚΠολΔ 222 παρ.

2) και ενεργοποιείται εκ νέου με την άσκηση των τακτικών ένδικων μέσων. Αντίθετη είναι η άποψη του Μπέη που υποστηρίζει ότι η εκκρεμοδικία υπάρχει μέχρι την έκδοση τελεσίδικης απόφασης.

Για την επέλευση εκκρεμοδικίας απαιτείται η νέα δίκη να γίνεται για την ίδια επίδικη διαφορά (ΚΠολΔ 222 παρ. 1). Άρα απαιτούμε ταυτότητα ιστορικής και νομικής αιτίας και ταυτότητα αιτήματος. Ταυτότητα ιστορικής αιτίας έχουμε όταν ταυτίζεται τουλάχιστον κατά τα ουσιώδη στοιχεία της η ιστορική βάση του ήδη εκκρεμούς ενδίκου βοηθήματος με την ιστορική βάση του νέου. Ταυτότητα νομικής αιτίας υφίσταται όταν στη νέα δίκη κατάγεται προς διάγνωση δικαίωμα εκπηγάζον βάσει του ίδιου κανόνα δικαίου. Ταυτότητα αιτήματος υπάρχει όταν το αντικείμενο της δεύτερης δίκης ταυτίζεται κατά περιεχόμενο και έκταση με το αντικείμενο της πρώτης (πχ άσκηση αναγνωριστικής αγωγής κατόπιν επιτυχούς άσκησης διαπλαστικής αγωγής).

Εκκρεμοδικία μπορεί να δημιουργηθεί και ως προς προδικαστικό ζήτημα η κρίση του οποίου αποβαίνει νομικώς αναγκαία για την κρίση επί του κύριου ζητήματος (ΚΠολΔ 331). Για παράδειγμα επί αγωγής καταβολής τόκων ύψους της αρμοδιότητας του πολυμελούς πρωτοδικείου δημιουργείται εκκρεμοδικία ως προς το προδικαστικό ζήτημα του κύρους του δανείου που παρεμποδίζει την εκδίκαση τυχόν νέας αγωγής με αντικείμενο το κύρος του ίδιου δανείου (αφού για να γίνει δεκτή αγωγή για τόκους πρέπει αυτοί να οφείλονται από έγκυρο δάνειο).

Εκκρεμοδικία δημιουργείται μεταξύ των ίδιων διαδίκων εφόσον εμφανίζονται με την ίδια ιδιότητα (ΚΠολΔ 221 παρ. 1). Άρα υφίσταται και αν ο ενάγων της πρώτης δίκης παραστεί ως εναγόμενος στη δεύτερη. Εκκρεμοδικία στοιχειοθετείται πάντως και όταν στη δεύτερη δίκη ενάγουν και ενάγονται πρόσωπα δεσμευόμενα από τα υποκειμενικά όρια της αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί στην πρώτη δίκη, πχ αγωγή αυτού που απέκτησε το επίδικο κινητό από τον ενάγοντα κατά τη διάρκεια της δίκης εμποδίζεται λόγω εκκρεμοδικίας να εκδικασθεί κατά του εναγομένου με το ίδιο

όπως στην εκκρεμή δίκη αντικείμενο (μπορεί πάντως να ασκήσει παρέμβαση).

Αμετάβλητο της βάσης και του αιτήματος της αγωγής: **ΚΠολΔ 224 εδ. Α:** Είναι απαράδεκτο να μεταβληθεί η βάση της αγωγής, να μεταβληθεί δηλαδή το σύμπλεγμα πραγματικών περιστατικών που συγκροτούν την ιστορική βάση της αγωγής (και όλων των εισαγωγικών δικογράφων). Άρα είναι απαράδεκτη η επίκληση νέων γεγονότων ακόμα και οψιγενών. Τα τελευταία μπορούν μόνο να προβληθούν με παρεμπίπτουσα αγωγή. Για παράδειγμα είναι απαράδεκτη η επίκληση νέων γεγονότων βάσει των οποίων μεταβάλλεται η βάση της έκτακτης χρησικτησίας σε τακτική ή αλλάζει ο χρόνος ακυρότητας της σύμβασης. Κατ' εξαίρεση μπορεί ο ενάγων με τις προτάσεις του (όχι όμως με την προσθήκη) που κατατίθενται στο δικαστήριο ή με προφορική δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά, χωρίς να μεταβάλει τη βάση της αγωγής, να τη συμπληρώσει, να τη διευκρινίσει ή να την διορθώσει (ΚΠολΔ 224 εδ. Β), πχ αποσαφήνιση των χωροχρονικών διαστάσεων των πραγματικών γεγονότων που απλώς είχαν εκτεθεί στο δικόγραφο της αγωγής ή η διόρθωση των αριθμητικών στοιχείων ως προς την έκταση του επίδικου ακινήτου ή η διευκρίνιση του τόμου και του αριθμού της μεταγραφής του πωλητηρίου συμβολαίου.

Αμετάβλητο του αιτήματος της αγωγής: **ΚΠολΔ 223 εδ. Α:** Είναι απαράδεκτη κάθε μεταβολή του αιτήματος της αγωγής η οποία το μεταλλάσσει ποιοτικά και ποσοτικά (για λόγους τήρησης της αρχής της προδικασίας). Δεν μπορεί επομένως να ζητηθούν περισσότερα ή άλλα από όσα ζητήθηκαν αρχικά. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στον ενάγοντα έως ότου περατωθεί η πρωτοβάθμια δίκη (ΚΠολΔ 223 εδ. Β), δηλαδή ακόμα και με προσθήκη στις προτάσεις του να ζητήσει κάτι ποσοτικά λιγότερο, να περιορίσει δηλαδή το αίτημα της αγωγής ποσοτικά (ζητά τμήμα της αρχικής απαιτήσεως) ή ποιοτικά (τροπή καταψηφιστικής αγωγής σε αναγνωριστική), να ζητήσει άλλο αντικείμενο από αυτό που ζήτησε αρχικά, να ζητήσει τα παρεπόμενα του κύριου αντικειμένου της δίκης.

Αμετάβλητο δικαιοδοσίας και αρμοδιότητας: Σύμφωνα με την ΚΠολΔ 221 η κατάθεση της αγωγής στη γραμματεία του δικαστηρίου παγιοποιεί την δικαιοδοσία και την αρμοδιότητά του. Αυτό ισχύει όμως μόνο αν το δικαστήριο ήταν αρμόδιο κατά το χρόνο κατάθεσης της αγωγής. Αν ήταν αναρμόδιο, η αρμοδιότητα κρίνεται με βάση τα περιστατικά που ισχύουν κατά το χρόνο της συζητήσεως της αγωγής όχι της καταθέσεως.

Ουσιαστικές συνέπειες ασκήσεως αγωγής

Αναστολή παραγραφής, χρησικτησίας, επιδείνωση σχέσεων νομέα-κύριου, όχληση, τόκοι υπερημερίας κλπ.

Πάντως σύμφωνα με την ΑΚ 263 αν ο ενάγων παραιτηθεί από το δικόγραφο της αγωγής, δηλαδή την ανακαλέσει, η παραγραφή θεωρείται σαν να μην διακόπηκε. Το ίδιο ισχύει και όταν η αγωγή απορριφθεί ως απαράδεκτη ή αόριστη. Αν όμως ο ενάγων την επανασκήσει την αγωγή μέσα σε 6 μήνες η παραγραφή θεωρείται σαν να μην έχει διακοπεί λόγω της προηγούμενης ανακληθείσας ή αόριστης (όχι απαράδεκτης) αγωγής.

Αντικειμενική σώρευση αγωγών

Είναι η δυνατότητα και κατ' εξαίρεση η υποχρέωση (ΚΠολΔ 467) του ενάγοντος να σωρεύσει στο ίδιο δικόγραφο περισσότερες αιτήσεις ανεξάρτητα από το βαθμό συνάφειάς τους οι οποίες μπορεί να πηγάζουν από την ίδια ή διαφορετική αιτία και αφορούν το ίδιο ή διαφορετικό αντικείμενο. Δημιουργείται μια σύνθετη δίκη. Ο ενάγων υποβάλλει περισσότερα αιτήματα ομοειδή ή μη μεταξύ τους κατά του εναγομένου (πχ χρηματική ικανοποίηση λόγω αδικοπραξίας και αναγνώριση κυριότητας πράγματος) όσο και όταν το ίδιο αίτημα στηρίζεται σε περισσότερες νομικές βάσεις οπότε δημιουργούνται πλείονα αντικείμενα δίκης (ακυρότητα δικαιοπραξίας θεμελιούμενη σε πλείονες λόγους). Η σώρευση διακρίνεται σε συμπλεκτική (αιτήματα ή νομικές βάσεις σωρευτικά), διαζευκτική (καταδίκη του εναγομένου σε

παροχή ή αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως κατά ΑΚ 297) ή επικουρική.

Προϋποθέσεις: **ΚΠολΔ 218 παρ. 1:**

Α) οι περισσότερες αιτήσεις ή οι βάσεις της ίδιας απαιτήσεως να μην αντιφάσκουν μεταξύ τους (πχ ακύρωση σύμβασης για εικονικότητα και απάτη).

Β) οι περισσότερες απαιτήσεις να υπάγονται στο σύνολό τους στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου στο οποίο εισάγονται (πχ απαιτήσεις 50000 και 40000 εισάγονται στο μονομελές πρωτοδικείο καθώς το σύνολό τους είναι 90000 ευρώ)

Γ) οι περισσότερες απαιτήσεις υπάγονται στην τοπική αρμοδιότητα του δικαστηρίου στο οποίο εισάγονται. Αυτή η προϋπόθεση πληρούται συνήθως αυτομάτως λόγω της αποκλειστικής ειδικής δωσιδικίας της συνάφειας (ΚΠολΔ 31).

Δ) οι περισσότερες απαιτήσεις υπάγονται στο ίδιο είδος διαδικασίας

Ε) δεν επιφέρεται σύγχυση των περισσότερων αιτήσεων πχ συρρέονται αγωγή διανομής με διεκδικητική αγωγή.

Αν δεν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις, τότε το δικαστήριο διατάσσει τον χωρισμό τους (ΚΠολΔ 218 παρ. 2). Η απόφαση πάντως που διατάσσει το χωρισμό των δικών δεν είναι οριστική. Επομένως, το δικαστήριο στο οποίο φέρεται προς εκδίκαση μια από τις αρχικώς σωρευθείσες αγωγές θα μπορούσε υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 246 ΚΠολΔ να διατάξει την ένωση των δικών, αν κρίνει ότι κακώς ερμηνεύθηκαν ή εφαρμόσθηκαν οι προϋποθέσεις της ΚΠολΔ 218.

Ειδικότερα η επικουρική σώρευση αγωγών: Εξάρτηση της αγωγής υπό αίρεση δεν είναι κατ' αρχάς δυνατή. Εξαίρεση θεμελιώνεται για την επικουρική επιβολή αιτήματος, υπό την αίρεση της απορρίψεως του κυρίως υποβαλλόμενου, ή για την επικουρική επίκληση νομικής βάσεως υπό την αίρεση της απορρίψεως της κυρίας (ΚΠολΔ 219 παρ. 1). Παραδεκτώς λοιπόν ο ενάγων ζητεί την ακύρωση της διαθήκης και επικουρικώς την αναγνώρισή του ως νόμιμου μεριδούχου ή θεμελιώνει την αγωγή του σε σχέση εξαρτημένης εργασίας

και επικουρικώς σε σχέση παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών. Το δικαστήριο θα εξετάσει υποχρεωτικώς το επικουρικό αίτημα ή την επικουρική νομική βάση της αγωγής μόνο αν απορρίψει το κύριο αίτημα ή την κύρια νομική βάση της αγωγής. Πάντως επιτρέπεται να διατάξει αποδείξεις για τη βασιμότητα του επικουρικού αιτήματος ή βάσης πριν αποφανθεί επί του κυρίου για λόγους οικονομίας της δίκης. Επίσης, αν εξετάσει το κύριο αίτημα και το κάνει δεκτό και εξετάσει το επικουρικό και το κρίνει απορριπτό, δεν δημιουργείται δεδικασμένο ως προς το απορριπτό επικουρικό αίτημα καθώς η εξέταση αυτή έγινε εκ του περισσού. Ισχύουν οι ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν και για την αντικειμενική σώρευση των αγωγών, εκτός από την προϋπόθεση της μη αντιφατικότητας των αιτημάτων ή των νομικών βάσεων. Είναι παραδεκτή η υποβολή κυρίου αιτήματος για αναγνώριση της άκυρης καταγγελίας μισθωτικής σχέσης και επικουρικό αίτημα αποζημίωσης για λόγω έγκυρης καταγγελίας. Επίσης, για το επικουρικό αίτημα δεν ισχύει η αρχή του συνυπολογισμού της αξίας των απαιτήσεων για να ευρεθεί το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο. Το δικαστήριο που είναι καθ' ύλην αρμόδιο για την εκδίκαση του κυρίου αιτήματος, είναι αρμόδιο και για την εκδίκαση του επικουρικού σε περίπτωση που το τελευταίο δεν ανήκει στην καθ' ύλην αρμοδιότητα ανώτερου δικαστηρίου. Για την κατά τόπον αρμοδιότητα ισχύει ότι το κατά τόπον αρμόδιο για το κύριο αίτημα είναι κατά τόπον αρμόδιο και για το επικουρικό αίτημα (ΚΠολΔ 31 και 47).

Η διάθεση του επίδικου αντικειμένου

ΚΠολΔ 225: Η επέλευση της εκκρεμοδικίας δεν στερεί από τους διαδίκους την εξουσία να μεταβιβάσουν το επίδικο πράγμα ή να συστήσουν εμπράγματο δικαίωμα επ' αυτού ή να διαθέσουν το επίδικο δικαίωμα.

Συνεπώς ο ενάγων μπορεί να μεταβιβάσει την κυριότητα του πράγματος το οποίο ζητεί με διεκδικητική αγωγή, κατά τη διάρκεια της δίκης. Παραμένει επομένως χωρίς σημασία το γεγονός της πιθανής απόρριψης της αγωγής. Η ανάληψη της

υποχρέωσης υπήρξε έγκυρη κατά το ουσιαστικό δίκαιο και η δημιουργούμενη λόγω της δικαστικής αποφάσεως αδυναμία εκπληρώσεως θα αντιμετωπισθεί με τα μέσα του ουσιαστικού δικαίου. Πάντως διάθεση εν επιδικία μπορεί να κάνει τόσο ο ενάγων όσο και ο εναγόμενος

Η μεταβίβαση του επίδικου αντικειμένου: **ΚΠολΔ 225 παρ. 2-3**: Η μεταβίβαση ή η επιβάρυνση του επίδικου αντικειμένου δεν επιφέρει καμιά μεταβολή στη δίκη. Ο μεταβιβάσας διάδικος εξακολουθεί να μετέχει στη δίκη ως μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος διάδικος, χωρίς να του αντιτάσσεται παραδεκτώς η έλλειψη νομιμοποίησης. Ούτε μεταβάλλεται το αίτημα της αγωγής ακόμα και αν η διάθεση προήλθε από την πλευρά του ενάγοντος.

Ο ειδικός διάδοχος παραμένει εκτός δίκης, έχοντας το δικαίωμα να ασκήσει παρέμβαση είτε κύριας αν θέλει να αναλάβει τη δίκη (ΚΠολΔ 79 παρ. 2) είτε πρόσθετης αν τάσσεται με το μέρος του μεταβιβάσαντος διαδίκου. Σε κάθε περίπτωση πάντως δεσμεύεται από το δεδικασμένο και την εκτελεστότητα της απόφασης που εκδίδεται μεταξύ των αρχικών διαδίκων (ΚΠολΔ 325 αριθ. 2, 919 αριθ. 1). Το δεδικασμένο δεν ισχύει μόνο σε περίπτωση που ο ειδικός διάδοχος απέκτησε το επίδικο από μη δικαιούχο πχ στην καλόπιστη κτήση κινητού από μη δικαιούχο.

Εισαγωγή της αγωγής προς συζήτηση

Προπαρασκευαστικές πράξεις

- 1) Η εγγραφή στο πινάκιο: εκεί εγγράφεται η αγωγή και κάθε άλλο εισαγωγικό δικόγραφο. Πρόκειται για βιβλίο με αριθμημένες σελίδες στο οποίο καταχωρίζονται οι υποθέσεις που θα συζητηθούν (ΚΠολΔ 226 παρ. 3). Η εγγραφή αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού της συζητήσεως ως διαδικαστικής πράξης. Εκεί σημειώνεται επίσης, αν η συζήτηση έγινε κατ' αντιμωλία ή ερήμην, αν αναβλήθηκε ή ματαιώθηκε (ΚΠολΔ 226 παρ. 4 εδ. Α). Μάλιστα στην περίπτωση αναβολής, η εγγραφή της

υποθέσεως στο πινάκιο της δικασίμου κατά το οποίο πρόκειται να συζητηθεί ισχύει ως κλήτευση όλων των διαδίκων (ΚΠολΔ 226 παρ. 4 εδ. Γ).

- 2) Κλήτευση του εναγομένου: Αποτελεί όρο της προδικασίας της αγωγής. Ο εναγόμενος πρέπει να κλητεύεται από το ενάγοντα που επισπεύδει τη δίκη (ΚΠολΔ 230 παρ. 2). Ειδικώς μάλιστα, όταν καλείται ο εναγόμενος στη συζήτηση της αγωγής η κλήτευσή του συνοδεύεται με αντίγραφο της αγωγής με την κάτω από αυτή πράξη προσδιορισμού της δικασίμου (ΚΠολΔ 229). Αυτό το δίπολο της επιδόσεως της αγωγής ως πράξεως ασκήσεως του ένδικου βοηθήματος και της κλητεύσεως ως όρου της νομιμότητας της συζητήσεως αφορά μόνο την πρώτη συζήτηση για την αγωγή. Αν αυτή ματαιωθεί τότε επιδίδεται μόνο νέα κλήτευση, όχι νέο αντίγραφο της αγωγής. Η προθεσμία κλητεύσεως είναι 60 μέρες πριν από τη συζήτηση εκτός αν ο καλούμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους διαμένει στο εξωτερικό ή είναι αγνώστου διαμονής, οπότε τρέπεται σε προθεσμία 90 ημερών (ΚΠολΔ 228).

Αν δεν τηρηθούν οι δύο αυτές προθεσμίες, η συζήτηση κηρύσσεται απαράδεκτη. Αν όμως παραστεί ο εκπροθέσμως κληθείς διάδικος το απαράδεκτο της συζητήσεως θα εξαρτηθεί από την εκ μέρους του τελευταίου επίκληση δικονομικής βλάβης.

Πρόσθετες διατυπώσεις για τη συζήτηση

Διατυπώσεις φορολογικού χαρακτήρα: πχ σε αγωγή έξωσης μισθωτή ακινήτου είναι απαράδεκτη η συζήτηση αν ο ενάγων δεν προσκομίσει πιστοποιητικό του οικονομικού εφόρου, ότι τα μισθώματα περιελήφθησαν στη δήλωση φόρου εισοδήματος του εκμισθωτή.

Η εγγραφή της αγωγής στα βιβλία διεκδικήσεων: Δραστικότερη είναι η δικονομική κύρωση αν αγωγή αναφερόμενη σε ακίνητα εμπραγμάτου ή μεικτού χαρακτήρα (πχ διεκδικητική αγωγή, αγωγή διανομής κλπ) δεν εγγραφεί μέσα σε 30 μέρες από την κατάθεσή της στα βιβλία

διεκδικήσεων του αρμόδιου υποθηκοφυλακείου (ΚΠολΔ 220 παρ. 1): η αγωγή απορρίπτεται αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτη. Κατ' εξαίρεση πρέπει να γράφονται οι αγωγές διαρρήξεως δικαιοπραξίας ως καταδολιευτικής όταν αφορούν ακίνητα.

Απόπειρα διευθέτησεως της διαφοράς

Α) Απόπειρα συμβιβασμού που επιχειρείται ενώπιον του ειρηνοδίκη είτε αυτεπαγγέλτως (έχει πέσει σε αχρησία λόγω του ότι η παράλειψη δεν επιφέρει καμιά κύρωση γι αυτόν-ΚΠολΔ 208) είτε κατόπιν πρωτοβουλίας του ενάγοντος που σκοπεύει να ασκήσει αγωγή (ΚΠολΔ 209) ενώπιον του κατά τρόπον ειρηνοδίκη, ακόμα και αν αυτός είναι καθ' ύλην αναρμόδιος επί της διαφοράς. Η όλη ρύθμιση δεν έχει επιφέρει αποτελέσματα.

Β) Απόπειρα συμβιβασμού κατόπιν της επέλευσης εκκρεμοδικείας και μέχρι την έκδοση τελεσίδικης απόφασης μεταξύ των διαδίκων και των πληρεξουσίων τους: Νομοθετικώς ρυθμίζεται στο άρθρο 214 Α ΚΠολΔ. Επίσης δεν προτιμάται από τους διαδίκους.

Γ) Δυνατότητες δικαστηρίου για συμβιβασμό: Ρυθμίζεται στην ΚΠολΔ 233. Αυτή προβλέπει ότι για διαφορές ιδιωτικού δικαίου για τις οποίες με βάση το ουσιαστικό δίκαιο επιτρέπεται συμβιβασμός και οι διάδικοι δικάζονται κατά αντιμωλία το δικαστήριο επιχειρεί συμβιβαστική λύση της διαφοράς. Η πράξη αυτή μπορεί να λάβει χώρα από την έναρξη της συζητήσεως έως την έκδοση τελεσίδικης απόφασης.

Δ) Διαμεσολάβηση: Προβλέπεται η ιδιωτική διαμεσολάβηση. Τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν να προσφύγουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης είτε πριν είτε μετά την έναρξη και καθ' όλη τη διάρκεια της εκκρεμοδικείας. Ο δε διαμεσολαβητής είναι τρίτο πρόσωπο σε σχέση με τους διαδίκους, κατ' επάγγελμα δικηγόρος. Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση διακόπτει την παραγραφή και την αποσβεστική προθεσμία ασκήσεως των αξιώσεων καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας της διαμεσολαβήσεως.

Η συζήτηση στο ακροατήριο

Είναι το διαδικαστικό στάδιο κατά το οποίο το δικαστήριο εκφωνεί την υπόθεση με τη σειρά που είναι γραμμένη στο πινάκιο (ΚΠολΔ 233 παρ. 1 εδ. Α) και εισέρχεται στην εκδίκασή της, ανεξάρτητα από το αν άρχισε ή όχι να εξετάζει την ουσία της (ΚΠολΔ 281). Υπήρξε επομένως συζήτηση της υποθέσεως έστω και αν η αγωγή απορρίφθηκε ως απαράδεκτη.

Βέβαια είναι δυνατόν η ίδια η συζήτηση να κηρυχθεί απαράδεκτη (πχ επί ερημοδικίας του εναγομένου που δεν κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα ΚΠολΔ 271 παρ. 1) ή να αναβληθεί (ΚΠολΔ 241 παρ. 1) ή να ματαιωθεί επειδή δεν μετέχουν σ αυτήν όλοι οι διάδικοι (ΚΠολΔ 260 παρ. 1). Σ αυτές τις περιπτώσεις δεν υπάρχει συζήτηση της υποθέσεως.

ΚΠολΔ 226: Ελλείψεις ή σφάλματα του πινακίου, ως προς τα στοιχεία των διαδίκων, των εκδικαζομένων υποθέσεων και τη σήμανσή του συμπληρώνονται κατά την εκφώνηση της υπόθεσης, ύστερα από προφορική αίτηση οποιουδήποτε διαδίκου.

Αφού η συζήτηση αποτελεί διαδικαστική πράξη, οι διάδικοι πρέπει να παρίστανται σ αυτή με τον πληρεξούσιο δικηγόρο τους ή δι' αυτού. Μόνο έτσι μπορεί να γίνει λόγος για παράσταση αυτών, δηλαδή για νόμιμη συμμετοχή τους στην συζήτηση. Πέρα από την παράσταση με δικηγόρο προϋποτίθεται και η κατάθεση προτάσεων όπου αυτές είναι υποχρεωτικές.

Ενόψει της αρχής της προφορικότητας η συζήτηση γίνεται προφορικά ενώπιον του δικαστηρίου που εκδίδει την απόφαση (ΚΠολΔ 243) και υπεύθυνος για την ομαλή διεξαγωγή της είναι ο δικαστής (ΚΠολΔ 236). Το δικαστήριο, επίσης, μπορεί να εκδώσει απόφαση διατάσσοντας την αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων στο ακροατήριο για την υποβολή ερωτήσεων και την παροχή διασαφήσεων σχετικών με την υπόθεση, όταν κατά τη μελέτη της ανακύπτουν αμφίβολα σημεία ως προς το ακριβές περιεχόμενο του ιστορικού της διαφοράς (ΚΠολΔ 245 παρ. 1)

ή να ζητήσει επανάληψη ήδη περατωμένης συζητήσεως για εξήγηση ή συμπλήρωση σημείων (ΚΠολΔ 254).

Ειδικώς οι προτάσεις περιέχουν τους πραγματικούς και νομικούς ισχυρισμούς των διαδίκων, τα μέσα επιθέσεως και άμυνας αυτών, την επίκληση και ανάλυση –υπό προϋποθέσεις δε και την απόκρουση- των αποδεικτικών μέσων καθώς εν τέλει και τις αιτήσεις ή ανταιτήσεις και την υποστήριξη ή απόκρουση αυτών. Οι προτάσεις του ενάγοντος μπορούν νόμιμα να περιέχουν ανάπτυξη ή συμπλήρωση της αγωγής με τη μορφή παραθέσεως των νομικών σκέψεων και επιχειρημάτων του χωρίς πάντως να επιφέρουν μεταβολή της ιστορικής βάσης ή του αιτήματος της αγωγής ενώ οι προτάσεις του εναγομένου κατά περίπτωση την απάντηση στην αγωγή, τις ενστάσεις και την ανταγωγή.

Η γραπτή προσθήκη των προτάσεων περιλαμβάνει την περαιτέρω ανάπτυξη των ίδιων προτάσεων ενώ η γραπτή αντίκρουση των προτάσεων περιλαμβάνει την αντίκρουση από νομικής και πραγματικής πλευράς των προτάσεων του εκάστοτε αντιδίκου. Προτάσεις καταθέτουν και οι υπόλοιποι συμμετέχοντες στη δίκη πχ οι παρεμβαίνοντες. Ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου η κατάθεση των προτάσεων πρέπει να γίνει 20 μέρες πριν τη δικάσιμο (ΚΠολΔ 237). Μαζί μ αυτές πρέπει να καταθέσουν αντίγραφο των προτάσεων ατελώς επικυρωμένο από τον πληρεξούσιο δικηγόρο του διαδίκου και με ποινή απαραδέκτου όλα τα αποδεικτικά μέσα και διαδικαστικά έγγραφα που επικαλούνται με τις προτάσεις τους. Οι αμοιβαίες αντικρούσεις γίνονται με προσθήκη στις προτάσεις η οποία κατατίθεται το αργότερο 15 μέρες πριν από τη δικάσιμο (ΚΠολΔ 237/245). Μετά την κατάθεση και της προσθήκης κλείνει ο φάκελος της δικογραφίας και ορίζεται εισηγήτης αυτής. Πάντως οι διάδικοι μπορούν ως τη δωδέκατη ώρα της όγδοης εργάσιμης μέρας από τη συζήτηση ή την αυτοψία ή από τη λήξη της προθεσμίας για την κατάθεση της γνωμοδότησης των πραγματογνωμόνων, να καταθέσουν προσθήκη στις προτάσεις τους, η οποία περιορίζεται στην αξιολόγηση των αποδείξεων και στην αντίκρουση των ισχυρισμών που προβλήθηκαν οψίμως κατά ΚΠολΔ 269 παρ. 2. Ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου

(υποχρεωτικά) και του ειρηνοδικείου (δυνητικά) η κατάθεση των προτάσεων μπορεί να γίνει κατά τη συζήτηση της υπόθεσης. Πάντως οι αυτοτελείς ισχυρισμοί προτείνονται προφορικά και όσοι εξ αυτών δεν περιέχονται στις προτάσεις καταχωρίζονται στα πρακτικά. Οι διάδικοι μπορούν να καταθέσουν προσθήκη στις προτάσεις τους έως τρεις εργάσιμες μέρες μετά τη συζήτηση αξιολογώντας τις αποδείξεις που διεξήχθησαν, προτείνοντας ισχυρισμούς και προσκομίζοντας ένορκες βεβαιώσεις, έγγραφα και γνωμοδοτήσεις κατά ΚΠολΔ 390 μόνο για την αντίκρουση ισχυρισμών που προτάθηκαν για πρώτη φορά κατά τη συζήτηση.

Σχετικά με την επανάληψη της συζητήσεως κατά ΚΠολΔ 254, αυτή θεωρείται συνέχεια της προηγούμενης (άρα και οι δύο μαζί αποτελούν στάδια της όλης συζήτησης) και κατά συνέπεια δεν απαιτείται η κατάθεση νέων προτάσεων ούτε η εκ νέου επίκληση των αποδεικτικών μέσων ή η επανυποβολή των ενστάσεων κατά ΚΠολΔ 240. Ο διάδικος που παρίσταται νομίμως σε ένα από τα δύο στάδια και απουσιάζει στο άλλο, δικάζεται και σ αυτό κατ' αντιμωλία. Στην επαναλαμβανόμενη συζήτηση οι διάδικοι κλητεύονται με την πρωτοβουλία ενός από αυτούς 30 τουλάχιστον μέρες πριν από αυτή και μπορούν να καταθέσουν σημείωμα γι αυτή πέντε μέρες πριν τη δικάσιμο για τα θέματα που θα συζητηθούν και προσθήκη έως τη δωδέκατη ώρα της 8^{ης} ημέρας από τη συζήτηση (ΚΠολΔ 237). Η υπόθεση εκδικάζεται από τον ίδιο δικαστή ή την ίδια σύνθεση δικαστών.

Κατά τη συζήτηση της υποθέσεως (η οποία διεξάγεται σε μια δικάσιμο), οι διάδικοι και οι νόμιμοι αντιπρόσωποί τους οφείλουν να εμφανισθούν αυτοπροσώπως, ενώ κατά ρητή πρόβλεψη του νόμου, η μη εμφάνιση του διαδίκου ή του νόμιμου αντιπροσώπου του στο ακροατήριο, αν είναι αδικαιολόγητη εκτιμάται ελεύθερα από το δικαστήριο. Ειδικότερα:

Ερημοδικία εναγομένου ΚΠολΔ 271

- Μη εμφάνιση κατά τη συζήτηση ή εμφάνιση και μη συμμετοχή παρά νόμιμη και εμπρόθεσμη κλήτευση
- οι αγωγικοί πραγματικοί ισχυρισμοί θεωρούνται ομολογημένοι και η αγωγή γίνεται δεκτή εφόσον κριθεί νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει αυτεπάγγελτα εξεταζόμενη ένσταση

Ερημοδικία ενάγοντος ΚΠολΔ 272

- Μη εμφάνιση κατά τη συζήτηση ή εμφάνιση και μη συμμετοχή παρότι η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια αυτού-Συζήτηση υποθέσεως και απόρριψη της αγωγής
- Μη εμφάνιση κατά τη συζήτηση ή εμφάνιση και μη συμμετοχή ενώ η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του εναγόμενου ή του κυρίως παρεμβαίνοντος ισχύει η ΚΠολΔ 271 και αν ερημοδικεί απορρίπτεται η αγωγή

Παρατηρήσεις

Επί ερημοδικίας ενάγοντος, αν ο εναγόμενος ασκήσει ανταγωγή με ιδιαίτερο δικόγραφο εφαρμόζεται πάλι η ΚΠολΔ 271. Αν η ανταγωγή ασκήθηκε με τις προτάσεις κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτησή της.

Επί ερημοδικίας παντός διαδικού η συζήτηση της υπόθεσης ματαιούται.

Η ερημοδικία του κυρίως παρεμβαίνοντος λογίζεται ως ερημοδικία ενάγοντος (ΚΠολΔ 274). Άρα εφαρμόζεται επ αυτής η ΚΠολΔ 272.

Ερημοδικία ή εμφάνιση προσθέτως παρεμβαίνοντος (ΚΠολΔ 274)

Ερημοδικία ή εμφάνιση προσθέτως παρεμβαίνοντος

- Μη εμφάνιση κατά τη συζήτηση ή εμφάνιση και μη συμμετοχή, η διαδικασία προχωρεί σαν να μην είχε ασκηθεί η πρόσθετη παρέμβαση
- Εμφάνιση αυτού και α) απουσία των διαδίκων εφαρμόζονται οι ΚΠολΔ 271, 272 β) απουσία αυτού υπέρ του οποίου έγινε η παρέμβαση η υπόθεση συζητάται μεταξύ διαδίκου και παρεμβαίνοντος ερήμην του απουσιάζοντος. Οι επωφελείς πάντως πράξεις του παρεμβαίνοντος ωφελούν τον απουσιάζοντα υπέρ ου η παρέμβαση
- Εμφάνιση αυτού κατόπιν ανάληψης της δίκης και απουσίας του εφαρμόζονται οι διατάξεις για την ερημοδικία αυτού υπέρ του οποίου παρενέβη

Ερημοδικία επί προσεπικλήσεως υπόχρεων για αποζημίωση (ΚΠολΔ 277)

Αν κατά τη συζήτηση ελλείπουν (-ει):

- Α) και ο προσεπικαλέσας και οι προσεπικληθέντες δικάζονται όλοι ερήμην
- Β) οι προσεπικληθέντες και εμφανιστούν οι κύριοι διάδικοι συζητείται η υπόθεση κατ' αντιμωλία για τους δεύτερους και ερήμην για τους πρώτους
- Γ) ο προσεπικαλέσας και εμφανιστούν οι προσεπικληθέντες οι δεύτεροι έχουν δικαίωμα άσκησης παρέμβασης ή δικαίωμα λήψης της θέσεως κυρίου διαδίκου. Στην δεύτερη περίπτωση δικάζει ερήμην τον προσεπικαλέσαντα και λογίζεται ότι δεν έχει ασκηθεί η πρόσθετη παρέμβαση

Σε περίπτωση εμφάνισης όλων διαδίκων και προσεπικληθέντων: Οι προσεπικληθέντες μπορούν να αρνηθούν την προσεπικλήση και να ασκήσουν απλώς παρέμβαση ή να πάρουν τη θέση εκείνου που τους προσεπικάλεσε και να συζητήσουν την υπόθεση με τον αντίδικο. Όταν λάβουν τη θέση του προσεπικαλέσαντος

(ΚΠολΔ 278), χάνουν το δικαίωμα να αμφισβητήσουν την υποχρέωση για αποζημίωση και η συζήτηση διεξάγεται μεταξύ αυτών και των αντιδίκων. Ο προσεπικαλέσας τίθεται εκτός δίκης. Η απόφαση πάντως ισχύει τόσο για τον προσεπικαλέσαντα όσο και για τους προσεπικληθέντες. Πάντως επί ομοδίκων, οι απουσιάζοντες προσεπικληθέντες εκπροσωπούνται από τους παριστάμενους ομοδίκους τους (ΚΠολΔ 77,87).

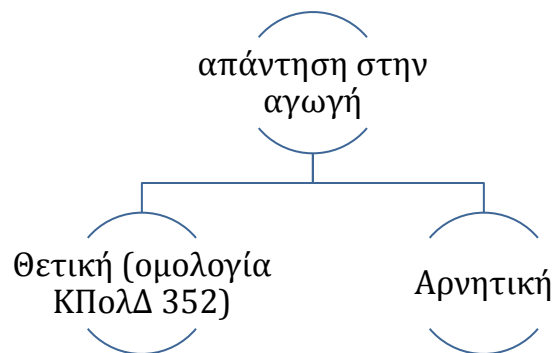
Η απάντηση στην αγωγή

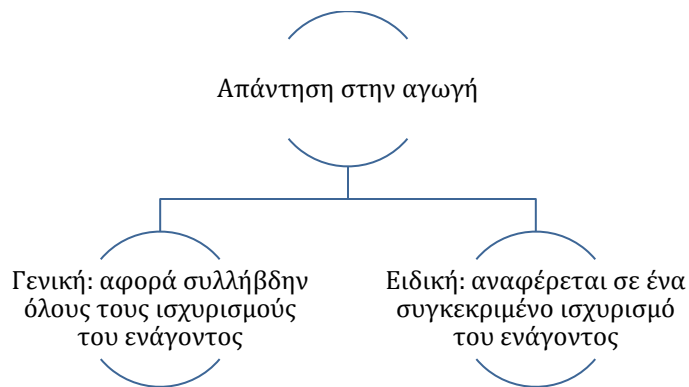
Τα μέσα άμυνας και απολογίας του εναγομένου στην αγωγή είναι η απάντηση στην αγωγή, η ένσταση και η ανταγωγή. Ειδικότερα:

Απάντηση στην αγωγή

ΚΠολΔ 261: Καθιερώνεται το δικονομικό βάρος κάθε διαδίκου να απαντά στους πραγματικούς ισχυρισμούς του αντιδίκου του.

Αντικείμενο της απαντήσεως είναι η θέση του διαδίκου ως προς την ιστορική βάση της αγωγής, ως προς το αν οι ισχυρισμοί του ενάγοντος είναι ή όχι αληθείς.

Επί ομολογίας ο εναγόμενος δέχεται ότι οι αγωγικοί ισχυρισμοί είναι αληθείς άρα αυτοί εφεξής ανήκουν στο μη αμφισβητούμενο πραγματικό υλικό της δίκης. Επί αρνήσεως της αγωγής, οι ισχυρισμοί του ενάγοντος ανήκουν στην αποδεικτέα ύλη του δικαστικού αγώνα.

Αρκεί η προβολή γενικής άρνησης εκ μέρους του εναγομένου. Πάντως, η επιλογή του εναγομένου να αρνηθεί γενικώς και όχι ειδικώς, δίδει την ελεγχόμενη αναιρετικά ευχέρεια στο δικαστήριο, εκτιμώντας τη σύνολη δικονομική του συμπεριφορά να θεωρήσει ότι συνάγεται ομολογία του ως προς συγκεκριμένους αγωγικούς ισχυρισμούς.

Ειδικά επί αρνήσεως της αγωγής: Αμφισβητείται η αλήθεια των πραγματικών ισχυρισμών του ενάγοντος. Όμως αυτή αμφισβητείται απλώς με την αρνητική απάντηση ότι οι ισχυρισμοί δεν ισχύουν, όχι με την προβολή ενός άλλου ισχυρισμού που καταρρίπτει αυτόν του ενάγοντος. Άρα η αρνητική απάντηση στην αγωγή είναι απάντηση μέσω μη αυτοτελών πραγματικών ισχυρισμών, δηλαδή ισχυρισμών οι οποίοι δεν επιφέρουν την εφαρμογή κάποιου κανόνα δικαίου που αντικρούει και καταρρίπτει την εφαρμογή κανόνα δικαίου που επικαλείται ο ενάγων (εύλογο είναι λοιπόν ότι η αγωγή αποτελείται από αυτοτελείς πραγματικούς ισχυρισμούς). Συνεπώς, με την άρνηση της αγωγής, αμφισβητούνται οι προϋποθέσεις της εφαρμογής ορισμένου κανόνα δικαίου. Άρα ανατρέχουμε στο πραγματικό του κανόνα δικαίου που επικαλείται ο ενάγων και βλέπουμε αν ο ισχυρισμός του εναγομένου αντικρούει κάποιο από τα ουσιώδη στοιχεία αυτού ή όχι. Άρα, αποτελεί αρνητικό ισχυρισμό του

εναγομένου, το ότι δεν υπήρξε υπαίτιος της αδικοπραξίας, αφού η υπαιτιότητα αποτελεί στοιχείο της ΑΚ 914.

Η άρνηση διακρίνεται περαιτέρω σε απλή και αιτιολογημένη. Η απλή άρνηση ταυτίζεται με το σκέτο όχι, πχ ο εναγόμενος αμφισβητεί ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις της τακτικής χρησικτησίας. Αιτιολογημένη είναι η άρνηση όταν ο ισχυρισμός εμπλουτίζεται και με επί πλέον επιχειρήματα για να δειχθεί είτε ότι τα αμφισβητούμενα γεγονότα δεν έλαβαν χώρα ή δεν γνωρίζουν την νομική αξιολόγηση που τους αποδίδεται. Για παράδειγμα, ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι κύριος του επίδικου αντικειμένου ήταν όταν ασκήθηκε η αγωγή τρίτο πρόσωπο αρνείται αιτιολογημένα την κυριότητα του ενάγοντος (αμφισβήτηση γεγονότων) και όταν ο εναγόμενος αντιτάσσει ότι έλαβε ένα χρηματικό ποσό από τον ενάγοντα όχι ως δάνειο αλλά ως δωρεά δικαιολογεί σε διάφορη νομική αξιολόγηση τον αρνητικό του ισχυρισμό.

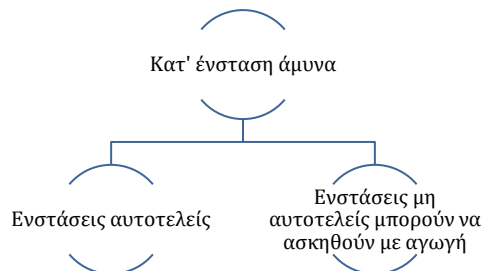
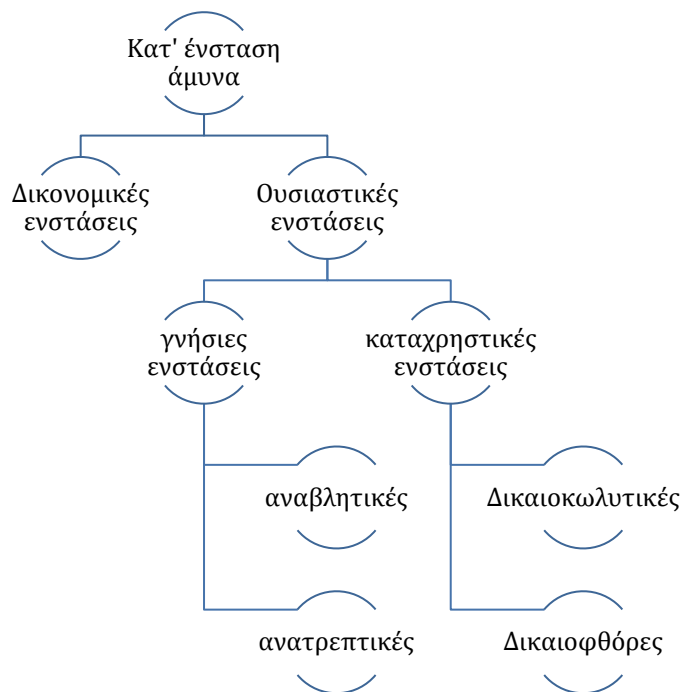
Η κατ' ένσταση άμυνα

Συνιστά ένα αμυντικό ένδικο βοήθημα βάσει του οποίου ο εναγόμενος αμύνεται εισάγοντας στη δίκη, άλλους νέους αυτοτελείς (δηλαδή επισύρουν την εφαρμογή κανόνα δικαίου) πραγματικούς ισχυρισμούς διαφορετικούς και αντίθετους αυτών που αποτέλεσαν τη βάση της αγωγής. Ο κανόνας δικαίου τον οποίο θέλει να αποδείξει ότι εφαρμόζεται στην περίπτωση ο εναγόμενος μπορεί να ανήκει είτε στο ουσιαστικό είτε στο δικονομικό δίκαιο. Έτσι κάνουμε λόγο για δικονομικές ενστάσεις (ένσταση εκκρεμοδικίας ή δεδικασμένου οι οποίες οδηγούν σε αποτροπή της συζήτησης της αγωγής και απόρριψη της αγωγής αντίστοιχα) και ουσιαστικές ενστάσεις (έχουν ως συνέπεια ότι το επίδικο δικαίωμα είτε δεν υφίσταται είτε υφίσταται αλλά δεν μπορεί να ασκηθεί ή μπορεί να υποστεί άλλου είδους αλλοίωση). Αυτοί οι ισχυρισμοί αποτελούν την ιστορική βάση της ενστάσεως (ΚΠολΔ 262 παρ. 1) και πρέπει να εκτίθενται με όσα στοιχεία είναι απαραίτητα για την εξατομίκευσή τους. Ειδάλλως η ένσταση θα απορριφθεί ως αόριστη. Αναγκαίο επίσης στοιχείο είναι η υποβολή αιτήματος συνισταμένου στη

βούληση του εναγομένου να εκδοθεί υπέρ αυτού απόφαση ορισμένου περιεχομένου.

Η προβολή ενστάσεων γεννά για τον ενάγοντα το δικονομικό βάρος της απαντήσεως σ αυτές, είτε αρνούμενός τις είτε προβαίνοντας σε ομολογία. Έχει επίσης όμως τη δυνατότητα να προβάλλει εναντίον τους άλλη ένσταση (αντένσταση), ιστορική βάση της οποίας θα είναι αντίπαλος αυτοτελής ισχυρισμός, με συνέπειες που μπορούν εν γένει να αναιρούν τους ισχυρισμούς που πρότεινε ο εναγόμενος. Ο εναγόμενος με τη σειρά του μπορεί να απαντήσει με επαντένσταση, ο ενάγων να απαντήσει ξανά και ούτω καθεξής.

Διακρίσεις της κατ' ένσταση άμυνας

Παρατηρήσεις

Στο πεδίο των ουσιαστικών ενστάσεων είδαμε ότι γίνεται διάκριση μεταξύ γνήσιων και καταχρηστικών ενστάσεων.

Ως καταχρηστικές ενστάσεις νοούνται οι αυτοτελείς πραγματικοί ισχυρισμοί που σκοπό έχουν να δείξουν ότι κατ' εφαρμογή ορισμένου κανόνα δικαίου, διάφορου αυτού που επικαλείται ο ενάγων, το δικαίωμα κατά του οποίου στρέφονται δεν υφίσταται είτε γιατί δεν μπόρεσε να παραγάγει τις συνέπειές του (δικαιοκωλυτικές καταχρηστικές ενστάσεις) είτε γιατί γεννήθηκε μεν πλην όμως μεταγενέστερα αποσβέστηκε (δικαιοφθόρες καταχρηστικές ενστάσεις).

Περιπτωσιολογία

Δικαιοκωλυτική ένσταση: Ο ισχυρισμός περί ελλείψεως υπαιτιότητας ως προς την άμυνα για την μη εκπλήρωση της παροχής λόγω σύμβασης. Η υπαιτιότητα δεν αποτελεί όρο του πραγματικού της διατάξεως ΑΚ 335 περί αδυναμίας εκπληρώσεως και έτσι δεν μπορεί να γίνει λόγος για άρνηση στην αγωγή αλλά για κατ' ένσταση άμυνα. Με την προβολή της ελλείψεως υπαιτιότητας, ο εναγόμενος θέλει να θέσει σε εφαρμογή είτε την ΑΚ 336 περί απαλλαγής από υποχρέωση λόγω ανυπαίτιας αδυναμίας εκπληρώσεως είτε την ΑΚ 342 περί μη υπερημερίας.

Δικαιοφθόρος ένσταση: απόσβεση ενοχής (ΑΚ 416, 419, 421 περί καταβολής, δόσης ή υπόσχεσης αντί καταβολής, και άφεσης χρέους).

Ως γνήσιες ενστάσεις λογίζονται οι αυτοτελείς ισχυρισμοί που θεμελιώνουν την ύπαρξη ενός δικαιώματος του εναγομένου το οποίο αντιτάσσεται κατά άλλου ασκούμενου δικαιώματος και παραλύει οριστικά ή πρόσκαιρα την ενέργειά του (αντίθετο δικαίωμα). Άρα οι ισχυρισμοί οι θεμελιωτικοί γνήσιας ενστάσεως οδηγούν σε αδυναμία του υφιστάμενου δικαιώματος να παραγάγει τις έννομες συνέπειές του. Οι γνήσιες ενστάσεις διακρίνονται σε αναβλητικές και

ανατρεπτικές ανάλογα με το αν αποτρέπουν την ισχύ του δικαιώματος προσωρινά ή οριστικά.

Περιπτώσιολογία

Αναβλητική ένσταση: επίσχεση (ΑΚ 325)

Ανατρεπτική ένσταση: ένσταση παραγραφής (ΑΚ 272 παρ. 1). Η παραγραφή δεν λαμβάνεται υπόψη από το δικαστήριο αυτεπάγγελα (ΑΚ 277)

Ισχυρισμοί περί διαπλάσεως δικαιώματος: Οι αυτοτελείς ισχυρισμοί της κατηγορίας αυτής προτείνονται για την εφαρμογή κανόνα δικαίου θεμελιωτικού διαπλαστικού δικαιώματος που είτε αλλοιώνουν το ασκούμενο δικαίωμα (πχ δικαίωμα μειώσεως της ποινικής ρήτηρας ΑΚ 409) είτε το καταργούν (πχ πρόταση ανταπαιτήσεως σε συμψηφισμό ΑΚ 440). Η άσκηση του διαπλαστικού δικαιώματος γίνεται κατ'ένσταση και επιφέρει πλήρως τα διαπλαστικά της αποτελέσματα. Δεν κάνουμε λόγο για ένσταση κατά το ουσιαστικό δίκαιο απλώς για άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος μέσω ενστάσεως.

Γενικά: Οι ενστάσεις δεν αναπληρούν την απάντηση στην αγωγή και δεν επιτρέπεται η προβολή ενστάσεων που αντιφάσκουν μεταξύ τους ως προς την απάντηση.

Η ανταγωγή

Ανταγωγή είναι η αγωγή, η οποία ασκείται από τον εναγόμενο κατά του ενάγοντος (ΚΠολΔ 268 παρ. 1) και εισάγεται προς συνεκδίκαση με τον εκκρεμή αγωγή. Μ αυτή δεν ζητείται η απόρριψη της αγωγής αλλά η παραδοχή του αιτήματος του αντενάγοντος. Είναι ένα επιθετικό ένδικο βοήθημα. Για την παραδεκτή άσκηση ανταγωγής απαιτούνται οι εξής προϋποθέσεις:

Α) Ταυτότητα προσώπων, δηλαδή υποκειμένων της δίκης επί της αγωγής και της ανταγωγής (ΚΠολΔ 268 παρ. 1). Όταν πάντως στην εκκρεμή δίκη υφίσταται ενεργητική ή παθητική αναγκαία ομοδικία η ανταγωγή ασκείται από όλους ή

εναντίον όλων (ΚΠολΔ 268 παρ. 2) (αυτό δεν ισχύει για την απλή ομοδικία).

Β) Ταυτότητα διαδικασίας ως προς την εκδίκαση αγωγής και ανταγωγής (ΚΠολΔ 268 παρ. 3).

Γ) Καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η αγωγή προς εκδίκαση της ανταγωγής (ΚΠολΔ 34). Πάντως γίνεται δεκτή η άσκηση ανταγωγής υπαγόμενης στο μονομελές πρωτοδικείο ή το ειρηνοδικείο στο πολυμελές πρωτοδικείο, όταν η αγωγή υπάγεται στο τελευταίο. Το αντίθετο δεν γίνεται δεκτό.

Παρατηρήσεις

Ουσιαστική συνάφεια μεταξύ δικαιωμάτων που ασκούνται με την αγωγή και την ανταγωγή δεν απαιτείται. Επομένως σε δίκη για αναγνώριση της κυριότητας ακινήτου, παραδεκτώς ο εναγόμενος ασκεί ανταγωγή με αίτημα την επιστροφή του ληξιπρόθεσμου δανείου.

Η τοπική αρμοδιότητα του δικαστηρίου για την ανταγωγή καθορίζεται από την τοπική αρμοδιότητα για την αγωγή (ΚΠολΔ 34). Η ανταγωγή ασκείται στο δικαστήριο αυτό ακόμα και αν ασκούμενη αυτοτελώς ως αγωγή θα υπαγόταν σε άλλη, αποκλειστική ή συντρέχουσα δωσιδικία.

Άσκηση ανταγωγής

Η ανταγωγή ασκείται είτε με χωριστό δικόγραφο είτε με τις προτάσεις. Ειδικότερα:

Α) Ανταγωγή ασκούμενη με χωριστό δικόγραφο ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου πρέπει να επιδοθεί τουλάχιστον 30 ημέρες πριν από τη συζήτηση. Ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου και του ειρηνοδικείου το δικόγραφο της ανταγωγής πρέπει να επιδοθεί τουλάχιστον 8 εργάσιμες μέρες πριν από τη συζήτηση.

Β) Η ανταγωγή ασκούμενη με τις προτάσεις πρέπει να κατατίθεται τουλάχιστον 30 ημέρες πριν από τη συζήτηση ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου και 8 εργάσιμες μέρες πριν από τη συζήτηση ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου

και του ειρηνοδικείου. Συνεπώς, αν η κατάθεση προτάσεων δεν είναι υποχρεωτική, η άσκηση ανταγωγής γίνεται παραδεκτά και προφορικά (ΚΠολΔ 268 παρ. 4). Η ασκούμενη πάντως με τις προτάσεις ανταγωγή έχει παρεπόμενο χαρακτήρα έναντι της αγωγής. Αν λείπει ο ενάγων ή δεν παρίσταται νομίμως, η ανταγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη (ΚΠολΔ 272).

Είναι δυνατή και η άσκηση επικουρικής ανταγωγής (ΚΠολΔ 219). Σ αυτή την περίπτωση ο εναγόμενος ασκεί ανταγωγή υπό την αίρεση ότι η αγωγή θα γίνει δεκτή (ορισμένες φορές και ότι θα απορριφθεί πχ επί αγωγής για αναγνώριση κυριότητας του ενάγοντος ασκείται παραδεκτώς επικουρική ανταγωγή από τον εναγόμενο για την περίπτωση που απορριφθεί η αγωγή, ώστε να μην κριθεί μόνο ότι ο ενάγων δεν είναι κύριος έναντι του εναγομένου αλλά στην περίπτωση αυτή και ότι ο εναγόμενος είναι κύριος έναντι του ενάγοντος). Αν στην περίπτωση αυτή η αγωγή απορριφθεί η ανταγωγή δεν εξετάζεται ανεξάρτητα από τον τρόπο ασκήσεώς της.

Διακοπή και επανάληψη της δίκης

Γνώρισμα της διακοπής της δίκης είναι η αδράνεια της διαδικασίας ενόσω εκκρεμεί η εκκρεμοδικία. Αντιπαραβάλλεται από την αναστολή και την ματαίωση της δίκης. Η αναστολή διατάσσεται κατά την κρίση του δικαστηρίου για ορισμένους λόγους (ΚΠολΔ 249) και η ματαίωση εξαρτάται από την επιλογή των δύο διαδίκων να μην παραστούν κατά τη συζήτηση της υποθέσεως. Η διακοπή της δίκης όμως, συναρτάται προς αιφνίδια περιστατικά που καθιστούν αντικειμενικώς αδύνατη ή επικίνδυνη την περαιτέρω πρόοδο της διαδικασίας. Η διακοπή προβλέπεται επίσης για συγκεκριμένους λόγους (ΚΠολΔ 286). Αυτοί είναι: Α) θάνατος του διαδίκου ή του νόμιμου αντιπροσώπου του ή άλλη μεταβολή στο πρόσωπό τους που επηρεάζει την ικανότητά τους προς δικαστική παράσταση (πχ ενηλικίωση τέκνου στη διάρκεια της δίκης)

Β) Αποκατάσταση κληρονομιάς (ΑΚ 1941) ή κληροδοσίας (ΑΚ 2009) εφόσον το αντικείμενο της δίκης εμπίπτει στην αποκαθιστάμενη περιουσία

Γ) Κήρυξη διαδίκου σε πτώχευση

Δ) Θάνατος ή άλλο γεγονός που επηρεάζει την ικανότητα προς το δικολογείν του δικαστικού πληρεξουσίου του διαδίκου, εκτός αν είχαν διορισθεί περισσότεροι πληρεξούσιοι δικηγόροι

Η δίκη πάντως, ακόμα και αν επέλθει έστω ένας από τους παραπάνω λόγους, δεν διακόπτεται αυτοδικαίως. Πρέπει ο διάδικος στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει λόγος διακοπής της δίκης να ενημερώσει (ΚΠολΔ 287) τον αντίδικό του. Πάντως σε περίπτωση αναγκαίας ομοδικίας, η εμφάνιση λόγου διακοπής στο πρόσωπο ενός ομοδίκου οδηγεί στην διακοπή της δίκης για όλους τους ομοδίκους από τη γνωστοποίηση (ΚΠολΔ 288). Αυτό δεν ισχύει επί απλής ομοδικίας. Η γνωστοποίηση αποτελεί τυπική διαδικαστική πράξη. Χωρεί με επίδοση δικογράφου, με προφορική δήλωση στο ακροατήριο ή κατά την επιχείρηση διαδικαστικής πράξης εκτός ακροατηρίου (πχ διεξαγωγή απόδειξης), όχι όμως με εξώδικη δήλωση. Στη δήλωση προβαίνει το πρόσωπο το οποίο δικαιούται την διακοπή ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του διαδίκου στο όνομα του οποίου επήλθε ο λόγος της διακοπής (ΚΠολΔ 287 παρ. 2).

Η εκκρεμής δίκη διακόπτεται και κάθε διαδικαστική πράξη εκτός από την έκδοση δικαστικής αποφάσεως είναι πλέον άκυρη (ΚΠολΔ 289, 159 αριθ. 1). Η δικονομική όμως ακυρότητα επέρχεται μόνο κατ' ένσταση του διαδίκου (ΚΠολΔ 160 παρ. 1). Πάντως δεν επέρχεται ακυρότητα, αν τη διαδικαστική πράξη επιχείρησε ο διακόπτων διάδικος ή την ενέκρινε. Ειδικά ο θάνατος διαδίκου επιφέρει από την επέλευσή του και ανεξάρτητα από το αν διεκόπη η δίκη συνέπεια αυτού, διακοπή των δικονομικών προθεσμιών (ΚΠολΔ 146 παρ. 1) (τρέχουν εκ νέου από την αρχή οι προθεσμίες).

Αφού η δίκη διακοπεί, χωρεί επανάληψή της, εκούσια ή αναγκαστική. Εκούσια είναι η επανάληψη που γίνεται με δήλωση του διαδίκου υπέρ του οποίου επήλθε η διακοπή (ΚΠολΔ 290). Η δήλωση είναι είτε ρητή ή σιωπηρή (πχ επίδοση κλήσεως προς συζήτηση). Το πρόσωπο που προβαίνει σε δήλωση επαναλήψεως μπορεί πάντως να κληθεί να αποδείξει σε περίπτωση που αμφισβητείται από τον αντίδικό του την ιδιότητα βάσει της οποίας συνεχίζει τη δίκη πχ ότι είναι κληρονόμος του θανόντος διαδίκου.

Η επανάληψη είναι αναγκαστική όταν σε αυτή προβαίνει ο αντίδικος του διαδίκου υπέρ του οποίου επήλθε η διακοπή. Η αίτηση γίνεται με κατάθεση δικογράφου στην γραμματεία του δικαστηρίου που εκδικαζόταν αρχικά η υπόθεση και επίδοση στο πρόσωπο που δικαιούται να τη συνεχίσει και τους αναγκαίους ομοδίκους αυτού (ΚΠολΔ 291 εδ. Α). Σε κάθε περίπτωση η δίκη επαναλαμβάνεται μέσα σε 30 μέρες μετά την κοινοποίηση της προσκλήσεως (ΚΠολΔ 291 παρ. 2).

Κατάργηση και περάτωση της δίκης

Επί καταργήσεως της δίκης, η εκκρεμοδικία παύει να υφίσταται. Τρόποι καταργήσεως είναι οι εξής:

Ειδικότερα:

Ο δικαστικός συμβιβασμός: Είναι η συμφωνία των διαδίκων, με την οποία αυτοί, με αμοιβαίες υποχωρήσεις λύουν τη διαφορά και καταργούν τη δίκη. Ο συμβιβασμός των διαδίκων κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας συνιστά περίπτωση της συμβάσεως του συμβιβασμού κατά την ΑΚ 871. Γι αυτό και επιτρέπεται μόνο αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου για την έγκυρη κατάρτιση τη σύμβασης αυτής (ΚΠολΔ 293 παρ. 1 εδ. Α), απαιτείται συνεπώς να αναφέρεται σε αντικείμενο δεκτικό διαθέσεως.

Επιφέρει αυτοδίκαιη κατάργηση της δίκης χωρίς έκδοση δικαστικής απόφασης (ΚΠολΔ 293 παρ. 1 εδ. Β), άρα ανήκει στις δικονομικές συμβάσεις. Άρα το πρόσωπο που τον συνάπτει πρέπει να έχει ικανότητα δικαστικής παραστάσεως. Συνολικά αποτελεί διφυή πράξη μετέχουσα του ουσιαστικού και του δικονομικού δικαίου. Γίνεται με δήλωση ενώπιον του δικαστηρίου που καταχωρίζεται στα πρακτικά, ενώπιον του εντεταλμένου δικαστή που διεξάγει αποδείξεις ή ενώπιον συμβολαιογράφου (ΚΠολΔ 293 εδ. Β). Συμβιβασμός με ιδιωτικό έγγραφο είναι εξώδικος και επιφέρει μόνο τα ουσιαστικά του αποτελέσματα, όχι τα δικονομικά. Πάντως, σ αυτή την περίπτωση, θεμελιώνεται οψιγενής ισχυρισμός των διαδίκων ο οποίος προτείνεται κατά την επόμενη στάση της δίκης και υποχρεώνει το δικαστήριο να προσαρμόσει την απόφασή του προς τη νέα ουσιαστική ρύθμιση.

Εννοείται ότι ο συμβιβασμός πρέπει να επιτευχθεί σε διαδικαστικό στάδιο πριν την περάτωση της συζήτησης και αναμονής προς έκδοση αποφάσεως. Ειδάλλως, απόφαση θα εκδοθεί καίτοι υπάρχει συμβιβασμός. Σ αυτή την περίπτωση, ο συμβιβασμός θα καθορίζει εφεξής τα ουσιαστικά δικαιώματα των διαδίκων, ενδεχομένως υπερισχύοντας της αποφάσεως. Δεν περιβάλλεται ισχύ δεδικασμένου. Δεν αποκλείεται συνεπώς νέα δίκη με αντικείμενο το δικαίωμα για το οποίο κατάρτισθηκε ο συμβιβασμός. Πάντως σε περίπτωση νέας δίκης, εφόσον γίνει επίκληση του συμβιβασμού θα απορριφθεί ως αβάσιμη η αγωγή που προηγουμένως είχε

παραιτηθεί μέσω του συμβιβασμού από δικαιώματα του τα οποία τώρα ασκεί μέσω της νέας αγωγής. Τα πρακτικά του δικαστηρίου που περιέχουν συμβιβασμό ή το συμβολαιογραφικό έγγραφο που καταρτίστηκε γι αυτόν αποτελούν εκτελεστούς τίτλους (ΚΠολΔ 904).

Σχετικά με τα ελαττώματα του δικαστικού συμβιβασμού: Αν αυτός παρουσιάζει ελαττώματα υπό την ιδιότητά του ως διαδικαστικής πράξης (πχ δεν καταρτίστηκε ενώπιον συμβολαιογράφου που έχει την έδρα του στην περιφέρεια του εκδικάζοντος δικαστηρίου) είναι άκυρος (ΚΠολΔ 159), δεν παράγει δικονομικά αποτελέσματα και κρίνεται ως εξώδικος. Αν αυτός παρουσιάζει ελαττώματα ως σύμβαση ουσιαστικού δικαίου (πχ έλλειψη συμφωνίας) δεν παράγει δικονομικά αποτελέσματα. Και στις δύο περιπτώσεις δεν επέρχεται κατάργηση της εκκρεμοδικίας.

Παραίτηση από την αγωγή: Είναι γενικώς η μονομερής διαδικαστική πράξη, με την οποία ο διάδικος δηλώνει ότι επιθυμεί να αναιρεθούν οι έννομες συνέπειες της αγωγής που άσκησε. Νοείται όχι μόνο ως παραίτηση από τις διαδικαστική πράξη της άσκησης αλλά και ως παραίτηση από το δικαίωμα που ασκείται με την αγωγή. Απαιτείται ειδική πληρεξουσιότητα του δικαστικού αντιπροσώπου για να προχωρήσει σ αυτή την κίνηση (ΚΠολΔ 98). Έτσι αντιπαραβάλλεται από την:

Ανάκληση της αγωγής: Είναι η παραίτηση απλώς από τις διαδικαστική πράξη που ενήργησε ο ενάγων χωρίς παραίτηση από το δικαίωμα που ασκήθηκε μέσω αυτής (άρα μπορεί να επανέλθει με νέα αγωγή, καθώς θεωρείται ότι η προγενέστερη αγωγή ουδέποτε ασκήθηκε ΚΠολΔ 295 παρ. 1).

Ο ενάγων μπορεί να ανακαλέσει την αγωγή του ή να παραιτηθεί από αυτή οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας δίκης (όχι όσο τρέχει προθεσμία για την άσκηση ένδικων μέσων), χωρίς να απαιτείται συναίνεση του εναγομένου. Αν όμως παραιτηθεί

μετά το χρονικό σημείο που ο εναγόμενος έχει προχωρήσει στην προφορική συζήτηση στην ουσία της υπόθεσης, η παραίτηση ή η ανάκληση θεωρείται απαράδεκτη, αν ο εναγόμενος προβάλλει αντιρρήσεις περί εννόμου συμφέροντος περάτωσης της δίκης (ΚΠολΔ 294).

Τόσο επί παραίτησης από την αγωγή όσο και επί ανάκλησης, η εκκρεμοδικία ανατρέπεται αναδρομικά χωρίς ειδική απόφαση του δικαστηρίου. Δεν μας αφορά αν ο ανακαλών διάδικος είναι κύριος του δικαιώματος του οποίου την άσκηση μέσω αγωγής ανακαλεί. Αντίθετα μας αφορά επί παραιτήσεως από την αγωγή. Τότε πρέπει να έχει εξουσία διαθέσεως του δικαιώματος (ΚΠολΔ 296 εδ. Α).

Ο ανακαλών ενάγων μπορεί όπως είπαμε να επανέλθει με νέα αγωγή. Πάντως τότε ο εναγόμενος μπορεί να αρνηθεί να απαντήσει σ αυτή, μέχρι ο ενάγων να καλύψει τα έξοδα της πρώτης δίκης (ΚΠολΔ 295 παρ. 2) τα οποία τον βαρύνουν ως παραιτούμενο (ΚΠολΔ 188 παρ. 1).

Ως μερική ανάκληση της αγωγής θεωρείται ο περιορισμός του αιτήματος. Η παραίτηση και η ανάκληση ως έννοιες ισχύουν για όλες τις διαδικαστικές πράξεις.

Αποδοχή της αγωγής: Είναι η αναγνώριση εκ μέρους του εναγομένου, ολικά ή εν μέρει, του δικαιώματος του ενάγοντος που έχει ασκηθεί μέσω της αγωγής (ΚΠολΔ 298 εδ. Α). Αποτελεί μονομερή διαδικαστική πράξη και επιχειρείται εγκύρως χωρίς την συμφωνία του ενάγοντος. Πρέπει πάντως ο αποδεχόμενος να έχει εξουσία διαθέσεως του δικαιώματος κατά το ουσιαστικό δίκαιο. Η αποδοχή επιχειρείται ρητά ή σιωπηρά (ΚΠολΔ 298 εδ. Β). Όπως και επί παραίτησης από το δικαίωμα άσκησης της αγωγής, ο δικαστικός πληρεξούσιος που επιχειρεί τη διαδικαστική πράξη της αποδοχής πρέπει να έχει ειδική πληρεξουσιότητα κατά ΚΠολΔ 98. Η αποδοχή της αγωγής δεν επιφέρει αυτοδικαίως κατάργηση της δίκης, αλλά οδηγεί σε έκδοση δικαστικής αποφάσεως σύμφωνη με τα αιτήματα της αγωγής. Το δικαστήριο επίσης υποχρεούται να ελέγξει αν ο εναγόμενος έχει την απαιτούμενη εξουσία διαθέσεως και έχει εφοδιάσει το δικηγόρο του με ειδική πληρεξουσιότητα.

Παρεμπύπτοντα

ΚΠολΔ 282 παρ. 1: Ως παρεμπύπτον νοείται οτιδήποτε μπορεί να εμποδίσει, διακόψει ή καταργήσει ή οπωσδήποτε επηρεάσει την τακτική πρόοδο της δίκης και την πορεία της εκτελέσεως.

Αφορά ζητήματα ουσιαστικού δικαίου ή δικονομικού δικαίου τα οποία πρέπει να αξιολογηθούν για την απρόσκοπτη συνέχιση της δίκης. Μπορεί να είναι και ζήτημα το οποίο να μην μπορεί να περιβληθεί με ισχύ δεδικασμένου από δικάζον πολιτικό δικαστήριο (πχ διοικητικό θέμα). Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις το δικαστήριο δικαιούται να αποφανθεί επί των ζητημάτων αυτών (ΚΠολΔ 284) χωρίς όμως η απόφασή του ως προς τα ζητήματα αυτά να δημιουργεί ισχύ δεδικασμένου. Στην έννοια του παρεμπύπτοντος εντάσσονται τόσο το παρεμπύπτον ζήτημα όσο και η παρεμπύπτουσα αγωγή. Ειδικότερα:

Παρεμπύπτον ζήτημα ΚΠολΔ 282 παρ. 2

- Ύπαρξη κύριας διαφοράς μεταξύ των διαδίκων, καθώς και ενός διαδίκου, τον οποίο ενδιαφέρει η απόφαση για το παρεμπύπτον ζήτημα (πχ προδικαστικό ζήτημα ΚΠολΔ 331). Το δικαστήριο αποφαινεται και χωρίς να έχει καθ' ύλην αρμοδιότητα. Αν δεν έχει η απόφαση δεν παράγει δεδικασμένο, αν έχει παράγει

Παρεμπύπτουσα αγωγή

- Αγωγή που περιέχει μεταγενέστερη χρονικά της αρχικής αίτηση του ενός διαδίκου κατά του άλλου, στο πλαίσιο της εκκρεμούς δίκης. Δεν επιφέρει μεταβολή του αιτήματος της αγωγής. πχ άσκηση αγωγής για αδικοπραξία, ο ενάγων υφίσταται νέες ζημιές. Η αποκατάσταση αυτών μπορεί να γίνει με παρεμπύπτουσα αγωγή και όχι με την ήδη υπάρχουσα, καθώς θα μεταβαλλόταν το αίτημά της (ΚΠολΔ 223 εδ. α). Το νέο αίτημα πρέπει να βρίσκεται σε συνάφεια με το προγενέστερο.

Η παρεμπίπτουσα αγωγή διακρίνεται σε αυτοτελή και μη αυτοτελή. Αυτοτελής είναι η παρεμπίπτουσα αγωγή όταν το αίτημά της θα μπορούσε να ζητηθεί και αυτοτελώς με αυτοτελή αγωγή (πχ παρεμπίπτουσα αίτηση για απαγγελία προσωπικής κρατήσεως ΚΠολΔ 1047). Μη αυτοτελής είναι η παρεμπίπτουσα αγωγή η οποία τείνει σε ενίσχυση ή συμπλήρωση της κύριας (πχ αίτηση επίδειξης εγγράφων).

Η παρεμπίπτουσα αγωγή υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου της κύριας δίκης (ΚΠολΔ 31), ασκείται με δικόγραφο και υποβάλλεται σε κάθε περίπτωση στις απαιτήσεις της αρχής της προδικασίας. Η αυτοτελής παρεμπίπτουσα αγωγή μπορεί να ασκηθεί σε κάθε στάση της πρωτοβάθμιας δίκης ενώ η μη αυτοτελής μπορεί να ασκηθεί και πρώτη φορά ενώπιον του εφετείου χωρίς να τίθεται θέμα υπέρβασης του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας (ΚΠολΔ 283 παρ. 2). Η κύρια και η παρεμπίπτουσα αγωγή συνεκδικάζονται. Σύμφωνα όμως με την ΚΠολΔ 285, το δικαστήριο μπορεί να χωρίσει την εκδίκαση της καθεμιάς αν κρίνει ότι η μια είναι ώριμη για έκδοση απόφασης ενώ η άλλη όχι.

Η έκδοση της δικαστικής αποφάσεως

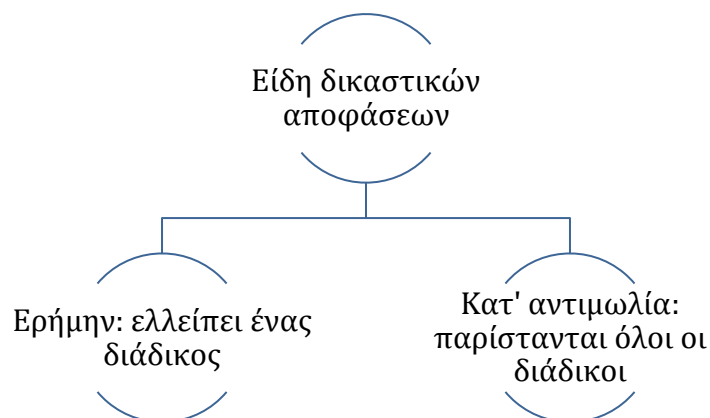
Η δικαστική απόφαση αποφαίνεται επί της αιτήσεως δικαστικής προστασίας που έχει υποβληθεί στο δικαστήριο. Έχει την μορφή ενός συλλογισμού, μείζων πρόταση του οποίου είναι ο εφαρμοσθείς κανόνας δικαίου, ελάσσων πρόταση τα διαπιστωθέντα πραγματικά περιστατικά και η υπαγωγή τους στο πραγματικό του κανόνα δικαίου και συμπέρασμα η διάγνωση της έννομης συνέπειας όπως αυτή απαγγέλλεται στο διατακτικό.

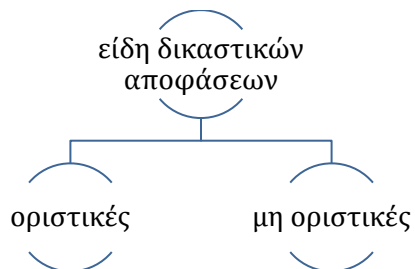
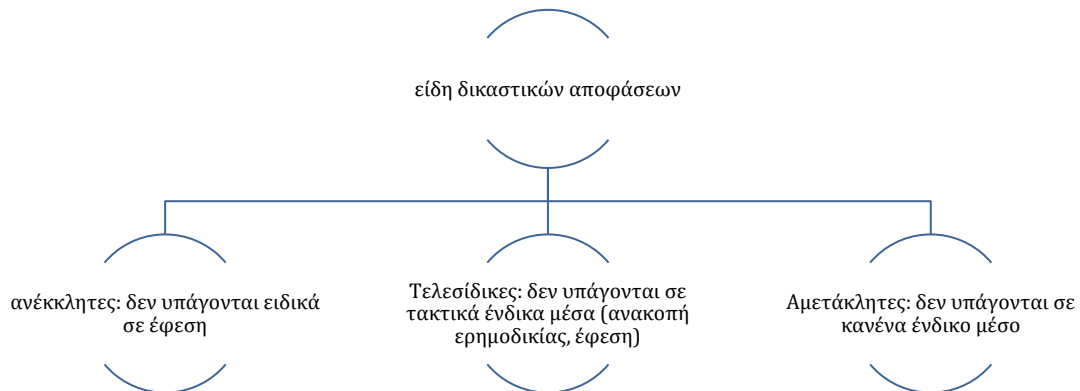
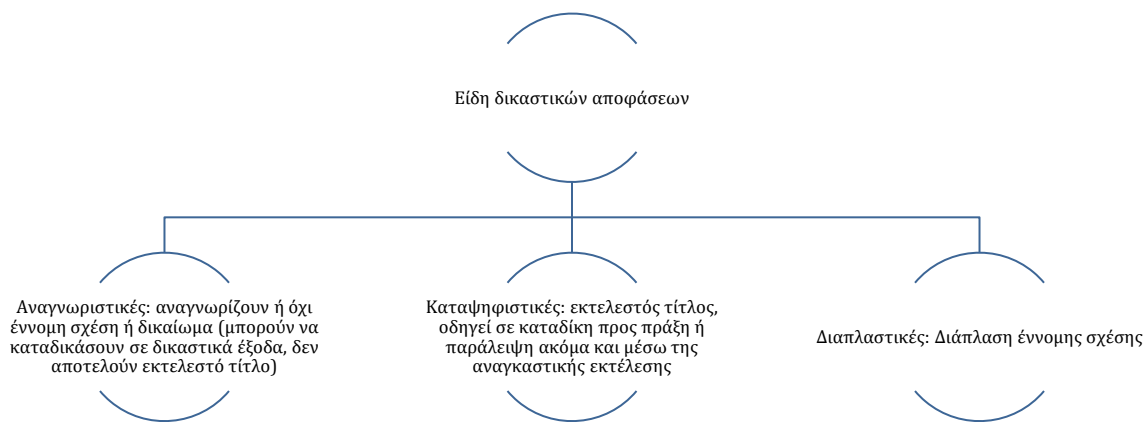
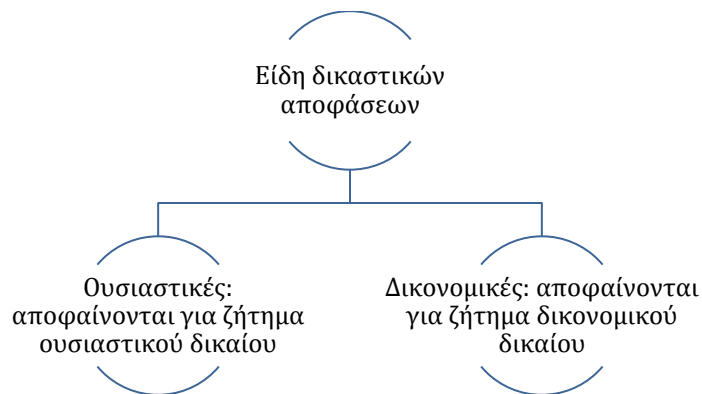
Πρώτο στάδιο είναι η έκδοση της απόφασης, δηλαδή η κατάληξη του δικαστή ή των δικαστών ως προς το περιεχόμενο της κρίσης τους (ΚΠολΔ 300) κατόπιν διασκέψεως (ΚΠολΔ 301). Η απόφαση βγαίνει με πλειοψηφία των δικαστών που συμμετείχαν στην υπόθεση (η γνώμη της μειοψηφίας καταχωρίζεται στο πρακτικό της διασκέψεως και στο αιτιολογικό της απόφασης-ΚΠολΔ 303). Βέβαια στη

διάσκεψη μπορούν να συμμετέχουν, χωρίς δικαίωμα ψήφου, και δικαστές που δεν συμμετείχαν στη συζήτηση.

Ακολουθεί η δημοσίευση της απόφασης κατά ΚΠολΔ 304 σε δημόσια συνεδρίαση. Τέλος η απόφαση επιδίδεται με επιμέλεια των διαδίκων (ΚΠολΔ 310) και συνιστά την επίσημη γνωστοποίηση του περιεχομένου της στους διαδίκους. Από την ημέρα επίδοσης, αρχίζουν οι προθεσμίες για την άσκηση των τακτικών ένδικων μέσων. Πάντως ακόμα και αν δεν επιδοθεί η απόφαση, η γνωστοποίηση αυτής και η έναρξη της προθεσμίας για τα ένδικα μέσα συντελούνται με τη δημοσίευση αυτής.

Η απόφαση πρέπει να περιέχει τα στοιχεία που αναφέρονται στην ΚΠολΔ 305. Αν ελλείπουν στοιχεία εξ αυτών οι δικονομικές συνέπειες διαφέρουν. Για παράδειγμα η έλλειψη χρονολογίας θεραπεύεται αν η απόφαση έχει δημοσιευθεί. Η ύπαρξη όμως ελαττωμάτων που αναφέρονται περιοριστικά στην ΚΠολΔ 313 παρ. 1 οδηγεί στην ανυπαρξία της δικαστικής απόφασης. Τέτοια είναι η έκδοση αποφάσεως από μη δικαστές, ή η έκδοση απόφασης για αντικείμενο μη υπαγόμενο στη δικαιοδοσία πολιτικού δικαστηρίου, αν η απόφαση δεν δημοσιεύθηκε, αν εκδόθηκε κατά προσώπου ανύπαρκτου ή που απολαμβάνει το προνόμιο της ετεροδικίας. Για την αναγνώριση της ύπαρξης δικαστικής απόφασης υπάρχει απρόθεσμη αναγνωριστική αγωγή με σχετικό αίτημα (ΚΠολΔ 313). Η πιθανή ανυπαρξία της απόφασης μπορεί να προβληθεί οποτεδήποτε κατ' ένσταση.

Ειδικώς για οριστικές-μη οριστικές:

Οριστική είναι η απόφαση η οποία περατώνει τη δίκη σε κάποιο βαθμό δικαιοδοσίας και εξαντλεί τις επιτρεπόμενες βαθμίδες δικονομικής αξιολογήσεως ορισμένης (κύριας ή παρεμπιπτούσας αιτήσεως) για παροχή δικαστικής προστασίας. Άρα οριστική είναι και η απόφαση που κρίνει την αγωγή απαράδεκτη ή νόμω αβάσιμη. Μη οριστική είναι η απόφαση που δεν περατώνει τη δίκη πχ αποφαίνεται θετικά για μια αίτηση και διατάζει κρείσσονες αποδείξεις για μια άλλη (ΚΠολΔ 308).

Οι οριστικές αποφάσεις δεν ανακαλούνται μετά την έκδοσή τους και προσβάλλονται αποκλειστικά με ένδικα μέσα (ΚΠολΔ 309 εδ. Α). Οι μη οριστικές αποφάσεις ανακαλούνται είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως, σε κάθε στάση της δίκης έως ότου εκδοθεί οριστική απόφαση.

Στο πλαίσιο όμως των ενδίκων μέσων η ορθότητα των μη οριστικών αποφάσεων εξετάζεται μαζί με τις οριστικές, καθώς οι πρώτες δεν προσβάλλονται αυτοτελώς αλλά συμπροσβάλλονται με τις αντίστοιχες οριστικές (ΚΠολΔ 513 παρ. 2).

Συνέπειες δικαστικών αποφάσεων

Κύριες συνέπειες της δικαστικής απόφασης είναι το δεδικασμένο, η εκτελεστικότητα και ειδικά για τις διαπλαστικές αποφάσεις η διαπλαστική ενέργεια.

Οι δευτερεύουσες συνέπειες της δικαστικής απόφασης είναι αυτές που δεν επιδιώκουν πρωτίστως οι διάδικοι, αλλά λόγω άλλου κανόνα δικαίου η εφαρμογή του οποίου εξαρτάται από την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως, τίθενται σε ισχύ. Διακρίνονται σε παρεπόμενες και αντανακλαστικές. Παρεπόμενες είναι οι δευτερεύουσες συνέπειες που αφορούν τις σχέσεις των διαδίκων ενώ αντανακλαστικές είναι οι δευτερεύουσες συνέπειες που αφορούν τις σχέσεις μεταξύ διαδίκου και τρίτου. Για παράδειγμα είναι παρεπόμενη συνέπεια η επιμήκυνση του χρόνου παραγραφής αξιώσεως (ΑΚ 268) και αντανακλαστική η εγγυητική ευθύνη της ασφαλιστικής εταιρίας υπαιτίου οδηγού που τραυμάτισε πεζό για αποζημίωση.

Στο πεδίο του δικαίου της αποδείξεως, η δικαστική απόφαση αποτελεί, ως δημόσιο έγγραφο, πλήρη απόδειξη ως προς την εμφάνιση και εκπροσώπηση των διαδίκων, την προφορική υποβολή ισχυρισμών και υποβολή αιτήσεων κατά τη συζήτηση και τη γνώμη που εξέφρασε το δικαστήριο (ΚΠολΔ 312 παρ. 1). Η αποδεικτική δύναμη αυτή μπορεί να ανατραπεί μόνο με προσβολή της απόφασης ως πλαστής (εφόσον αποδειχθεί ΚΠολΔ 312 παρ. 2).

Διόρθωση και ερμηνεία των δικαστικών αποφάσεων

Είναι δυνατόν η απόφαση χρειάζεται διορθώσεις (ΚΠολΔ 315) λόγω γραφικών ή λογιστικών λαθών στο κείμενό της ή ερμηνεία λόγω του ότι διατυπώθηκε με τρόπο ασαφή (ΚΠολΔ 316).

Ειδικά η διόρθωση: απαιτείται όταν κατά τη σύνταξη ή την καθαρογραφή της απόφασης το αιτιολογικό της παρουσιάζει λάθη γραφικά ή λογιστικά που προκαλούν ασυμφωνία μεταξύ αυτού που ήθελε το δικαστήριο και αυτού που τελικώς δηλώθηκε. Άρα έχουμε ασυμφωνία μεταξύ αιτιολογικού και διατακτικού. Άρα είναι επιτρεπτή η μεταβολή του διατακτικού.

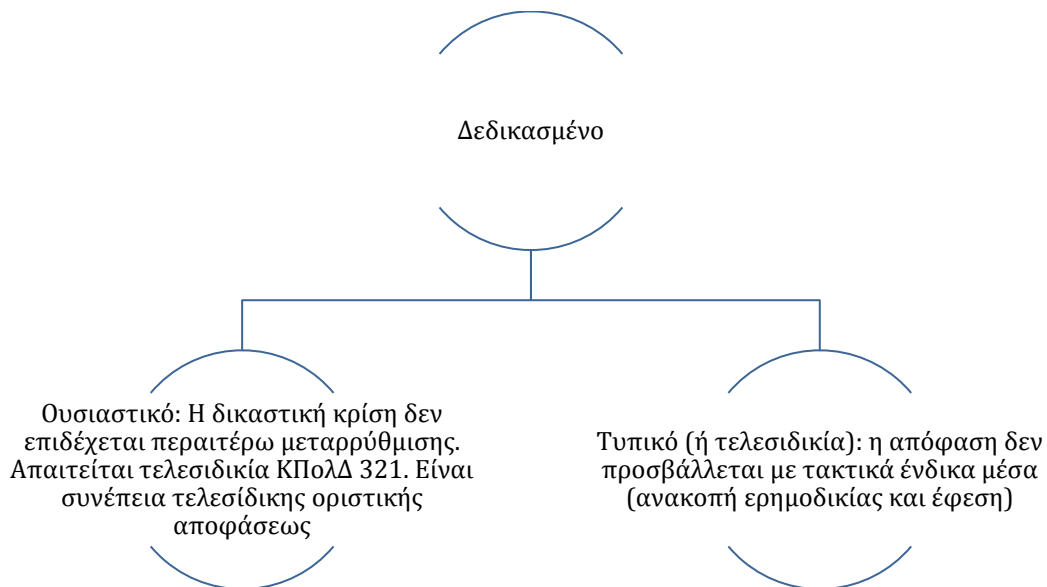
Ειδικά η ερμηνεία: επιτρέπεται όταν η γλωσσική εκφορά είναι ασαφής ή γεννά αμφιβολίες ως προς την κατανόηση ή ως προς τα όρια της δεσμευτικής της ενέργειας. Κατά την ερμηνεία δεν επιτρέπεται μεταβολή του διατακτικού (ΚΠολΔ 316).

Διόρθωση χωρεί ύστερα από απρόθεσμη αίτηση διαδίκου ή αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, εφόσον θεωρήσει αναγκαία τη διόρθωση (ΚΠολΔ 317 παρ. 3). Ερμηνεία χωρεί μόνο μετά από απρόθεσμη αίτηση διαδίκου και όχι αυτεπαγγέλτως. Η διόρθωση ή η ερμηνεία γίνεται από το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση (ΚΠολΔ 317 παρ. 2), κατά τη διαδικασία με την οποία αυτή εκδόθηκε (ΚΠολΔ 318 παρ. 1) αφού κληθούν όλοι οι διάδικοι που αναφέρονται σ

αυτή. Οι αποφάσεις που βγαίνουν κατόπιν διόρθωσης ή ερμηνείας υπόκεινται σε ένδικα μέσα εκτός από την ανακοπή ερημοδικίας. Πάντως οι διορθωτικές ή ερμηνευόμενες αποφάσεις αποτελούν ενιαίο σύνολο με την προγενέστερη προς διόρθωση ή ερμηνεία απόφαση και τα αποτελέσματά τους ανατρέχουν στον χρόνο δημοσιεύσεώς τους (ΚΠολΔ 320).

Το δεδικασμένο των δικαστικών αποφάσεων

Ως δεδικασμένο νοείται η αυθεντικότητα του περιεχομένου της δικαστικής αποφάσεως που εξεδόθη από πολιτικό δικαστήριο (ΚΠολΔ 321). Δεδικασμένο δημιουργείται και από άδικες ή εσφαλμένες αποφάσεις. Για να περιβληθεί μια απόφαση την ισχύ δεδικασμένου θα πρέπει να αντέξει τον έλεγχο και των ενδίκων μέσων. Διακρίνεται:

Οι λειτουργίες του δεδικασμένου

Αρνητική: Σε περίπτωση ταυτότητας αντικειμένου νέας δίκης με αντικείμενο που κρίθηκε τελεσιδίκως, το δεδικασμένο αποτελεί αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση που οδηγεί στην απόρριψη της νέας αγωγής ως απαράδεκτης. Περιπτώσεις είναι η νέα αγωγή να έχει ακριβώς το ίδιο αντικείμενο με

προγενέστερη (πχ στην νέα δίκη ξανατίθεται το ίδιο ζήτημα κυριότητας) είτε η νέα αγωγή να έχει αντικείμενο αντιφάσκον λογικώς ή νομικώς με το αντικείμενο της προηγούμενης (πχ στη νέα δίκη ο πρώην εναγόμενος ο οποίος καταδικάστηκε να καταβάλει στον πρώην ενάγοντα ορισμένο ποσό ζητεί την επιστροφή του ίδιου ποσού βάσει των διατάξεων περί αδικαιολογότητος πλουτισμού).

Θετική: Όταν το αντικείμενο της πρώτης δίκης δεν ταυτίζεται με το αντικείμενο της νέας, αλλά αποτελεί νομική του προϋπόθεση γίνεται λόγος για προδικαστικότητα και θετική λειτουργία του υπάρχοντος δεδικασμένου. Στην περίπτωση αυτή η νέα αγωγή δεν απορρίπτεται ως απαράδεκτη (πχ τελεσίδικη απόφαση που αναγνωρίζει ύπαρξη δανείου τίθεται ως βάση για την νέα αγωγή που ζητά αξιώσεις τόκων από το υπάρχον δάνειο).

Σε περίπτωση υπάρξης αντιφατικών δεδικασμένων, σύμφωνα με την ελληνική νομολογία, υπερισχύει το δεδικασμένο της αποφάσεως που τελεσιδίκησε μεταγενεστέρως.

Έκταση και αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου

Με δεσμευτική ισχύ δεδικασμένου περιβάλλεται η κρίση του δικαστηρίου ως προς ορισμένη έννομη σχέση η διάγνωση της οποίας ζητήθηκε με αγωγή, ανταγωγή, κύρια παρέμβαση ή ένσταση συμψηφισμού (ΚΠολΔ 322 παρ. 1). Επομένως δημιουργείται δεδικασμένο ως προς τις έννομες σχέσεις και όχι ως προς τις νομικές κρίσεις (πχ την υπαιτιότητα). Δεν δημιουργείται επίσης δεδικασμένο για ζητήματα που κρίθηκαν πλεοναστικώς χωρίς να είναι νομικώς αναγκαία. Για παράδειγμα σε δίκη για απόδοση μισθίου κρίθηκε ως εκ περισσού και η κυριότητα του ενάγοντος εκμισθωτή περί αυτής δεν δημιουργείται δεδικασμένο.

Δεδικασμένο δημιουργείται για το ουσιαστικό ζήτημα που κρίθηκε αλλά και για πιθανή κατ' ένσταση προβολής δικαιώματος συμψηφισμού (ΚΠολΔ 322 παρ. 2). Δεδικασμένο επίσης δημιουργείται και επί δικονομικού ζητήματος που έχει κριθεί. Για παράδειγμα αν μια αγωγή κριθεί απαράδεκτη, νέα

αγωγή με το ίδιο δικονομικό ελάττωμα δεν θα κριθεί παραδεκτή.

Κατά την ΚΠολΔ 330, με δεδικασμένο καλύπτονται όλες οι καταχρηστικές ενστάσεις και οι γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις οι οποίες προτάθηκαν και απορρίφθηκαν ή μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν.

ΚΠολΔ 329: Η απόφαση που εκδόθηκε μεταξύ νομικού προσώπου και τρίτου και αφορά δικαιώματα ή υποχρεώσεις του νομικού προσώπου αποτελεί δεδικασμένο και απέναντι στα μέλη του ως προς τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του νομικού προσώπου.

ΚΠολΔ 328: Η απόφαση που εκδόθηκε μεταξύ του δανειστή και του πρωτοφειλέτη και απορρίπτει την αγωγή λόγω ανυπαρξίας του χρέους αποτελεί δεδικασμένο και υπέρ του εγγυητή. Το ίδιο ισχύει και αν η απόφαση είναι μεταξύ εγγυητή και δανειστή. Άρα για οποιοδήποτε άλλο λόγο πέραν της ανυπαρξίας του χρέους δεν έχουμε δεδικασμένο για τον εγγυητή ή τον πρωτοφειλέτη.

Προϋποθέσεις ισχύος δεδικασμένου

A) Ταυτότητα προσώπων

B) Τελεσίδικη απόφαση (δεν υπόκειται σε ανακοπή ερημοδικίας και έφεση)

Γ) Ταυτότητα διαφοράς (ταυτότητα συγκεκριμένου δικαιώματος και του αντικειμένου του).

Δ) Ταυτότητα ιστορικής αιτίας (τα ίδια πραγματικά περιστατικά συγκροτούν την ιστορική βάση της παλιάς και της νέας αγωγής)

E) Ταυτότητα νομικής αιτίας (ταυτότητα διατάξεως που συγκρότησε τη μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού της τελεσίδικης απόφασης προς τον κανόνα δικαίου που επικαλείται ο ενάγων στην μεταγενέστερη αγωγή ρητώς ή σιωπηρώς). Με βάση αυτή την αφετηρία επισημαίνεται ότι ακόμη και αν κρίθηκε τελεσιδικώς ότι ορισμένη ζημιογόνος πράξη δεν είναι σε θέση πχ λόγω παραγραφής να θεμελιώσει αξίωση αποζημιώσεως από αδικοπραξία, δεν προσκρούει στο

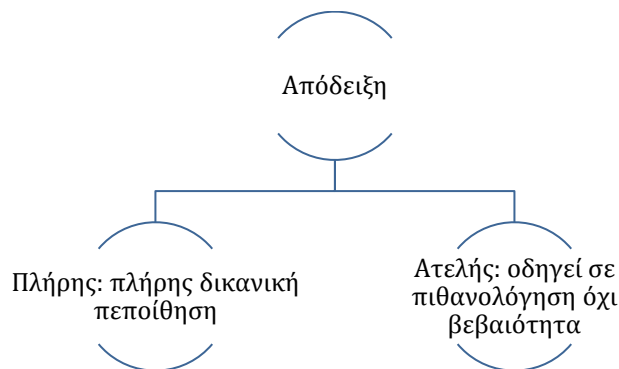
δεδικασμένο η τυχόν επιδίωξη αποζημιώσεως στηριγμένης τώρα σε ενδοσυμβατική ευθύνη.

Το δίκαιο της αποδείξεως στην πολιτική δίκη

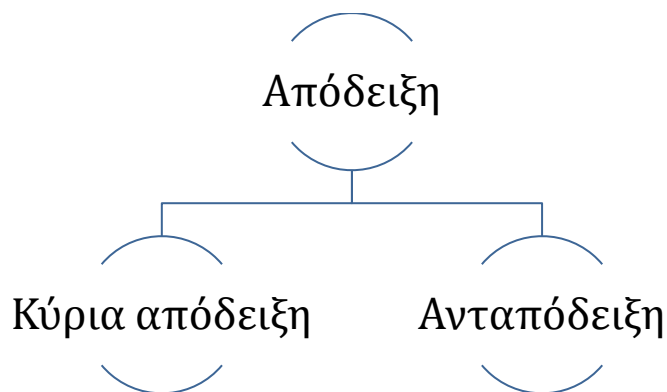
Περιλαμβάνεται στα άρθρα 335-465 ΚΠολΔ.

Απόδειξη λέγεται το σύνολο των ενεργειών των διαδικών, του δικαστή κλπ, με τις οποίες επιδιώκεται ο σχηματισμός δικανικής πεποίθησης στο δικαστή για την αλήθεια ή αναλήθεια του πραγματικού ισχυρισμού. Με την απόδειξη διαπιστώνεται η αλήθεια ή η αναλήθεια του πραγματικού υλικού, το οποίο αποτελεί την ελάχιστονα πρόταση του νομικού συλλογισμού βάσει του οποίου εκδίδεται η απόφαση.

Δικανική καλείται η **πεποίθηση** την οποία σχηματίζει ο δικαστής σύμφωνα με τους κανόνες της Πολιτικής Δικονομίας, της λογικής και της κοινής πείρας. Η δικανική πεποίθηση δεν ταυτίζεται πάντα με την κοινή πεποίθηση καθώς ο δικαστής πολλές φορές δεσμεύεται να δεχθεί περιστατικά από τους κανόνες της πολιτικής δικονομίας, που αν δεν υπήρχαν, πιθανώς να μην τα δεχόταν. Η απόδειξη διακρίνεται ως εξής:

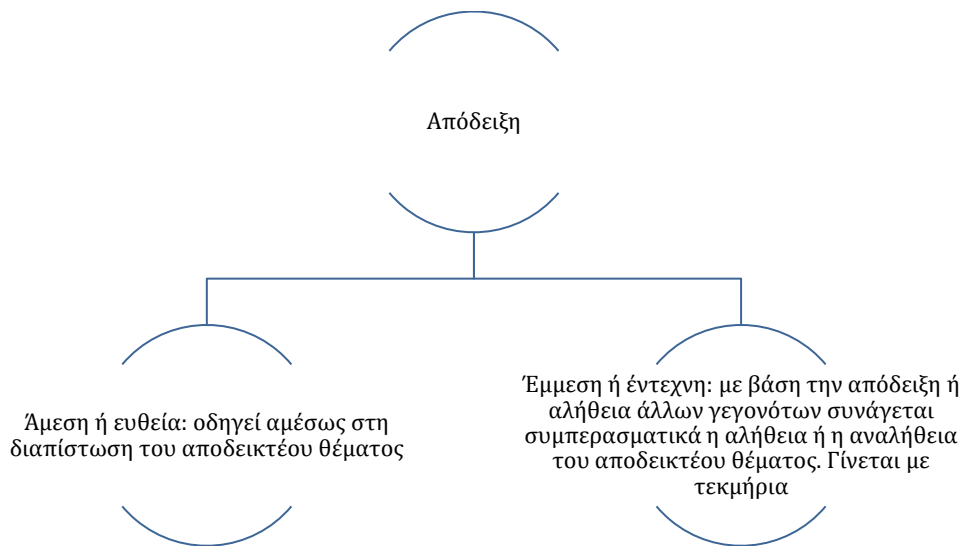
Κατά κανόνα απαιτείται πλήρης απόδειξη. Ατελής απόδειξη αρκεί πχ στα ασφαλιστικά μέτρα

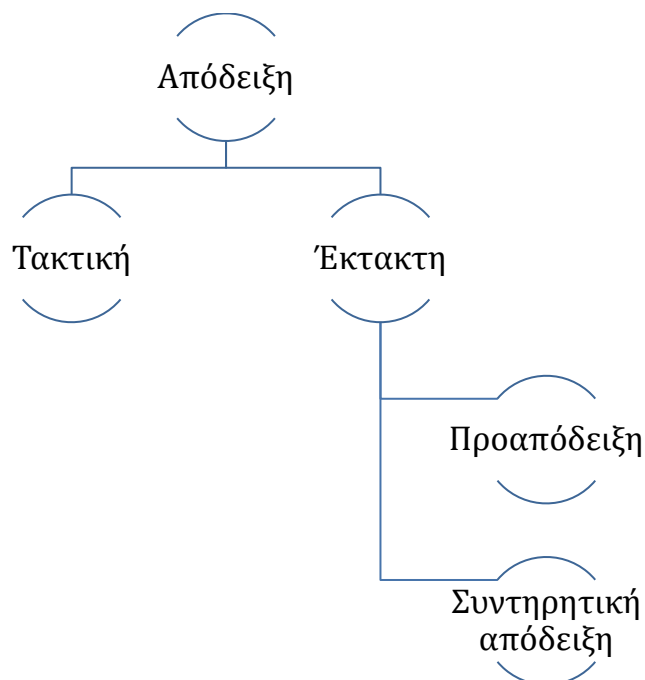

Κύρια απόδειξη: Προσάγεται από το διάδικο που φέρει το βάρος αποδείξεως και ανάγεται στο θέμα αυτής (στην απόδειξη του ισχυρισμού για τον οποίον επικαλείται).

Ανταπόδειξη: Προσάγεται από τον αντίδικο του διαδίκου που φέρει το βάρος αποδείξεως και τείνει στην ανατροπή της κύριας αποδείξεως.

Ανταπόδειξη επιτρέπεται κατά κανόνα. Δεν είναι δυνατή σε περίπτωση αμάχητων τεκμηρίων. Επίσης απαγορεύεται ανταπόδειξη της ανταπόδειξης και ανταπόδειξη όταν δεν προσκομίστηκε κύρια απόδειξη.

Τακτική απόδειξη: Διεξάγεται μετά από έκδοση αποφάσεως ή και πράξεως που διατάσσει αποδείξεις και εντός της προθεσμίας που τάχθηκε.

Έκτακτη απόδειξη: Προσάγεται πριν την έκδοση αποφάσεως που να την απαιτεί (και μάλιστα χωρίς να είναι αναγκαία τέτοια απόφαση ή πράξη). Υποδιαιρείται:

1.1.1. Προαπόδειξη: Έτσι καλείται η απόδειξη που προσάγεται πριν την (και χωρίς να είναι αναγκαία η) έκδοση αποφάσεως που διατάσσει απόδειξη και κατά τη διάρκεια της κύριας δίκης. Αποτελεί το γενικό κανόνα (ΚΠολΔ 237).

1.1.2. Συντηρητική απόδειξη: Έτσι καλείται η απόδειξη που διεξάγεται είτε κατά τη διάρκεια της κύριας διαδικασίας είτε πριν την έναρξή της προς το σκοπό της συντηρήσεως κάποιου αποδεικτικού μέσου που κινδυνεύει να χαθεί ή να καταστεί δυσχερής η χρήση του όπως πχ όταν κάποιος μάρτυρας είναι ετοιμοθάνατος ή όταν συμφωνούν οι διάδικοι (ΚΠολΔ 348). Για αυτή την απόδειξη απαιτείται να υποβληθεί ειδική προς τούτο αίτηση, που να καθορίζει τον προαναφερόμενο κίνδυνο και που δικάζεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών

μέτρων (ΚΠολΔ 349) και να εκδοθεί προς τούτο δικαστική απόφαση.

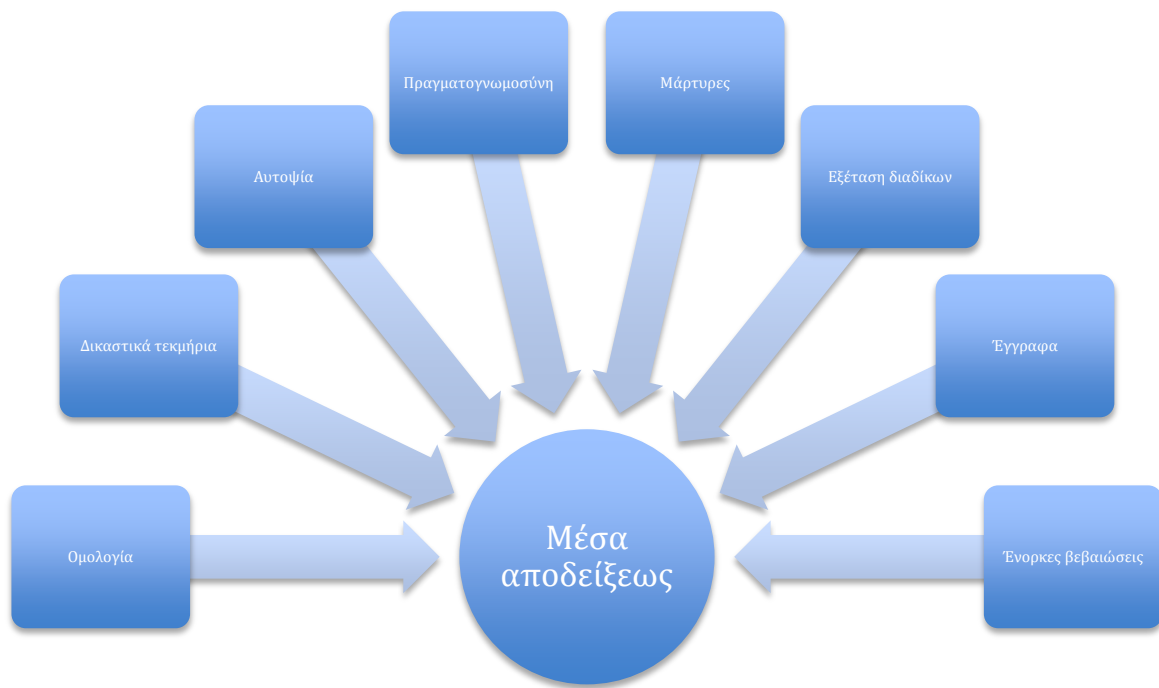
Το δικαίωμα αποδείξεως

Υπάγεται στο ευρύτερο δικαίωμα δικαστικής προστασίας του άρθρου 20 Σ. Αναλύεται α) στο δικαίωμα θεσπίσεως και κανονιστικής αναγνώρισεως από την Πολιτεία αποδεικτικών μέσων, τα οποία είναι πρόσφορα να αποδείξουν κατ' αρχήν την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων που εμπεριέχονται στους πραγματικούς ισχυρισμούς των διαδίκων (ή την αναλήθεια) τούτων ή ακόμα την ύπαρξη ή την ανυπαρξία τους και έτσι να οδηγούν στη δημιουργία πλήρους δικανικής πεποιθήσεως στο δικαστήριο ή το δικαστή και β) στο δικαίωμα επικλήσεως και προσαγωγής δηλαδή στο δικαίωμα που αναγνωρίζεται στους διαδίκους να προσάγουν στο δικαστήριο αποδεικτικά μέσα τα οποία θα ληφθούν υπόψη και θα αξιολογηθούν από αυτό υποχρεωτικώς. Καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος αποδείξεως απαγορεύεται (άρθρο 25 παρ. 3 Σ). Επίσης, απαγορεύονται κατ' αρχάς οι αποδεικτικές συμβάσεις.

Μέσα αποδείξεως

Κανόνες χρήσεως των αποδεικτικών μέσων Συστήματα εκτιμήσεως των αποδείξεων

Μέσα αποδείξεως ονομάζονται αυτά τα μέσα με τα οποία επιδιώκεται ο σχηματισμός δικανικής πεποιθήσεως στο δικαστή. Σύμφωνα με το άρθρο 339 ΚΠολΔ τα μέσα αποδείξεως είναι τα εξής:

Από τα μέσα αυτά, άλλα επιτρέπονται σε κάθε δίκη όπως πχ τα έγγραφα, ενώ άλλα δεν συγχωρούνται σε ορισμένες δίκες όπως πχ η ομολογία στις δίκες διαζυγίου. Οι διάδικοι μπορούν να χρησιμοποιούν τα επιτρεπόμενα αποδεικτικά μέσα είτε μεμονωμένα είτε ταυτόχρονα, όπως επιθυμούν και κατά κανόνα σε κάθε στάση της δίκης. Τα αποδεικτικά μέσα από την προσαγωγή τους (πχ τα έγγραφα με την κατάθεσή τους στο δικαστήριο) γίνονται κοινά, δηλαδή μπορεί να τα χρησιμοποιήσει όχι μόνο ο διάδικος που τα προσκόμισε αλλά και ο αντίδικός του (ΚΠολΔ 346) (αρχή της κοινότητας των αποδεικτικών μέσων). Γενικά απαγορεύεται η χρήση παράνομων ή άλλως παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων (πχ αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν κατά παράβαση των άρθρων 9 και 9^Α του Συντάγματος, άρθρο 19 παρ. 3 Σ).

Η βαρύτητα ή η αξία την οποία έχει κάθε αποδεικτικό μέσο καλείται αποδεικτική δύναμη. Η αποδεικτική δύναμη είναι αφενός τυπική και αφετέρου ουσιαστική και καθορίζεται είτε αμέσως από το νόμο ή κάθε φορά ελεύθερα από το δικαστή, με βάση την εξουσία που του παρέχει ο νόμος. Άρα υπάρχουν δύο συστήματα αποδείξεων:

- Το σύστημα των νομικών αποδείξεων: Σύμφωνα μ αυτό η δύναμη του αποδεικτικού μέσου καθορίζεται από το νόμο και ο δικαστής δεν μπορεί να την αμφισβητήσει ή να τη μειώσει, πχ δικαστική ομολογία η οποία αποτελεί πλήρη απόδειξη αδιάφορα αν ο δικαστής τη θεωρεί αληθή ή όχι. Αποδεικτικά μέσα, η δύναμη των οποίων καθορίζεται από το νόμο είναι τα έγγραφα και η δικαστική ομολογία.
- Το σύστημα της ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων από το δικαστή: Μεταξύ αποδεικτικών μέσων με ίδια νομική αποδεικτική ισχύ, ο δικαστής δικαιούται να επιλέξει ελεύθερα, κατά την κρίση του, χωρίς η κρίση αυτή να δεσμεύεται από το νόμο. Για παράδειγμα, μπορεί να μην πιστέψει τις καταθέσεις 5 μαρτύρων και να προτιμήσει τη μαρτυρία ενός μόνο μάρτυρα που θεωρεί περισσότερο αξιόπιστο. Το σύστημα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων θεμελιώνεται στο άρθρο 340 ΚΠολΔ. Όλα τα αποδεικτικά μέσα πλην των εγγράφων και της δικαστικής ομολογίας εντάσσονται στο σύστημα της ελεύθερης αποδείξεως, οπότε η αποδεικτική τους δύναμη καθορίζεται από το δικαστή κατά περίπτωση. Μάλιστα στο σύστημα αυτό ισχύει, ότι στην απόφαση πρέπει να αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν το δικαστή να σχηματίσει την πεποίθησή του.

Ιδιωτικές γνώσεις του δικαστή Διδάγματα της κοινής πείρας

Κατ' αρχήν ο δικαστής δεν μπορεί να λαμβάνει υπόψη, όσα γνωρίζει ο ίδιος προσωπικά ως ιδιώτης. Κατ' εξαίρεση όμως επιτρέπεται στο δικαστή να λαμβάνει υπόψη (αυτεπάγγελτα και χωρίς απόδειξη κατ άρθρο 336 ΚΠολΔ) αφενός τα πασίδηλα και αφετέρου τα διδάγματα της κοινής πείρας (πχ το χειμώνα κάνει κρύο και το καλοκαίρι ζέστη). Τα διδάγματα της κοινής πείρας μπορεί να τα χρησιμοποιήσει ο δικαστής στις εξής περιπτώσεις:

1. Για την εκτίμηση των αποδείξεων, όταν ισχύει το σύστημα της ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων

2. Για τη συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων
3. Για την απόδειξη της αλήθειας ορισμένων πραγματικών γεγονότων πχ αν σε συγκεκριμένη ώρα, ημέρα του μήνα Απριλίου είχε δύσει ή όχι ο ήλιος
4. Για την υπαγωγή των πραγματικών γεγονότων στους κανόνες δικαίου

Αντικείμενο αποδείξεως

Απόδειξη διατάσσεται, σύμφωνα με το άρθρο ΚΠολΔ 335, για τους πραγματικούς ισχυρισμούς και τα πραγματικά γεγονότα. Συνεπώς, κατ αρχήν, οι κανόνες δικαίου δεν αποτελούν αντικείμενο αποδείξεως. Εξαίρεση ισχύει για τα έθιμα και τους αλλοδαπούς νόμους, για τα οποία μπορεί, με ορισμένες προϋποθέσεις, να διαταχθεί απόδειξη, αλλά και να χρησιμοποιηθεί κάθε άλλο πρόσφορο, σύμφωνα με την κρίση του δικαστού, αποδεικτικό μέσο (ΚΠολΔ 337).

Για τους πραγματικούς ισχυρισμούς που διατάσσεται απόδειξη πρέπει αυτοί να είναι ουσιώδεις, δηλαδή να ασκούν ουσιώδη επιρροή στην έκβαση της δίκης και να αμφισβητούνται. Εξαιρετικά, διατάσσεται μερικές φορές απόδειξη, παρόλο, που δεν υπάρχει αμφισβήτηση. Αυτό ειδικότερα συμβαίνει, όταν δεν επιτρέπεται ομολογία, όπως πχ στη δίκη διαζυγίου (με αντιδικία). Άλλοτε πάλι, κατ εξαίρεση, δεν διατάσσεται απόδειξη έστω και αν υπάρχει αμφισβητήση πχ για πασίδηλα γεγονότα όπως ότι η έναρξη του ελληνοϊταλικού πολέμου έγινε την 28^η Οκτωβρίου 1940 ή κάποιο γεγονός που είναι γνωστό στο δικαστήριο, δηλαδή περιήλθε στη γνώση του δικαστού από άλλη δικαστική ενέργεια επισήμως και αλήθεια απέναντι σε όλους (ΚΠολΔ 336 παρ. 2) ή αμάχητο τεκμήριο ή ότι ο δικαστής έχει ήδη σχηματίσει δικανική πεποίθηση με αποδείξεις, οι οποίες προσκομίσθηκαν νόμιμα και δεν υπάρχει πλέον στάδιο ανταποδείξεως.

Σχετικά με την ισχύ και την ερμηνεία κανόνων του αλλοδαπού δικαίου, σε δίκη που εμφανίζει στοιχεία διεθνικότητας, ισχύει ότι μέσω συμβάσεων (διμέρων ή πολυμερών) τα κράτη αλληλοβοηθούνται ως προς την πληροφόρηση.

Βάρος αποδείξεως

Βάρος αποδείξεως καλείται το καθήκον κάποιου διαδίκου προς απόδειξη της αλήθειας ή της ύπαρξης κάποιου πραγματικού γεγονότος.

Σύμφωνα με το νόμο (ΚΠολΔ 338) κάθε διάδικος οφείλει να αποδεικνύει τα γεγονότα, τα οποία αποτελούν αναγκαίως την ιστορική βάση της αυτοτελούς αιτήσεως ή ανταιτήσεως του, πχ ο ενάγων οφείλει να αποδείξει την ιστορική βάση της αγωγής του, ο εναγόμενος την ιστορική βάση της ανταγωγής του αν έκανε, της ενστάσεως του εκτός από την ένσταση μη εκπληρώσεως της συμβάσεως, της έλλειψης κάποιας διαδικαστικής προϋπόθεσης ή της παροχής εννόμου προστασίας.

Όταν υπάρχει νόμιμο μαχητό τεκμήριο, το βάρος αποδείξεως μετατίθεται στον αντίδικο. Δηλαδή ο αντίδικος πρέπει επικαλούμενος πραγματικά ή νομικά περιστατικά να αποδείξει ότι το μαχητό τεκμήριο δεν ισχύει στη συγκεκριμένη επίδικη περίπτωση. Ισχύει το ρητό ότι «μη αποδεικνύοντος του φέροντος το βάρος απόδειξης, ο αντίδικος απαλλάσσεται». Δηλαδή, αν αυτός που φέρει το βάρος απόδειξης δεν αποδείξει, ο αντίδικός του απαλλάσσεται από την βλαπτική επενέργεια του προς απόδειξη του γεγονότος, καθώς αυτός δεν είναι υποχρεωμένος να αποδείξει. Άρα ο αντίδικος του φέροντος το βάρος αποδείξεως δεν είναι ανάγκη να προσκομίσει καμία απόδειξη ή ανταπόδειξη για γεγονός που δεν φέρει το βάρος απόδειξης.

Το βάρος αποδείξεως διακρίνεται σε υποκειμενικό και αντικειμενικό:

Υποκειμενικό: Καλείται η υποχρέωση του συγκεκριμένου εκάστοτε διαδίκου να αποδείξει. Ισχύει για το σύστημα της συζητήσεως

Αντικειμενικό: Καθορίζει ποιος από τους διαδίκους θα υποστεί τις συνέπειες της μη αποδείξεως, δηλαδή ως προς ποιον διάδικο θα εφαρμοστεί ο κανόνας που ισχύει σε περίπτωση ελλείψεως αποδείξεων. Ισχύει τόσο για το σύστημα της συζητήσεως και της ανακρίσεως.

Κατανομή του βάρους αποδείξεως: Ο ΚΠολΔ ορίζει ότι «κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά γεγονότα, που είναι αναγκαία για να υποστηρίξει την αυτοτελή αίτηση ή ανταίτησή του. Όταν ο νόμος ορίζει τεκμήριο για την ύπαρξη πραγματικού γεγονότος, επιτρέπεται αντίθετη απόδειξη, αν δεν ορίζεται διαφορετικά».

Τα πραγματικά περιστατικά είτε πρέπει να αποδειχθούν είτε δεν υπάρχει ανάγκη να αποδειχθούν. Όταν πρέπει να αποδειχθεί ένα γεγονός, σύμφωνα με την διάταξη 338 (354) ΚΠολΔ, την υποχρέωση προς απόδειξη έχει ο διάδικος που υποβάλλει την αίτηση. Ο διάδικος δηλαδή πρέπει πρώτα να επικαλεσθεί τον ισχυρισμό του και μετά να τον αποδείξει. Όσον αφορά την ισχύ ενός κανόνα δικαίου πέρα από την υποχρέωση να επικαλεσθεί και να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν. Ειδικότερα, όποιος στηρίζει κάποια αίτηση σε δικαιοπραξία οφείλει να αποδείξει ότι καταρτίστηκε η δικαιοπραξία και εφόσον αυτή απαιτεί ιδιαίτερο τύπο, ότι αυτή περιεβλήθη τον τύπο αυτό. Το βάρος των αποδείξεων των ενστάσεων, ουσιαστικών και δικονομικών, φέρει ο εναγόμενος, εκτός από αυτές της μη εκπληρώσεως ή μη προσήκουσας εκπληρώσεως της συμβάσεως, της ελλείψεως των διαδικαστικών προϋποθέσεων και των προϋποθέσεων παροχής δικαστικής προστασίας. Επίσης ο εναγόμενος φέρει το βάρος αποδείξεως αν ισχυρίζεται ακυρότητα της δικαιοπραξίας βασιζόμενη σε ανικανότητα προς δικαιοπραξία ή ανικανότητα δικαίου. Ως προς το συμβατικό πταίσμα, το βάρος αποδείξεως της μη υπάρξεώς του ως λόγου απαλλαγής, φέρει ο αντίδικος εκείνου, που ζητάει την εκτέλεση της συμβατικής υποχρεώσεως ή αποζημίωση λόγω μη εκτελέσεως της συμβάσεως κλπ. Ως προς το εξωσυμβατικό πταίσμα, το βάρος απόδειξης φέρει αυτός που το επικαλείται. Όποιος ασκεί διεκδικητική αγωγή οφείλει να επικαλεσθεί και να αποδείξει τα περιστατικά που συνιστούν τον τρόπο κτήσεως της κυριότητας και τη νομή του εναγομένου πάνω στο πράγμα. Εκείνος που επικαλείται την κτήση κυριότητας με τακτική χρησικτησία βαρύνεται με την απόδειξη των περιστατικών τα οποία αποτελούν στοιχεία αυτής και μάλιστα με την απόδειξη

της υπάρξεως νόμιμου τίτλου, πράγματος δεκτικού χρησικτησίας, νομής και της παρελεύσεως ορισμένου χρόνου. Ως αφορά την αγωγή περί κλήρου, ο ενάγων φέρει το βάρος απόδειξης της κληρονομικής του ιδιότητας, του θανάτου του κληρονομουμένου, την ιδιότητα των πραγμάτων ως κληρονομιαίων και το γεγονός της νομής ή κατοχής τους από τον εναγόμενο, ο οποίος αντιποιείται το κληρονομικό δικαίωμα του ενάγοντος. Σύμφωνα με την άποψη του Ράμμου που επικροτεί και ο Μητσόπουλος, οι κανόνες που ρυθμίζουν το βάρος απόδειξης κατατάσσονται στο αστικό δικονομικό δίκαιο καθώς ανάγονται στο σχηματισμό δικανικής πεποιθήσεως στο δικαστή.

Διαδικασία αποδείξεως

Με το νόμο 2915/2001 καθιερώθηκε ως κανόνας το σύστημα της προαποδείξεως και καταργήθηκε το άρθρο 341 ΚΠολΔ και με βάση το άρθρο 237 ΚΠολΔ, οι διάδικοι στο πολυμελές πρωτοδικείο πρέπει να καταθέτουν το αργότερο 20 μέρες πριν από τη δικάσιμο, προτάσεις, επί των οποίων ο γραμματέας σημειώνει τη χρονολογία καταθέσεως, ενώ οι εκπρόθεσμες προτάσεις δεν λαμβάνονται υπόψη (άρθρο 237 παρ. 1 ΚΠολΔ). Επίσης με βάση το ίδιο άρθρο, πρέπει να καταθέσουν αφενός αντίγραφο των προτάσεων ατελώς επικυρωμένο από τον πληρεξούσιο δικηγόρο του διαδίκου και αφετέρου με ποινή απαραδέκτου, όλα τα αποδεικτικά μέσα και διαδικαστικά έγγραφα που επικαλούνται με τις προτάσεις τους. Κατ' εξαίρεση νέα αποδεικτικά μέσα, όπως και νέοι ισχυρισμοί, μπορούν να προταθούν ή να προσκομισθούν (παρ. 3 άρθρο 237 ΚΠολΔ), με την προσθήκη μόνο για αντίκρουση ισχυρισμών που περιέχονται στις προτάσεις που έχουν κατατεθεί σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 237 ΚΠολΔ.

Σύμφωνα με το άρθρο 270 παρ. 1 ΚΠολΔ, η συζήτηση και η διεξαγωγή της αποδείξεως ολοκληρώνεται σε μία δικάσιμο, σε μια και μοναδική συζήτηση που ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων είναι προφορική (άρθρο 270 παρ. 1 εδ. 1 ΚΠολΔ). Βέβαια ο κανόνας αυτός σπάει στην περίπτωση της

ΚΠολΔ 254 περί επάναληψης της συζητήσεως άρα και επανάληψης της αποδείξεως.

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, το δικαστήριο ζητεί τις αναγκαίες πληροφορίες για διασαφήνιση από τους διαδίκους ή τους εκπροσώπους τους. Με βάση το ΚΠολΔ 415 η εξέταση των διαδίκων αποτελεί επικουρικό αποδεικτικό μέσο. Πάντως, το δικαστήριο οφείλει να εξετάσει ένα τουλάχιστον μάρτυρα από εκείνους που προτείνονται από τους διαδίκους και παρίστανται. Αν έχουμε ομοδικία, είτε ενεργητική είτε παθητική, σύμφωνα με την ΚΠολΔ 270 παρ. 3 εδ. 3 προβλέπεται δυνατότητα εξέτασεως ενός μάρτυρα για κάθε ομόδικο.

Η τέταρτη παράγραφος του παραπάνω άρθρου προβλέπει τη δυνατότητα διενέργειας πραγματογνωμοσύνης ή αυτοψίας με προφορική ανακοίνωση του δικαστηρίου που κατατίθεται στα πρακτικά.

Ομολογία

Λέγεται η κατάθεση ή η παραδοχή επιβλαβών γεγονότων τα οποία είναι ουσιώδη για την έκβαση της δίκης, όπως αυτά που αποτελούν στοιχείο της ιστορικής βάσης της αγωγής ή αντενστάσεως γι αυτόν που ομολογεί. Διακρίνεται σε δικαστική που γίνεται κατά τη διάρκεια δίκης κατά την οποία χρησιμεύει ως μέσο αποδείξεως και ενώπιον του δικαστή είτε στο ακροατήριο είτε εκτός αυτού, προφορικώς ή γραπτώς και σε εξώδίκη που αποτελεί κάθε ομολογία που δεν εντάσσεται στα πλαίσια της δικαστικής. Επίσης διακρίνεται σε ρητή και σιωπηρή, σε απλή (περιέχει μόνο παραδοχή επιζήμιου γεγονότος) και σύνθετη (περιέχει παραδοχή επιζήμιου γεγονότος και προσθήκη επωφελή για τον ομολογούντα). Στη σύνθετη ομολογία, το άρθρο 353 ΚΠολΔ ορίζει ότι η αποδεικτική δύναμη της ομολογίας δεν επηρεάζεται από το ότι σ αυτή εμπεριέχεται και επωφελές γεγονός καθώς αυτό αποτελεί αυτοτελή πραγματικό ισχυρισμό και εκτιμάται ελεύθερα από το δικαστή.

Η δικαστική ομολογία αποτελεί κατά το άρθρο 352 παρ. 2 ΚΠολΔ, πλήρη απόδειξη κατά της οποίας δεν επιτρέπεται

ανταπόδειξη, εκτός από την ανάκλησή της, ενώ η εξώδικη ομολογία, αδιάφορα αν έγινε δεκτή ή όχι από τον αντίδικο εκτιμάται ελεύθερα από το δικαστή (ΚΠολΔ 352 παρ. 2). Η ομολογία δικαστική ή εξώδικη πριν ή μετά την αποδοχή από τον αντίδικο μπορεί να ανακληθεί από αυτόν που ομολόγησε μόνο αν αυτός ο τελευταίος αποδείξει ότι αυτή δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια (ΚΠολΔ 354).

Τεκμήρια

Καλούνται τα συμπεράσματα, τα οποία συνάγει ο νόμος ή ο δικαστής από γνωστά πράγματα για άγνωστα πράγματα ή γεγονότα ή περιστατικά. Διακρίνονται σε τεκμήρια πράγματος και τεκμήρια δικαιώματος. Επίσης διακρίνονται σε νόμιμα (συνάγονται από το νόμο) και δικαστικά (συνάγονται από το δικαστή στηριζόμενο στο νόμο με βάση την κοινή πείρα, τη λογική κλπ-επιτρέπονται όταν επιτρέπονται και μάρτυρες ΚΠολΔ 395). Τα νόμιμα τεκμήρια υποδιαιρούνται σε μαχητά και αμάχητα ανάλογα αν επιτρέπεται εναντίον τους ανταπόδειξη (ΚΠολΔ 338 παρ. 2). Ο επικαλούμενος νόμιμο μαχητό τεκμήριο απαλλάσσεται από το βάρος αποδείξεως το οποίο μετατίθεται στον αντίδικο του για ανταπόδειξη. Συνεπώς για τα νόμιμα τεκμήρια ισχύει η θεωρία των αποδείξεων ενώ για τα δικαστικά η ελεύθερη εκτίμηση. Τα τεκμήρια (νόμιμα ή δικαστικά) λαμβάνονται υπόψη μόνο εφόσον είναι αναμφισβήτητα ή αποδεικνύονται από εκείνους που επικαλούνται εκείνα τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζονται (ΚΠολΔ 336 παρ. 3).

Αυτοψία

Το δικαστήριο διατάσσει αυτοψία σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 270 ΚΠολΔ με προφορική ανακοίνωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά αν το θεωρεί αναγκαίο. Αυτοψία είναι η πράξη με την οποία ο δικαστής με την επίσημη ιδιότητά του αντιλαμβάνεται με τις δικές του αισθήσεις τα πραγματικά γεγονότα που πρέπει να αποδειχθούν. Το δικαστήριο που την διατάσσει, μπορεί να διατάξει ταυτόχρονη

ενέργεια πραγματογνωμοσύνης ή και εξέτασης μαρτύρων. Ο δικαστής που θα ενεργήσει την αυτοψία ορίζει τον τόπο, την ημέρα και την ώρα διεξαγωγής αυτής. Μπορεί να κριθεί αναγκαία μετάβαση του δικαστή σε τόπο εκτός δικαστηρίου για την αυτοψία (ΚΠολΔ 357). Οι διάδικοι υποχρεούνται να παρέχουν τη συνδρομή τους για την ενέργεια της αυτοψίας και να πράττουν καθετί που είναι αναγκαίο για τη διεξαγωγή αυτής (ΚΠολΔ 361). Για την αυτοψία αν διεξάγεται στο ακροατήριο γίνεται μνεία στα πρακτικά, αν γίνεται έξω από το ακροατήριο συντάσσεται έκθεση. Πάντα πρέπει να αναφέρεται το αντικείμενο της αυτοψίας και η αντίληψη που δημιουργήθηκε περί αυτού στο δικαστήριο.

Πραγματογνωμοσύνη

Πραγματογνώμονες λέγονται τρίτα πρόσωπα εκτός από τους διαδίκους ή τους δικαστές, τα οποία βοηθούν το δικαστή στη διάγνωση της διαφοράς, εκφέροντας κρίσεις σε ζητήματα, για τα οποία απαιτούνται επιστημονικές, τεχνικές ή εμπειρικές γνώσεις. Το δικαστήριο διατάσσει, αν κριθεί αναγκαίο, την παράσταση των πραγματογνωμόνων κατά τη διάρκεια όλων ή ορισμένων διαδικαστικών πράξεων (ΚΠολΔ 369). Ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου να διορίσει πραγματογνώμονες εκτός αν το ζητήσουν οι διάδικοι, οπότε υποχρεώνεται ως προς αυτό. Οι πραγματογνώμονες διορίζονται με προφορική ανακοίνωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά του δικαστηρίου που δικάζει την υπόθεση. Στην ανακοίνωση αυτή αναγράφονται τα ονόματα αυτών, ο τόπος στον οποίο θα διεξαχθεί η πραγματογνωμοσύνη, ο χρόνος κατά τον οποίο θα διεξαχθεί, το θέμα της, η προθεσμία για την κατάθεση της γνωμοδότησης που δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη από 60 μέρες καθώς και κάθε άλλο χρήσιμο στοιχείο (άρθρο 270 παρ. 4). Σε κάθε δικαστήριο τηρείται κατάλογος πραγματογνωμόνων. Στο άρθρο 372 ΚΠολΔ ορίζονται τα κωλύματα των πραγματογνωμόνων και στο άρθρο 376 οι λόγοι που ένας πραγματογνώμονας μπορεί να ζητήσει την εξαίρεσή του από γνωμοδότηση σε συγκεκριμένη υπόθεση. Το άρθρο 388 ΚΠολΔ προβλέπει τη διενέργεια νέας

πραγματογνωμοσύνης ή την επανάληψη ή συμπλήρωση της ήδη περατωμένης πραγματογνωμοσύνης από τους ίδιους ή άλλους πραγματογνώμονες. Η γνωμοδότηση του πραγματογνώμονα εκτιμάται ελεύθερα από το δικαστήριο (ΚΠολΔ 387 και 390).

Μάρτυρες

Μάρτυρες καλούνται τρίτα πρόσωπα εκτός από τους διαδίκους και το δικαστή τα οποία καταθέτουν ό,τι αντιλήφθηκαν ή από διηγήσεις άλλων γνωρίζουν για πράγματα ή γεγονότα που πρέπει να αποδειχθούν. Υπάρχουν και οι ειδικοί ή πραγματογνώμονες μάρτυρες που συγκεντρώνουν τις ιδιότητες τόσο του μάρτυρα όσο και του πραγματογνώμονα.

Κατά κανόνα για απόδειξη συμβάσεων και συλλογικών πράξεων η εξέταση μαρτύρων επιτρέπεται μόνο όταν η αξία του αντικειμένου δεν υπερβαίνει τις 20000 ευρώ (ΚΠολΔ 393 παρ. 1). Βέβαια ο κανόνας αυτός διασπάται ειδικά στις περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχει φυσική ή ηθική αδυναμία απόκτησης εγγράφου ή όταν τυχαίως χάνεται το αποδεικτικό έγγραφο. Πάντως αν το έγγραφο αποτελεί συστατικό και αποδεικτικό τύπο της δικαιοπραξίας (πχ αγοραπωλησία ακινήτου, συμβολαιογραφικό έγγραφο) απαγορεύεται η απόδειξη με μάρτυρες, εκτός αν έχει χαθεί το έγγραφο. Η εξόφληση μπορεί να αποδειχθεί πάντως και με μάρτυρες ανεξάρτητα από το ποσό της. Στο άρθρο 399 ΚΠολΔ αναφέρονται ποια πρόσωπα δεν μπορούν να εξετασθούν ως μάρτυρες κατ'εξαίρεση του κανόνα ότι κάθε πρόσωπο μπορεί να εξετασθεί ως μάρτυρας.

Οι μάρτυρες δεν υποχρεούνται να καταθέσουν περιστατικά που μπορούν να δικαιολογήσουν τη δίωξη αυτών για αξιόποινη πράξη, περιστατικά που αποτελούν επαγγελματικό απόρρητο (ΚΠολΔ 402). Οι μάρτυρες οφείλουν να προτείνουν τα παραπάνω περιστατικά αρνήσεως της μαρτυρίας ή της εξετάσεως αυτών (ΚΠολΔ 403 παρ. 3). Τα περιστατικά αυτά αρκεί να πιθανολογούνται. Για τα ζητήματα

αυτά αποφαιίνεται το δικαστήριο ή ο δικαστής στον οποίο διεξάγεται η εμmartύρητη απόδειξη (ΚΠολΔ 403 παρ. 4).

Εξέταση των διαδίκων

Ρυθμίζεται στα άρθρα 415-420 του ΚΠολΔ. Με βάση το άρθρο 415 παρ. 1 το δικαστήριο μπορεί να εξετάσει έναν ή περισσότερους διαδίκους για την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων. Αν ο διάδικος δεν έχει δικαίωμα παράστασης στο δικαστήριο, αυτό δεν κωλύεται να τον εξετάσει αρκεί να έχει συνείδηση των πραττομένων και να έχει συμπληρώσει το 14^ο έτος της ηλικίας του. Σε αντίθετη περίπτωση καλούνται προς εξέταση οι νόμιμοι (ή ο νόμιμος) αντιπρόσωποι του (άρθρο 415 παρ. 2 ΚΠολΔ). Αν ο εξεταζόμενος διάδικος είναι νομικό πρόσωπο μπορεί να κληθεί προς εξέταση είτε αυτός που το εκπροσωπεί δικαστικώς είτε όλο το διοικητικό του συμβούλιο (ΚΠολΔ 415 παρ. 3). Η εξέταση διαδίκων διατάσσεται είτε αυτεπάγγελα είτε κατόπιν αιτήσεως ενός ή και των δύο διαδίκων και ακολουθείται το σύστημα εξέτασης των μαρτύρων (ΚΠολΔ 416). Εξετάζονται συνήθως χωρίς να ορκιστούν. Η ένορκη εξέταση δεν επιτρέπεται για γεγονότα τα οποία αποτελούν για τον ορκιζόμενο αξιόποινη ή ανήθικη πράξη. Για το ίδιο εξεταζόμενο θέμα δεν μπορούν να εξετασθούν ενόρκως διάδικοι που αντιδρούν (ΚΠολΔ 417). Ανίκανοι να εξετασθούν ενόρκως είναι όσοι έχουν καταδικαστεί τελεσιδικώς για ψευδομαρτυρία ή ψευδορκία (ΚΠολΔ 418). Το δικαστήριο λαμβάνει ελεύθερα υπόψη την κατάθεση του διαδίκου. Το γεγονός της άρνησης κατάθεσης δεν μπορεί να οδηγήσει σε δικαστικό εξαναγκασμό κατάθεσης αλλά λαμβάνεται υπόψη από το δικαστήριο.

Έγγραφα

Εντάσσονται στην ευρύτερη κατηγορία των υπομνημάτων. Συντάσσονται για την απόδειξη νομικών γεγονότων. Άλλες φορές η σύνταξή τους είναι απαραίτητη πχ ως συστατικός τύπος δικαιοπραξίας (ΑΚ 369 για συμβάσεις εμπραγμάτων

δικαιωμάτων). Τα έγγραφα διακρίνονται σε δημόσια και ιδιωτικά.

Δημόσια είναι αυτά που συντάσσονται από δημόσιο υπάλληλο, τοπικά, υλικά και λειτουργικά αρμόδιο (ΚΠολΔ 438). Ιδιωτικά είναι τα έγγραφα που συντάσσονται από ιδιώτες ή δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως δημόσια (πχ εμπορικά βιβλία). Τα ιδιωτικά έγγραφα διακρίνονται σε υποχρεωτικά (βιβλία συμβολαιογράφου) και προαιρετικά.

Περαιτέρω γίνεται διάκριση των εγγράφων σε πρωτότυπα και αντίγραφα. Τα πρωτότυπα πιστοποιούν την ενέργεια ή την επανάληψη πράξεως ενώ τα αντίγραφα συντάσσονται κατά απομίμηση του πρωτοτύπου και διακρίνονται σε απλά και επικυρωμένα. Τα τελευταία συντάσσονται από δημόσιο υπάλληλο που πιστοποιεί την ακρίβεια της αντιγραφής. Τα ιδιωτικά έγγραφα πρέπει να υπογράφονται από αυτόν που τα συνέταξε ενώ τα δημόσια από τον αρμόδιο υπάλληλο που τα συνέταξε.

Ισχύει ότι τα έγγραφα πρέπει να μην είναι τρυπημένα, τεμαχισμένα ή διαγραμμένα, ειδάλλως (εκτός αν αποδειχθεί το αντίθετο-ΚΠολΔ 433) χάνουν την αποδεικτική τους δύναμη. Κατά την ΚΠολΔ 434, κάθε μεταβολή πρέπει να γίνει από αυτόν που το συνέταξε, ενώ αν γίνει από τρίτο που δεν έχει το δικαίωμα προς αυτό, η μεταβολή μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον του.

Σχετικά με την αποδεικτική δύναμη των εγγράφων: Τα δημόσια έγγραφα έχουν πλήρη αποδεικτική δύναμη ως προς τα γεγονότα τα οποία αναφέρουν και βεβαιώνουν χωρίς να επιτρέπεται ανταπόδειξη. Μόνη αμφισβήτηση των εγγράφων αυτών γίνεται με την προσβολή τους ως πλαστών (ΚΠολΔ 438). Ως προς τα γεγονότα που αναφέρουν χωρίς να βεβαιώνουν επιτρέπεται ανταπόδειξη. Έχουν βέβαιη χρονολογία.

Τα έγγραφα τα συστατικά δικαιοπραξίας αποτελούν πλήρη απόδειξη έναντι όλων ως προς το περιεχόμενο των δικαιοπρακτικών δηλώσεων, επιτρέπεται όμως ανταπόδειξη. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ανταπόδειξη μάρτυρας ή δικαστικό τεκμήριο (ΚΠολΔ 393-395).

Σχετικά με τα ιδιωτικά έγγραφα, εφόσον έχουν συνταχθεί κατά τους νόμιμους τύπους, εφόσον η γνησιότητά τους αναγνωρίστηκε ή αποδείχθηκε αποτελούν πλήρη απόδειξη ότι η δήλωση που περιέχεται είναι του εκδότη και ως προς το περιεχόμενο των δικαιοπρακτικών δηλώσεων (ΚΠολΔ 445), αλλά επιτρέπεται ανταπόδειξη. Τα ιδιωτικά έγγραφα δεν έχουν βέβαια χρονολογία έναντι τρίτων. Εξαίρεση από τον κανόνα αυτό υπάρχει αν θεωρηθούν από συμβολαιογράφο ή άλλο αρμόδιο υπάλληλο, αν πεθάνει ένας από τους υπογράφοντες (άρα θεωρείται ως ύστατη χρονολογία η ημέρα θανάτου του), αν το περιεχόμενό του μνημονεύεται σε κάποιο δημόσιο έγγραφο (ΚΠολΔ 446) (άρα αποκτά τη χρονολογία του δημοσίου). Τα ιδιωτικά έγγραφα δεν αποτελούν απόδειξη υπέρ του εκδότη τους, μόνο κατά αυτού. Εξαίρεση θεμελιώνεται όταν το έγγραφο προσαγάγει ο αντίδικος, ή πρόκειται για υποχρεωτικό ιδιωτικό έγγραφο (πχ τα εμπορικά βιβλία). Πάντως ακόμα και στην περίπτωση αυτή επιτρέπεται ανταπόδειξη.

Αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου- Ένορκες βεβαιώσεις

Ορίζεται στο άρθρο 270 ΚΠολΔ ότι το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τα αποδεικτικά μέσα που πληρούν τους όρους του νόμου σύμφωνα με την προβλεπόμενη αποδεικτική δύναμη του καθενός και ότι συμπληρωματικά μπορεί να λαμβάνει υπόψη και να εκτιμά ελεύθερα και αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου. Η διάταξη αυτή λειτουργεί υπό την επιφύλαξη των άρθρων 393 και 394 ΚΠολΔ.

Στην ίδια διάταξη γίνεται λόγος και για τις ένορκες βεβαιώσεις. Ένορκες βεβαιώσεις ενώπιον ειρηνοδίκη ή συμβολαιογράφου ή προξένου λαμβάνονται υπόψη το πολύ 3 για κάθε πλευρά και μόνο αν έχουν δοθεί κατόπιν κλήτευσης του αντιδίκου δύο τουλάχιστον εργάσιμες ημέρες πριν για εσωτερικό και 8 για εξωτερικό.

Επίδειξη εγγράφων

Αν ο διάδικος που θέλει να χρησιμοποιήσει ένα έγγραφο δεν το έχει στην κατοχή του, μπορεί υπό ορισμένες προϋποθέσεις να ζητήσει από τον αντίδικο ή τρίτο που το κατέχει, να το επιδείξει. Κάθε διάδικος υποχρεούται να επιδείξει τα έγγραφα, τα οποία χρησιμοποίησε ή απλώς επικαλέσθηκε ο ίδιος στη δίκη και κάθε τρίτος που έχει στην κατοχή του τέτοιο έγγραφο οφείλει να το επιδείξει εκτός αν αυτό δεν γίνεται λόγω σπουδαίου λόγου, πχ άρνηση μαρτυρίας. Η επίδειξη μπορεί να ζητηθεί και με τις προτάσεις ακόμα και με αίτηση ασφαλιστικών μέτρων. Το έγγραφο αν υπάρχει κίνδυνος καταστροφής ή αδυναμία προσαγωγής στο δικάζον δικαστήριο μπορεί να προσαχθεί ενώπιον άλλου δικαστηρίου ή να εξετασθεί από εντεταλμένο δικαστή. Για να ζητήσει κάποιος έγγραφο από τρίτο σύμφωνα με την ΑΚ 902 θα πρέπει το έγγραφο αυτό να συντάχθηκε για το συμφέρον του αιτούντος.

Αποδεικτικές ή σχετικές με την απόδειξη συμβάσεις

Οι αποδεικτικές ή σχετικές με την απόδειξη συμβάσεις τροποποιούν τους ορισμούς του ΚΠολΔ και είτε ρυθμίζουν διαφορετικά το βάρος απόδειξης είτε δημιουργούν αποδεικτικά μέσα, μη προβλεπόμενα ή μη επιτρεπόμενα γενικώς ή στη συγκεκριμένη περίπτωση από το νόμο, αυξάνουν ή μειώνουν την αποδεικτική δύναμη ενός αποδεικτικού μέσου κλπ. Συμφωνίες με τις οποίες συμφωνείται να χρησιμοποιούν ή άλλως να προσάγουν οι διάδικοι αποδεικτικά μέσα που δεν επιτρέπονται από το νόμο για γενικότερους λόγους σε δίκες δημοσίας τάξεως πρέπει να θεωρούνται καταρχήν ανίσχυρες. Αντίθετα συμφωνίες για αποκλεισμό αποδεικτικών μέσων που επιτρέπονται από το νόμο στη συγκεκριμένη επίδικη περίπτωση πρέπει να γίνονται δεκτές. Το ίδιο πρέπει να συμβαίνει και με συμβάσεις σχετικά με την κατανομή του βάρους απόδειξης, εφόσον το επίδικο αντικείμενο είναι απαλλοτριωτό. Δεν θα πρέπει πάντως οι συμφωνίες αυτές να περιορίζουν την πρωτοβουλία του δικαστή.

Απόδειξη ηλεκτρονικού υλικού

Η βασική διαφορά ανάμεσα σε ένα πρωτότυπο έγγραφο σε χαρτί και σε ένα πρωτότυπο ηλεκτρονικό έγγραφο είναι το μέσο, ο υλικός φορέας του εγγράφου, ο οποίος στην πρώτη περίπτωση είναι το χαρτί ενώ στη δεύτερη περίπτωση η ψηφιακή μνήμη η οποία χρειάζεται έναν υπολογιστή και μια οθόνη για να είναι αναγνώσιμη. Ως προς τη νομική φύση του ηλεκτρονικού εγγράφου, η ελληνική θεωρία και νομολογία δέχεται ότι αυτά υπάγονται στη διάταξη του άρθρου 444 αρ. 3 του ΚΠολΔ, δηλαδή στις μηχανικές απεικονίσεις. Το άρθρο αυτό λειτούργησε ως λύση για την έλλειψη ιδιόχειρης υπογραφής επί των ηλεκτρονικών εγγράφων, οδηγώντας στην εφαρμογή των διατάξεων περί μηχανικών απεικονίσεων, όταν πρόκειται για απόδειξη ηλεκτρονικού υλικού. Σχετικά με την αποδεικτική δύναμη των εγγράφων αυτών οφείλουμε να διαχωρίσουμε μεταξύ ηλεκτρονικών εγγράφων με ασφαλή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή και λοιπά έγγραφα.

Στα πρώτα εντάσσονται τα έγγραφα που έχουν δημιουργηθεί με βάση τις προϋποθέσεις του π.δ 131/2003 και διαθέτουν την προηγμένη ασύμμετρη ηλεκτρονική υπογραφή που πιστοποιείται από αρμόδιο φορέα παροχής πιστοποιήσεως. Με βάση το ΚΠολΔ 445 τέτοιο έγγραφο έχει πλήρη αποδεικτική ισχύ σχετικά με αυτά που δηλώνει. Επιπλέον δεν αμφισβητείται εύκολα η γνησιότητά του (ΚΠολΔ 457 παρ. 3). Αν αμφισβητηθεί, τότε η γνησιότητα μπορεί να αποδειχθεί με κάθε πρόσφορο αποδεικτικό μέσο, αφού δεν μπορεί να γίνει παραβολή μεταξύ ιδιόχειρης και ηλεκτρονικής υπογραφής (ΚΠολΔ 458). Ο εκδότης θα επικαλεσθεί το πιστοποιητικό βεβαιώσεως γνησιότητας.

Στα δεύτερα ανήκει κάθε είδους ηλεκτρονικό αποδεικτικό υλικό που περιέχει κάποια στοιχεία προσδιορισμού και προελεύσεως του χωρίς όμως αυτά να αντιστοιχούν στην ανωτερότητα της προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής. Αυτά εξομοιούνται με ιδιωτικά έγγραφα κατά το άρθρο 445, χωρίς όμως αυτή η πρακτική να μην εγείρει αμφιβολίες.